

บทที่ 3

หลักเกณฑ์และวิธีการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง

3.1 หลักเกณฑ์ว่าด้วยการบังคับชำระหนี้ตามกฎหมาย

เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ ซึ่งถ้าลูกหนี้ละเลย ไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอต่อศาล ให้สั่งบังคับชำระหนี้ โดยมีกองทุนทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้เป็นหลักประกันในการชำระหนี้นั้น ให้แก่เจ้าหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 , 213 และ 214

ซึ่งหลักทั่วไปมีอยู่ว่า “ทรัพย์สินทั้งหมดของลูกหนี้ ตกเป็นประกันในการชำระหนี้” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้ จนสิ้นเชิงรวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่น ๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย” มาตรานี้เป็นแต่เพียงรับรองสิทธิของเจ้าหนี้ให้มีสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากกองทุนทรัพย์สินของลูกหนี้เท่านั้น หากได้ให้อำนาจแก่เจ้าหนี้ในการดำเนินการเหนือกองทุนทรัพย์สินของลูกหนี้ไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะสิทธิทางหนี้ (OBLIGATORY RIGHT) เป็นสิทธิเรียกร้อง ซึ่งในการใช้สิทธินั้นเจ้าหนี้จะต้องดำเนินการโดยการเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติชำระหนี้ จะไปบังคับการให้เป็นไปตามสิทธิโดยพลการไม่ได้ จึงทำให้ลูกหนี้มีอิสระที่จะจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินของตนได้ ดังนั้นทรัพย์สินอันเป็นประกันในการชำระหนี้ตามมาตรานี้จึงเป็นหลักประกันอันเลื่อนลอย¹ ซึ่งในบางกรณีเจ้าหนี้อาจจะไม่สามารถบังคับเอากับทรัพย์สินของลูกหนี้ได้เลย กฎหมายจึงกำหนดมาตรการบางประการขึ้นเพื่อควบคุมกองทุนทรัพย์สินของลูกหนี้ เช่น การใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้หรือการเพิกถอนการนอจลด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 233 , 237 ฯลฯ เพื่อคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะได้รับการชำระหนี้จากกองทุนทรัพย์สินของลูกหนี้²

---

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์) พุทธศักราช 2478 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2505 (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2505), หน้า 875.

² กฤษดา ท่งโชคชัย, “หลักการเสมือนเป็นเจ้าของ,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539 หน้า 13.

8.1.1 ทฤษฎีการบังคับชำระหนี้

การบังคับชำระหนี้เป็นกระบวนการอันเนื่องมาจากการไม่ชำระหนี้ของลูกหนี้ ทำให้เจ้าหนี้ต้องใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามชำระหนี้ เจ้าหนี้จะได้รับการชำระหนี้ ก็โดยอาศัยหลักการบังคับชำระหนี้³ กล่าวคือ บุคคลเมื่อตกลงกันอันเกิดเป็นสัญญา หรือในกรณีที่มีการละเมิดเกิดขึ้น จำเป็นต้องมีกระบวนการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้เจ้าหนี้ได้รับการปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อสัญญานั้น หรือ เยียวยาความเสียหายอันเกิดแต่การผิดสัญญาหรือการละเมิดนั้น แต่เนื่องจากอำนาจในการบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาหรือชดใช้ค่าเสียหายนั้น เจ้าหนี้อาจกระทำขึ้นเองได้ ต้องอาศัยอำนาจรัฐเป็นผู้เข้ามาดำเนินการแทน ดังนั้น ศาลจึงเป็นองค์กรของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงหรือข้อสัญญา หรือการเยียวยาความเสียหายดังกล่าว เพื่อมิให้บุคคลใช้กำลังกันเอง หลักการบังคับชำระหนี้ เป็นหลักการซึ่งมีอยู่ในระบบกฎหมายทุกระบบ หลักการบังคับคดีชำระหนี้ อาจมีความแตกต่างกันบ้าง เพราะความเป็นมาของระบบกฎหมายและนิติวิธี (Juristic method) ที่แตกต่างกัน แต่มีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ เป็นกระบวนการที่บังคับให้ลูกหนี้ ต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ให้ถูกต้องครบถ้วนตรงตามวัตถุประสงค์แห่งหนี้ และความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 208 , 215)

การบังคับชำระหนี้โดยทั่วไป อาจแบ่งได้ 2 ประการ คือ

การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง (SPECIFIC PERFORMANCE) และการบังคับชำระหนี้โดยค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ การบังคับชำระหนี้ที่มีวิธีการให้ลูกหนี้กระทำการที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่เจ้าหนี้ต้องการ หรือการบังคับชำระหนี้กันอยู่อย่างไร ก็ขอให้บังคับชำระหนี้เท่านั้น ซึ่งเป็นผลธรรมดาแห่งหนี้ (Normal Execution) เรียกว่า การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง ในกรณีที่ลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามวัตถุประสงค์อันแท้จริงแห่งหนี้ เป็นเหตุให้เจ้าหนี้เสียหายอย่างไรเป็นเรื่องของการบังคับชำระหนี้โดยค่าสินไหมทดแทนเป็นผลผิดธรรมดาของหนี้ (Abnormal Execution)⁴

³ คำร พันธูลาภ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้ (กรุงเทพฯ : มิตรนราการพิมพ์, 2529), หน้า 36.

⁴ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2, หน้า 814 - 815.

3.1.1.1 แนวความคิดการบังคับชำระหนี้ในระบบกฎหมาย Civil Law

มีแนวความคิดการบังคับชำระหนี้ซึ่งยึดถือตามกฎหมายโรมัน ถือว่าเมื่อบุคคลหนึ่งทำสัญญากับอีกบุคคลหนึ่ง ย่อมหวังว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะปฏิบัติตามสัญญา กล่าวคือ เมื่อมีสัญญาเกิดขึ้น ก็มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญา⁵ เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องบังคับให้ลูกหนี้ปฏิบัติตามสัญญาได้ อันเป็นการบังคับให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง อาทิ ผู้ซื้อก็หวังจะให้ผู้ขายโอนทรัพย์สินที่ขายให้ นายจ้างก็หวังที่จะให้ลูกจ้างทำงานให้ตามที่ตกลงกัน โดยหลักทั่วไปแล้วคู่สัญญาย่อมมีสิทธิบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามสัญญา ยกเว้นในกรณีที่ไม่วางไว้ในวิสัยที่จะบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาได้โดยตรง ไม่ว่าจะทั้งหมดหรือบางส่วน จึงจะมีการชำระค่าเสียหายทดแทนหรือเป็นการเพิ่มเติม⁶

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่า ในระบบกฎหมาย Civil Law มีแนวความคิดเกี่ยวกับการบังคับชำระหนี้ โดยมุ่งบังคับคู่สัญญาที่จะให้มีการปฏิบัติการชำระหนี้กันตามข้อสัญญาอย่างจริงจัง และป้องกันมิให้มีการผิดสัญญา อันเป็นการคำนึงถึงความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญา (sanctity of contract) และหน้าที่ในทางศีลธรรม (moral obligation) ที่จะต้องเคารพและรักษาคำมั่นสัญญาที่ได้ให้ต่อกันไว้ ถือหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (pacta sunt servanda)

3.1.1.2 แนวความคิดการบังคับชำระหนี้ในระบบกฎหมาย Common Law

ตามหลักกฎหมายลักษณะสัญญาของระบบ Common Law นั้น เดิมถือว่า เพียงแต่มีสัญญาเกิดขึ้น ยังหาอาจฟ้องร้องตามสัญญาได้ไม่ จะต้องมีการผิดสัญญากันเสียก่อนจึงจะสามารถฟ้องร้องกันได้และฟ้องร้องกันได้ก็แต่เฉพาะการเรียกร้อยค่าเสียหายเป็นเงิน ศาล Common Law จะไม่มีการบังคับชำระหนี้เฉพาะเจาะจง จะบังคับได้แต่เพียงให้ใช้ค่าเสียหายเท่านั้น ต่อมาเกิดหลักกฎหมายที่เรียกกันว่า equity ขึ้นโดยศาลเอควิตี้ ยินยอมให้มีการบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญาโดยเฉพาะเจาะจง⁷ เพื่อเป็นการเยียวยาหรืออุดช่องว่างของกฎหมาย Common Law ที่มีอยู่

⁵ โปรดดู Barry Nicholas, French Law of Contract, (London : Butterworths, 1982), pp 205 - 206 ; E.J. Cohn, Manual of German Law, Volcime I (London : Oceana Publicition, Inc, 1968), p.101.

⁶ โสภณ รัตนกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สหมิตรออฟเซ็ท, 2533), หน้า 124.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 123 และ Konrad Zweigert and Hein Kotz, Introduction to Comperative Law , 2nd revised edn (Oxford : Clarendon Press, 1992), pp 515 - 516.

แต่เดิมซึ่งไม่เพียงพอ โดยในระยะแรกหากจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาซึ่งบังคับให้จำเลยปฏิบัติ หรืองดเว้นการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง จำเลยก็จะถูกลงโทษจำคุกฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ใน ศตวรรษที่ 17 ศาลจะออกหมายยึดทรัพย์สินต่าง ๆ ของจำเลยเพื่อนำมาจำหน่ายและชำระหนี้ ให้แก่โจทก์ตามที่โจทก์เรียกร้องซึ่งในบางกรณีโจทก์อาจประสงค์จะให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญา มากกว่าต้องการค่าเสียหาย และโดยเหตุนี้ศาลจึงได้ใช้อำนาจออกหมายบังคับจำเลยปฏิบัติตามสัญญา เรียกว่า “specific performance” หรือหมายให้จำเลยงดเว้นการปฏิบัติการณ์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เรียกว่า “injunction”⁸ แต่อย่างไรก็ดี ในการออกหมายดังกล่าวนี้ ศาลหาได้ออกหมายให้ทุกกรณี ไม่ แต่จะอยู่ในอำนาจดุลพินิจของศาลเมื่อศาลเห็นสมควร และเห็นว่าจะเป็นการแก่ทั้งสองฝ่าย มิใช่สิทธิของคู่สัญญาโดยแท้⁹ ถ้าศาลเห็นว่า การบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงจะทำให้ลูกหนี้ เสียหายจนเกินไป และมีได้ทำให้เจ้าหนี้ได้รับประโยชน์มาก ศาลก็จะไม่สั่งบังคับชำระหนี้โดย เฉพาะเจาะจง คงให้แต่ค่าเสียหายฐานผิดสัญญาเท่านั้น¹⁰ หรือหากการชำระค่าเสียหายก็เป็นการ เพียงพอที่จะเยียวยาความเสียหายให้โจทก์ได้แล้ว หรือในกรณีสัญญาที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว ซึ่งลูกหนี้จะต้องปฏิบัติด้วยตัวเอง (contract for personal service) เช่น สัญญารับจ้างร้องเพลง ซึ่ง การบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามสัญญานั้น ไม่อยู่ในวิสัยที่ศาลจะบังคับได้ ศาลก็จะไม่ออกหมาย specific performance ให้¹¹

ต่อมาได้มีการรวมเอาศาล common law กับศาลเอควิตี้เข้าด้วยกัน เพื่อผ่อนคลาย การครอบงำและการเข้าซ้อนแห่งอำนาจศาล ทำให้ศาลอังกฤษมีอำนาจสั่งบังคับชำระหนี้ตามสัญญา โดยเฉพาะเจาะจงและสั่งให้ใช้ค่าเสียหายเป็นเงินก็ได้ ตามแต่ดุลพินิจของศาลเป็นเงินก็ได้ ตามแต่ ดุลพินิจของศาลเป็นกรณี ๆ ไป

⁸ คือ การที่ศาลสั่งให้ลูกหนี้งดเว้นกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเป็นกรณีที่วัตถุประสงค์ แห่งหนี้ตามสัญญา เป็นเรื่องที่ลูกหนี้จำเป็นต้องงดเว้นกระทำการ เช่นจะไม่เปิดกิจการแข่งขันกับคู่ สัญญาของตน ซึ่งโดยสภาพแล้วจะขอให้ศาลออกหมาย specific performance ไม่ได้ในตัว.

⁹ โสภณ รัตนากร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ : บทเบ็ดเสร็จ ทัวไป, หน้า 123.

¹⁰ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคจบบริบูรณ์), หน้า 818 - 819.

¹¹ สุนัย มโนมัยอุดม, ระบบกฎหมายอังกฤษ (กรุงเทพฯ : ประยูรวงศ์การพิมพ์, 2530), หน้า 69

3.1.1.3 แนวความคิดการบังคับชำระหนี้ในระบบกฎหมายไทย

การบังคับชำระหนี้ตามหลักกฎหมายไทย จะมีแนวคิด เช่นเดียวกับระบบกฎหมาย Civil Law คือ เมื่อบุคคลหนึ่งทำสัญญากับอีกบุคคลหนึ่ง คู่สัญญาย่อมประสงค์จะให้มีการปฏิบัติตามสัญญา มาตรการทางกฎหมายไทยจึงมีลักษณะที่บังคับให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ให้ต่อกันไว้ หรือให้อยู่ในลักษณะที่ใกล้เคียงกับกรณีที่มีการปฏิบัติตามสัญญาให้มากที่สุด โดยการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงเป็นหลัก ส่วนการชดเชยค่าเสียหาย เป็นกรณียกเว้นในเมื่อไม่อาจจะบังคับให้มีการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงได้ ทั้งนี้ จะยึดถือหลักความซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่งหรือคุณค่าทางด้านศีลธรรมเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการป้องปรามมิให้มีการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของสัญญา ถ้าหากปล่อยให้มีการละเลยก็จะทำให้ระบบกฎหมายสัญญาขาดความเชื่อถือ อันจะส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขาดความแน่นอนและอาจเป็นอันตรายต่อธุรกิจการค้าหรือต่อระบบเศรษฐกิจได้ แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงหรือโดยคำสั่งใหม่ทดแทนนั้น เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะเลือกให้ลูกหนี้ชำระหนี้หาใช่อยู่ในอำนาจดุลพินิจของศาลไม่¹²

3.2 หลักเกณฑ์และวิธีการบังคับคดี

เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งขาดข้อพิพาทแห่งคดีอันเป็นที่ยุติแล้ว ก็ควรที่คู่ความและประชาชนจะยอมรับนับถือและเคารพในเหตุและผลของคำตัดสิน ตลอดจนได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน คำพิพากษาจะต้องวางอยู่บนรากฐานแห่งความยุติธรรมและเป็นธรรมแก่คู่กรณีด้วย¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งจึงได้บัญญัติวิธีการบังคับคดี โดยการยึดทรัพย์สินไว้ เพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ตามแนวความคิดของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาซึ่งถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักของเหตุผลความยุติธรรมความเหมาะสมกับความจำเป็นในทางปฏิบัติและความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในทางรัฐประศาสนโยบาย (Public policy)¹⁴

¹² ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 2 (ภาคบริบูรณ์), หน้า 834.

¹³ วรพงศ์ จักรเสน, “การดำเนินกระบวนการชำระหนี้,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิตศึกษานิติศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 11.

¹⁴ ปวีณา มาศมหิตล, “การจำกัดสิทธิอุทธรณ์ ฎีกาในคดีแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิตศึกษานิติศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 86.

คังนั้นเมื่อศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี* เป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องออกคำสั่งบังคับแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น¹⁵ เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลมีคำสั่งบังคับก็เพราะคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นเพียงคำวินิจฉัยข้อโต้แย้งและชี้ขาดถึงสิทธิ และหน้าที่ของคู่ความเท่านั้น ไม่มีสภาพบังคับ¹⁶

กระบวนการบังคับคดีเป็นกระบวนการชดใช้ค่าเสียหายโดยกฎหมาย เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง¹⁷ ซึ่งกำหนดสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบของคู่ความในคดี โดยบังคับชำระหนี้เอาจากทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษากล่าวคือคำพิพากษาของศาลเป็นแต่คำชี้ขาดหรือบอกกล่าวให้ทราบว่าฝ่ายใดจะต้องรับผิดชอบต่ออีกฝ่ายหนึ่งเพียงใดหรือไม่ หรือจะต้องปฏิบัติหรือควเว้นอะไรเท่านั้น¹⁸ ไม่มีสภาพบังคับ ยังต้องมีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับสิทธิอันเกิดจากคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น การบังคับคดีจึงเป็นกระบวนการภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีแล้วที่ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ในสถาบันกฎหมายของประเทศ ทำให้บ้านเมืองมีชื่อมีแปนำมาซึ่งความสงบสุขของสังคมโดยทั่วไป¹⁹

---

* “ซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี” หมายถึง กรณีใดไม่ต้องการบังคับคดีศาลก็ไม่ต้องออกคำสั่งบังคับ เช่น กรณีคู่ความทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล โดยไม่คิดใจเรียกร้องสิ่งใดต่อกับและให้คำถวาทธรรมนิยมเป็นพิพเช่นนี้ไม่ต้องออกคำสั่งบังคับ

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 272 “กรณีศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างใดซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี ก็ให้ศาลมีคำสั่งกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำสั่งนั้นไว้

ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้นำส่งคำสั่งไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลมีคำสั่งนั้นและศาลได้สั่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

¹⁶ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533), หน้า 152.

¹⁷ American Jurisprudence, 2 nd ed. vol.30, “Execution,”
(New York: The Lawyer Co-operative Publishing Co. Rochester, 1967), p. 445.

¹⁸ พลประสิทธิ์ ฤทธิรักษา, แนวคิดและหลักปฏิบัติเบื้องต้น เกี่ยวกับการบังคับคดีจากคำพิพากษาศาลฎีกา (กรุงเทพมหานคร : สรยุทธการพิมพ์, 2510), หน้า 92.

¹⁹ คมกริช วัฒนเสถียร, กฎหมายวิธีพิจารณาแพ่ง ภาคบังคับคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : สรยุทธการพิมพ์, 2510), หน้า 92.

โดยเป็นวิธีการซึ่งบุคคลที่แพ้คดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งที่เรียกว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องถูกบังคับโดยเจ้าพนักงานของศาลหรือของรัฐให้ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ในเมื่อบุคคลนั้นไม่ยอมปฏิบัติตาม โดยความเต็มใจของตน

คดีแพ่งสามัญนั้น มีหลักในการบังคับคดี 3 ประการ คือ²⁰

(1) ถ้าลูกหนี้ละเลย ไม่ชำระหนี้ของตน เจ้าหนี้จะต้องฟ้องร้องต่อศาล ขอให้ศาลสั่งบังคับชำระหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 313

(2) เจ้าหนี้จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ก่อนถึงกำหนดเวลาชำระหนี้หาได้ไม่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 191 วรรคแรก และมาตรา 203 วรรคสอง ทั้งนี้ เพราะเหตุว่า ในกรณีซึ่งหนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระหนี้ถือว่าลูกหนี้อยังไม่ได้ได้เสียสิทธิของเจ้าหนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 55

(3) เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เงินสิ้นเชิง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 เว้นแต่ในบางกรณี เช่น ผู้รับจำนองตามมาตรา 733 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ในประเทศอังกฤษ กระบวนการบังคับคดีเป็นกระบวนการที่เริ่มต้นใหม่ โดยแยกต่างหากและเป็นอิสระ เพื่อที่จะให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผล และเป็นกระบวนการที่ตามมาภายหลังจากที่ศาลที่คำพิพากษาถึงที่สุดให้ชดเชยค่าเสียหายที่เหมาะสม²¹ การบังคับคดีในความหมายทั่วไป หมายถึงการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามความยุติธรรม หรือการทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นผลและการบังคับคดีในความหมายแคบ หมายถึงการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยเจ้าพนักงานของรัฐภายใต้หมาย fieri, facias, possession, deliver, sequestration, fieri facias de bonis ecclesiasticis ฯลฯ²² เพื่อให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับผลตามคำพิพากษาซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่แท้จริงและทั้งหมดของการดำเนินคดีแพ่ง²³

²⁰ ทวี กสิยพงศ์ , ปัญหากฎหมายล้มละลายภาคปฏิบัติ (กรุงเทพฯ : โรงสยามพรีนติ้ง-กรุป, 2526) , น.1

²¹ Jack I.H. Jacob, The Reform of Civil Procedural Law and Other Essays in Civil procedure. (London : Sweet & Maxwell, 1982), p. 281

²² Halsbury's Law of England , Reprinted. 4th ed Vol. 17, "Execution," (London : Butterworth & Co. {Publishers} Ltd., 1971), p. 232.

²³ Jack I.H. Jacob, The Reform of Procedural Law and Other Essays in Civil Procedure, p. 283.

วิธีการบังคับคดีจะต้องเป็นวิธีการที่เหมาะสมและเป็นผลกับค่าเสียหายที่จะให้ ซึ่งค่าเสียหายก็ต้องเหมาะสมและสัมพันธ์กับสิทธิตามกฎหมาย และบทสรุปของการต่อสู้คดี ในประเทศอังกฤษ จะต้องมีการพิพากษา คำสั่งของศาลก่อนจึงจะบังคับได้ ต่างจากในประเทศเยอรมัน อิตาลี ในคดีตัวเงิน โจทก์สามารถดำเนินการบังคับคดีโดยการรวบรวมเงินได้โดยไม่ต้องมีการพิพากษาหรือคำสั่งของศาลก่อน ในประเทศอังกฤษ ศาลไม่มีอำนาจที่จะบังคับตามคำพิพากษาของตน กระบวนการภายหลังคำพิพากษาจะเริ่มดำเนินการ โดยคู่ความที่ประสบความสำเร็จ จะเลือกวิธีการบังคับและเวลาในการบังคับด้วยตนเอง²⁴

ในประเทศไทย การบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จะมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับคำพิพากษาของศาล กล่าวคือ ในกรณีศาลพิพากษาให้ลูกหนี้กระทำการเร่งรัดการทำการ หรือให้ชำระหนี้เงินจำนวนหนึ่ง ก็จะมีวิธีการบังคับคดีที่แตกต่างกันออกไป

เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้คู่ความฝ่ายใดแพ้คดี ปฏิบัติการชำระหนี้เงินแล้ว หากคู่ความซึ่งเป็นฝ่ายแพ้คดี (ลูกหนี้ตามคำพิพากษา) มิได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลโดยสิ้นเชิง และพ้นกำหนดเวลาที่ศาลกำหนดไว้ในคำบังคับแล้ว²⁵ คู่ความซึ่งเป็นฝ่ายชนะคดี (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) มีอำนาจให้ร้องขอบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดชำระหนี้ได้ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง²⁶ ซึ่งการร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนี้ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องดำเนินการบังคับคดีให้ครบถ้วนตามขั้นตอนภายใน 10 ปี กล่าวคือ ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี และต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้ครบถ้วนภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง คังนั้น หากเจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาแล้ว ขายทอดตลาดได้เงินไม่คุ้มหนี้ และโจทก์ประสงค์จะบังคับคดีอีก โจทก์จะแถลงให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อเกินกำหนด 10 ปีแล้วไม่ได้²⁷

²⁴ Ibid, p. 281.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271.

²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 5344/2536.

การร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาต้องดำเนินการตามขั้นตอน ขั้นแรกเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี ขั้นต่อไปต้องให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบศาลได้ออกหมายบังคับคดีแล้ว และจากนั้นต้องแถลงต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีขอให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหนี้ตามคำพิพากษา เมื่อโจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนครบถ้วนภายใน 10 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาก็ถือว่าโจทก์ได้ร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาภายใน 10 ปีแล้ว แม้จะมีการยึดทรัพย์หลังจากพ้นระยะเวลา 10 ปี สิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายังคงอยู่จนกว่าจะมีการบังคับเสร็จสิ้น²⁸

---

* กำหนดเวลา 10 ปี มาตรา 271 ไม่ใช่อายุความตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 163 เพราะไม่มีการฟ้องคดีกันอีก คงมีแต่บังคับคดีเท่านั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 224/2538) ปัญหาว่าจะขยายหรือย่นระยะเวลา 10 ปี โดยอาศัย มาตรา 23 ได้หรือไม่ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า ศาลมีอำนาจขยายระยะเวลาได้อีก อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าแม้แต่ มาตรา 271 จะไม่ได้บัญญัติไว้ด้วยว่าเมื่อพ้นกำหนด 10 ปี จะร้องขอบังคับคดีไม่ได้ แต่เข้าใจว่าร้องขอบังคับคดีได้ไม่ จึงไม่น่าจะขยายหรือย่นได้ ปัญหาข้อนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยตามความเห็นของฝ่ายแรก

ฎีกาที่ 2278/2526 ระยะเวลา 10 ปี ตามมาตรา 271 เป็นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งขยายหรือย่นเข้าได้ตามมาตรา 23 จึงไม่ใช่อายุความฟ้องร้องคดี เพราะอายุความฟ้องร้องคดีนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 191 บัญญัติว่าผู้ใดหาอาจขยายหรือย่นเข้าได้ไม่

²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 696/2518 , 1089/2518 , 1949/2519 , 4516/2528 , 1917/2530 , 6382/2531

หากลูกหนี้ตามคำพิพากษามีได้ปฏิบัติตามคำบังคับภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนด เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี* ซึ่งเป็นคำสั่งของศาลที่มีไปถึงเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ดำเนินการบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องทำเป็นคำขอฝ่ายเดียว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21 (3)²⁹ คำขอนั้นต้องระบุอย่างชัดเจน ซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งจะขอให้มีการบังคับ จำนวนที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและวิธีการบังคับซึ่งขอให้ออกหมายนั้น³⁰ เช่น ขอให้ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจึงจำเป็นต้องมีการขอให้ศาล** ออกหมายบังคับคดีนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา และศาลจะออกหมายบังคับคดีได้ต่อเมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบคำบังคับแล้ว ระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดให้ปฏิบัติตามคำบังคับได้ล่วงพ้นไปแล้ว ตลอดจนคำขอนั้นจะต้องมีข้อความระบุไว้ครบถ้วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275³¹

* หนี้ตามคำพิพากษาเป็นหนี้ที่ศาลรับรองและรับจะบังคับให้ แต่การดำเนินการบังคับคดีเป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา มาตรา 275 จึงบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ขอศาลก็ไม่ออกให้ กรณีต่างกับคำบังคับซึ่งเป็นหน้าที่ของศาลต้องมีคำบังคับ

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 21 (3) บัญญัติว่า (3) ถ้าประมวลกฎหมายนี้บัญญัติไว้ว่า คำขออันใดอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือคู่ความอื่น ๆ ก่อนออกคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ ได้ เว้นแต่ในกรณีที่คำขอนั้นเป็นเรื่องขอหมายเรียกให้ให้การ หรือเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินก่อนคำพิพากษา หรือเพื่อให้ออกหมายบังคับหรือเพื่อจับหรือกักขังจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 วรรคสอง “ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะขอให้บังคับคดี ให้ยื่นคำขอฝ่ายเดียวต่อศาลเพื่อให้ออกหมายบังคับคดี”

คำขอนั้นให้ระบุโดยชัดเจน

- (1) คำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งจะขอให้มีการบังคับคดีตามนั้น
- (2) จำนวนที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น
- (3) วิธีการบังคับคดีซึ่งขอให้ออกหมายนั้น

** ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดี คือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดคดีในชั้นต้น เพราะศาลชั้นต้นที่ได้พิจารณาและพิพากษาคดีเป็นศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด ในชั้นศาลใด ก็ต้องให้ศาลชั้นต้นแห่งอื่นพิจารณาและพิพากษาใหม่ตามมาตรา 242 (2) (3), 247 ต้องให้ศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาใหม่เป็นศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี

3.2.1 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดี³²

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 ได้บัญญัติถึงผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีไว้ คือ คู่ความหรือบุคคลที่เป็นฝ่ายชนะคดี ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา” ส่วนผู้ที่ถูกบังคับคดี คือ คู่ความหรือบุคคลที่เป็นฝ่ายแพ้คดี ซึ่งเรียกว่า “ลูกหนี้ตามคำพิพากษา” อนึ่ง ตามมาตรา 271 นี้ ไม่ได้บัญญัติว่าผู้ชนะคดีหรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา จึงอาจเป็นโจทก์หรือจำเลยในคดีนั้น หรือเป็นบุคคลภายนอกซึ่งเข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีนั้นก็ได้ เช่น ในฐานะผู้ร้องสอด หรือผู้ร้องชดเชย สำหรับปัญหาว่าคู่ความหรือบุคคลใดเป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้น ก็จะต้องพิจารณาจากคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลซึ่งแยกได้ 2 ประเภท คือ ก. ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ข. ผู้ไม่เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา

ก. ผู้เป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา คือผู้มีอำนาจขอให้บังคับคดีที่จะต้องเป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ซึ่งได้แก่

1) โจทก์ เมื่อศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี โจทก์มีสิทธิบังคับคดีแก่จำเลยตามคำพิพากษาได้

2) จำเลย เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนจำเลย จำเลยมีสิทธิบังคับให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมให้จำเลยตามคำพิพากษาได้

3) ผู้ร้องสอดเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ตามมาตรา 57 (1) เช่น ศาลพิพากษาให้ทรัพย์ที่พิพาทเป็นผู้ร้องสอด ผู้ร้องสอดก็เป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา มีสิทธิบังคับตามคำพิพากษาคือโจทก์และจำเลยได้

เชิงอรรถต่อ

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 วรรคแรก “ถ้าศาลเห็นว่าคำบังคับที่ขอให้บังคับนั้นได้ส่งให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญแล้ว และระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้เพื่อให้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว และคำขอนั้นมีข้อความระบุไว้ครบถ้วน ให้ศาลออกหมายบังคับคดีให้ทันที หมายเช่นนี้ให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษานั้นจะได้นำหมายไปให้แก่เจ้าพนักงานเอง ส่วนลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นให้ส่งสำเนาหมายให้ต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้จัดการส่ง แต่ถ้ามิได้มีการส่งหมายดังกล่าวแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องแสดงหมายนั้น

³² พัทธน์ จันทรางกูร , คำอธิบาย กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2531) , หน้า 706 - 708

4) ผู้ร้องขจัดทรัพย์ เมื่อศาลพิพากษาให้ผู้ร้องขจัดทรัพย์ชนะคดี ให้ปล่อยทรัพย์ที่ยึด และให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้ร้องขจัดทรัพย์ ผู้ร้องขจัดทรัพย์ก็เป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

5) ผู้ชนะคดีในกรณีที่ศาลไต่สวนคำร้องและสั่งให้อีกฝ่ายใช้ค่าฤชาธรรมเนียม เช่น กรณีร้องเจดีย์ทรัพย์ เมื่อโจทก์คัดค้าน ศาลไต่สวนแล้วมีคำสั่งให้ผู้ร้องเข้าเจดีย์ทรัพย์ได้ ถ้าตามคำสั่งของศาลนั้นให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียมแทนผู้ร้องขอเจดีย์ทรัพย์ ผู้ร้องขอเจดีย์ทรัพย์ก็เป็นผู้ชนะคดีหรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

6) บุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับคดีเช่น บุคคลภายนอกร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมตามมาตรา 57 (2) เมื่อคดีนั้นโจทก์เป็นฝ่ายชนะคดี โจทก์ก็มีสิทธิบังคับคดีได้ เพราะผู้ร้องสอดฐานะเป็นคู่ความในคดีนั้น ซึ่งอาจบังคับคดีหรือถูกบังคับคดีได้ แล้วแต่คดีนั้นโจทก์เดิมชนะคดีหรือแพ้คดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 1407/2508)

7) ผู้มีสิทธิตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง บางกรณีรูปเรื่องน่าจะเป็น “ผู้แพ้คดี” โดยคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้นั้นแพ้คดี แต่ได้ให้สิทธิบางอย่างแก่ผู้นั้น เช่น โจทก์ฟ้องให้จำเลยขายที่ดิน ศาลพิพากษาให้จำเลยขายให้โจทก์ เมื่อโจทก์ได้ที่ดินแล้วไม่ชำระราคา จำเลยขอมรืองขอให้ยึดทรัพย์โจทก์ขายทอดตลาดเพื่อชำระราคาตามคำพิพากษา (คำพิพากษาฎีกาที่ 1381/2492) หรือเช่น ศาลพิพากษาให้โจทก์มีสิทธิไถ่ถอนการขายฝาก ศาลบังคับให้ปฏิบัติตามคำพิพากษภายใน 15 วัน ย่อมเป็นการบังคับทั้งโจทก์และจำเลย เมื่อโจทก์ไม่ปฏิบัติตามคำบังคับจำเลยขอมรืองขอให้ดำเนินการบังคับคดีได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 748/2509)

จ. ผู้ไม่เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา คือผู้ที่ไม่เป็นผู้ชนะคดี หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีอำนาจขอให้บังคับคดี ได้แก่

1) กรณีไม่มีผู้ชนะคดี เช่น ศาลพิพากษายกฟ้อง ให้ค่าฤชาธรรมเนียมเป็นทัບ หรือศาลพิพากษตามสัญญาประนีประนอมยอมความว่า คู่ความไม่คิดใจเรียกร้องสิ่งใดต่อกัน ดังนี้ เป็นกรณีไม่มีผู้ชนะคดี ไม่ต้องมีการบังคับคดีแต่อย่างใด (คำพิพากษาฎีกาที่ 1336/2506)

2) กรณีพิพาทกันหลายคดี เช่น ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีหนึ่ง ศาลยกฟ้อง ไม่ทำให้มีฐานะเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาในอีกคดีหนึ่ง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1170/2503)

3) กรณีบุคคลภายนอกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับคดี ที่ไม่มีอำนาจบังคับคดี เช่น

(1) ผู้ได้รับประโยชน์จากสัญญาประนีประนอมยอมความ ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 269/2508 ซึ่งตัดสินว่าผู้มีอำนาจร้องขอให้บังคับคดีให้แก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ คือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอาจเป็นโจทก์หรือจำเลย หรืออาจเป็นบุคคลภายนอก

ซึ่งร้องสอดเข้ามาในคดีก็ได้ เพียงผู้รับประโยชน์ตามสัญญาประนีประนอมยอมความเท่านั้น จึงหาใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะมีสิทธิบังคับคดีไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 909-910/2511 โจทก์จำเลยทำสัญญาประนีประนอมยอมความแบ่งมรดกกัน และมรดกส่วนหนึ่งได้แก่บุคคลภายนอก โดยโจทก์ไม่ขอเกี่ยวข้องกับ และโจทก์จำเลยไม่ต้องการมรดกส่วนนั้น เมื่อศาลพิพากษาตามยอม และโจทก์ได้รับส่วนแบ่งของโจทก์แล้ว การบังคับคดีเพื่อประโยชน์เป็นอันเสร็จสิ้น โจทก์ไม่มีส่วนได้เสียที่จะขอให้บังคับจำเลยให้แบ่งมรดกให้บุคคลภายนอกนั้นอีก

(2) ผู้เป็นคู่ความในคดี แต่ดำเนินการโดยลำพัง ตามคำสั่งคำร้องที่ 132/2513 ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยโอนขายที่พิพาท ล. ยื่นคำร้องว่า คนเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอีกเรื่องหนึ่ง ได้ร้องขอยึดที่พิพาทแล้ว แต่เอาขายไม่ให้ ขอให้ศาลสั่งเพิกถอนคำสั่งห้ามเสียด. ขอให้ศาลยกคำร้องของ ล. เสียเลย ๆ และโอนที่พิพาทให้แก่ อ. คังนี้ หาได้ไม่

และตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2083/2517 ผู้ร้องเป็นผู้รับซื้อที่ดินของจำเลยได้จากการขายทอดตลาด เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ใช่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ไม่มีสิทธิขอให้ศาลบังคับจำเลยถูกหนี้ตามคำพิพากษาขายเครื่องจักรออกจากที่ดินที่ผู้ร้องซื้อไว้ ผู้ร้องชอบที่จะไปฟ้องร้องเป็นคดีต่างหาก จะใช้สิทธิขอบังคับในคดีนี้ไม่ได้

สำหรับกรณีที่มีอำนาจขอให้บังคับคดีถึงแก่กรรม ไประหว่างการบังคับคดี ทายาทย่อมมีสิทธิขอเข้าเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแทน และดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และมาตรา 1600

สำหรับกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังแก่กรรมในระหว่างการบังคับคดี เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็มีสิทธิบังคับคดีเอากับทายาทผู้รับมรดกของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบังคับเอาจากกองมรดกของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นได้ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1734 , 1736 และ 1737 โดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่

3.2.2 ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี

ในการบังคับคดีย่อมต้องมีผลกระทบต่อบุคคลหลายฝ่าย เช่น เจ้าหนี้และลูกหนี้ตามคำพิพากษา รวมทั้งบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่ถูกบังคับคดี ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 280 เพื่อประโยชน์แห่งบทบัญญัติในภาคนี้ บุคคลต่อไปนี้ให้ถือว่ามีส่วนได้เสียในวิธีการบังคับคดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(1) เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่มีการอายัดสิทธิเรียกร้อง ลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้องนั้น

(2) บุคคลอื่นใดซึ่งชอบที่จะใช้สิทธิอันได้จดทะเบียนไว้โดยชอบ หรือที่ได้ยื่นคำร้องขอตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 288 , 289 และ 290 อันเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องเช่นว่ามานั้น เว้นแต่คำร้องขอเช่นว่านี้จะได้ถูกยกเลิกในชั้นที่สุด

ซึ่งตามบทบัญญัติดังกล่าว มุ่งถึงบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในวิธีบังคับคดี อันเกี่ยวด้วยทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือสิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา และลูกหนี้ตามคำพิพากษา และในกรณีที่มีการอายัดสิทธิเรียกร้อง ผู้มีส่วนได้เสียคือลูกหนี้แห่งสิทธิเรียกร้อง เช่น

ฎีกาที่ 602/2536 โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินพร้อมตึกแถวพิพาทอันเป็นทรัพย์สินที่จำเลยจำนองไว้กับโจทก์ ออกขายทอดตลาด เพื่อชำระหนี้จำนอง ผู้ร้องเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษา ในอีกคดีหนึ่งที่ฟ้องบังคับให้จำเลยโอนที่ดินและตึกแถวให้แก่ผู้ร้องถือว่าผู้ร้องมีส่วนได้เสียในการบังคับคดีตามมาตรา 280 (2) จึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลงดการขายทอดตลาดทรัพย์สินดังกล่าวไว้จนกว่าคดีระหว่างผู้ร้องกับจำเลยจะถึงที่สุดได้ตามมาตรา 292 (2)

ฎีกาที่ 406/2525 ผู้ร้องซื้อที่พิพาทจากจำเลยโดยสุจริต และเสียดำตอบแทนแล้วขายฝากไว้กับบริษัท ก. ก่อนที่โจทก์นำยึด ต่อมาผู้ร้องได้ชำระค่าไถ่ถอนการขายฝากให้แก่ผู้รับซื้อฝากแล้ว แม้ยังไม่ได้จดทะเบียนไถ่ถอนการขายฝาก เนื่องจากโจทก์อายัดที่พิพาทไว้ ก็ถือว่าผู้ร้องมีส่วนได้เสียในที่พิพาทย่อมร้องจัดทรัพย์ได้

3.2.3 การบังคับคดีฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

ในการดำเนินการบังคับคดี ถ้าหากศาลได้ออกหมายบังคับคดีหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดี ต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินตามหมายบังคับคดี อาจขอให้ศาลงดการบังคับคดี และเพิกถอนกระบวนการบังคับคดีทั้งปวง ซึ่งหมายถึงการถอนการบังคับคดีอันเกิดจากการผิดพลาด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 ถ้าศาลได้ออกหมายบังคับคดี ฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลภายนอกที่มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินตามหมายบังคับคดีนั้น อาจยื่นคำขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้มีคำสั่งให้ยกหรือแก้ไขหมายนั้นเสีย ถ้าคำขอนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ยื่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำร้องต่อศาลในขณะเดียวกันนั้น ให้ศาลมีคำสั่งงดการบังคับคดีไว้ในระหว่างวินิจฉัยชี้ขาดก็ได้

ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งลักษณะนี้ เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี ซึ่งต้องเสียหายโดยการฝ่าฝืนนั้น แล้วแต่กรณีอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ

ก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลง แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวัน นับแต่ทราบการฝ่าฝืนนั้น ขอให้ศาลมีคำสั่ง ยกกระบวนการบังคับคดีทั้งปวง หรือวิธีการบังคับใด ๆ โดยเฉพาะ หรือขอให้ศาลมีคำสั่ง กำหนดวิธีการอย่างใด ๆ แก่เจ้าพนักงานบังคับคดีตามที่เห็นสมควร ถ้าคำขอนั้นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้ยื่น ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยื่นคำร้องต่อศาลในเวลาเดียวกันนั้น ขอให้มีการบังคับคดีไว้ในระหว่างที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดก็ได้

เมื่อได้ยื่นคำขอ ดังที่กล่าวมา และศาลได้ไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือยกคำขอนั้นเสีย ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ

1. ศาลออกหมายบังคับคดีฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

ศาลจะออกหมายบังคับคดีได้ จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งบัญญัติวิธีการบังคับไว้ตามลำดับ นับแต่ออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามในระยะเวลาที่กำหนด และลูกหนี้ทราบคำบังคับแล้วหรือไม่ ระยะเวลาที่ให้ลูกหนี้ปฏิบัติได้ล่วงพ้นไปแล้วหรือไม่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 273 คำขอให้ออกหมายบังคับคดีครบถ้วนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275 หรือไม่ เมื่อทุกอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ศาลจึงจะออกหมายบังคับคดี หมายบังคับคดีจะบังคับให้จำเลยปฏิบัติตามต้องเป็นเรื่องบังคับตามสภาพแห่งการบังคับเปิดช่องให้กระทำได้โดยทางศาลหรือเจ้าพนักงานของศาลเท่านั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 ถ้าศาลออกหมายบังคับคดีฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าว ต้องยกเลิกหรือแก้ไขหมายให้ถูกต้อง

ฎีกาที่ 1938/2537 ศาลออกหมายบังคับคดีโดยที่ยังไม่ได้ส่งคำบังคับ ต้องยกเลิกหมายบังคับคดีนั้น

ฎีกาที่ 349/2528 ศาลตกลงขายทรัพย์สินโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้แทนโจทก์หรือผู้อื่นเข้าสู่ราคา ต้องยกเลิกการขาย

2. เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการบังคับคดีฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

กรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีฝ่าฝืนกฎหมาย ว่าด้วยการบังคับคดีเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนได้เสียอาจยื่นคำร้องขอให้ศาลยกเลิกการบังคับคดีที่ผิดพลาดได้

ฎีกาที่ 5445/2539 เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทรัพย์สินในราคาที่ต่ำมาก (ต่ำกว่าราคาประเมินต่อตารางวาครึ่งหนึ่ง) เจ้าพนักงานบังคับคดีควรถอนทรัพย์สินจากการขายทอดตลาด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 513 เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องคุ้มครองลูกหนี้ไม่ให้เสียหายด้วย กรณีดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วย มาตรา 513 ดังกล่าว ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 วรรคสอง

ฎีกาที่ 2927/2527 โจทก์ได้สมคบกันประมูลเพื่อครุราคาที่ดินให้ต่ำกว่าราคาที่เป็นจริง มีพฤติการณ์ไม่สุจริต ซึ่งไม่ใช่การกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดี จึงไม่มีสิทธิขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการขาย

3.2.4 ข้อบังคับในการขายทรัพย์สินที่มีหลายสิ่งด้วยกัน

บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินซึ่งจะต้องขาย อาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรวมหรือแยกทรัพย์สิน หรือขอให้ขายทรัพย์สินนั้นตามลำดับที่กำหนดไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 309 ในการขายทอดตลาดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปฏิบัติตามข้อบังคับดังต่อไปนี้

(1) ในการขายทรัพย์สินที่มีหลายสิ่งด้วยกัน ให้แยกขายทีละสิ่งต่อเนื่องกันไป แต่

(ก) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีราคาเล็กน้อยรวมขายได้เป็นกอง ๆ เสมอและ

(ข) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจจัดสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ สองสิ่งหรือว่านั้นขึ้นไป รวมขายไปด้วยกันในเมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่า เงินรายได้ในการขายจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุนั้น

(2) ในการขายอสังหาริมทรัพย์รายใหญ่และทรัพย์สินนั้นอาจแบ่งแยกออกได้เป็นตอน ๆ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจขายทรัพย์สินนั้นเป็นตอน ๆ ได้ ในเมื่อเป็นที่คาดหมายได้ว่า เงินรายได้ในการขายทรัพย์สินบางตอนจะเพียงพอแก่การบังคับคดี หรือว่าเงินรายได้ทั้งหมดจะเพิ่มขึ้นเพราะเหตุนั้น

(3) ในการขายทรัพย์สินหลายสิ่งด้วยกัน เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจกำหนดลำดับที่จะขายทรัพย์สินนั้น

บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีแก่ทรัพย์สินซึ่งจะต้องขาย อาจร้องขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรวมหรือแยกทรัพย์สิน หรือขอให้ขายทรัพย์สินนั้นตามลำดับที่กำหนดไว้ หรือจะร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีที่ส่งตามอนุมาตราก่อนนั้นก็ได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดีไม่ยอมปฏิบัติตามคำร้องขอหรือคำสั่งค้านเช่นนั้น ผู้ร้องจะยื่นคำขอต่อศาลโดยทำเป็นคำร้อง ภายในสองวันนับตั้งแต่วันปฏิเสศ เพื่อขอให้มีคำสั่งชี้ขาดในเรื่องนั้นก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด และให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเลื่อนการขายไปจนกว่าศาลจะได้มีคำสั่ง หรือจนกว่าจะพ้นระยะเวลาซึ่งให้นำเรื่องขึ้นสู่ศาลได้

ฎีกาที่ 4509/2534 จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลชั้นต้น แยกขายที่ดินทีละแปลง อ้างว่าการขายที่ดินบางแปลงอาจได้เงินมาพอชำระหนี้ หากขายรวมกันทุกแปลงแล้วจำเลยจะเสียหายมาก

ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่า จำเลยจะต้องดำเนินการชั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีก่อน ให้ยกคำร้อง คำสั่งดังกล่าวมิใช่คำสั่งชี้ขาดในเรื่องการรวม หรือแยกทรัพย์สินขายทอดตลาด อันจะทำให้คำสั่งศาลชั้นต้นถึงที่สุด เจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะเลื่อนการขายทอดตลาดไปจนกว่าจะได้มีคำสั่งชี้ขาดตามมาตรา 309 วรรคสอง การที่เจ้าพนักงานขายทอดตลาดทรัพย์สินของจำเลยไปในขณะที่คืออยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จำเลยมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ยกเลิกการขายทอดตลาดได้ตาม มาตรา 296 วรรคสอง

3.2.5 อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดี

ในการดำเนินกระบวนการบังคับคดี ซึ่งกฎหมายได้กำหนดอำนาจหน้าที่ให้กับเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานศาล เป็นผู้มีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในการบังคับคดีกับลูกหนี้ตามคำพิพากษา คั้งที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรานี้ ว่าด้วยอำนาจหน้าที่ และเจ้าพนักงานบังคับคดี นับแต่วันที่ได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือถ้าหมายนั้นมิได้ส่ง นับแต่วันออกหมายนั้นเป็นต้นไป ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในอันที่จะรับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวางและออกใบรับให้ กับมีอำนาจที่จะยึด หรืออายัด และยึดถือทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ ออกขายทอดตลาด ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้น และดำเนินวิธีการบังคับทั่ว ๆ ไป ตามที่ศาลกำหนดไว้ในหมายบังคับคดี

ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นผู้รับผิดชอบในการรักษาไว้โดยปลอดภัยซึ่งเงินหรือทรัพย์สิน หรือเอกสารทั้งปวงที่ยึดมาหรือที่ได้ชำระ หรือส่งมอบให้แก่เจ้าพนักงานตามหมายบังคับคดี

ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบันทึกแล้วรักษาไว้ในที่ปลอดภัย ซึ่งวิธีการบังคับทั้งหลายที่ได้จัดทำไป และรายงานต่อศาลเป็นระยะ ๆ ไป

ได้กล่าวมาแต่ต้นถึงสภาพเปิดช่องให้บังคับคดีอย่างไร และการบังคับในเรื่องใดที่ใช้เจ้าพนักงานบังคับคดีตามมาตรา 276 มาตรานี้จึงบัญญัติต่อเนื่องถึงอำนาจของเจ้าพนักงานบังคับคดี

แต่เจ้าพนักงานบังคับคดีแตกต่างจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามพระราชบัญญัติล้มละลายซึ่งบัญญัติถึงการแต่งตั้งถอดถอนเอาไว้ และมีอำนาจหน้าที่เป็นของตนเองโดยไม่ต้องให้ศาลแต่งตั้ง ผิดกับเจ้าพนักงานบังคับคดีซึ่งไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงการแต่งตั้งถอดถอน เพียงแต่ศาลมีหมายบังคับคดีส่งไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี ซึ่งเรียกกันว่า หมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงมีหน้าที่ต่อไปตามบทบัญญัติใน ประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี ซึ่งมีมาตรา 278 เป็นหลัก

เจ้าพนักงานบังคับคดี กฎหมายได้ให้ความหมายไว้ ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 1 (14) บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดี” หมายความว่าเจ้าพนักงานศาลหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค 4 แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีได้แก่บุคคล 2 ประเภท คือ (1) เจ้าพนักงานศาล (2) เจ้าพนักงานอื่น แต่บุคคลทั้งสองประเภทจะมีอำนาจบังคับคดีตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ได้ก็ต่อเมื่อได้รับหมายบังคับคดีจากศาลแล้ว จึงจะมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ถ้าไม่มีหมายตั้งก็ไม่ใช่เจ้าพนักงานบังคับคดี

แม้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจหน้าที่หลังจากมีหมายตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีของศาลแล้ว แต่ก็ยังถือว่าเป็นเจ้าพนักงานของศาล ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล เมื่อศาลสั่งอย่างไรเจ้าพนักงานบังคับคดี จะอุทธรณ์ฎีกาสั่งศาลไม่ได้

3.2.5.1 อำนาจหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเริ่มเมื่อ

1. กรณีมีการส่งหมายบังคับคดีให้นับแต่วันที่ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

2. กรณีไม่มีการส่งหมายบังคับคดีให้นับแต่วันออกหมายบังคับคดีเป็นต้นไป การนับเวลาเริ่มต้นในการปฏิบัติหน้าที่ก็เพื่อให้เจ้าพนักงานบังคับคดีเริ่มปฏิบัติหน้าที่ได้โดยชอบด้วยกฎหมาย สำหรับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอยู่ทั่วไป นับแต่วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา เช่นศาลมีหมายยึดชั่วคราวให้เจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดทรัพย์จำเลย ตามมาตรา 254 (1) และอำนาจหน้าที่อื่นที่กำหนดไว้ตามบทบัญญัติในภาคบังคับคดี ซึ่งจะได้อธิบายถึงเมื่ออธิบายถึงมาตรานั้น ๆ ในส่วนที่กล่าวในมาตรา 278 เป็นแต่เพียงกล่าวไว้กว้าง ๆ ได้แก่การรับชำระหนี้จากลูกหนี้หรือที่ลูกหนี้นำมาวาง มีอำนาจยึดและยึดถือรักษาทรัพย์ และนำทรัพย์ออกขายทอดตลาด จำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการรับชำระขายทรัพย์ ซึ่งหมายถึงการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้รวมทั้งนำเงินนั้นชำระค่าฤชาธรรมเนียมต่าง ๆ แบ่งให้แก่เจ้าหนี้ที่ขอเฉลี่ย เป็นต้น

ฎีกาที่ 1435/2510 เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์และขายทอดตลาดทรัพย์จำนองของจำเลย รวมทั้งรับเงินที่ได้จากการขายทอดตลาด ได้กระทำไปในฐานะผู้แทนโจทก์ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 278 ถือว่าเป็นเงินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้จากทรัพย์สินของลูกหนี้เสร็จในวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาดและรับเงินไว้แทนโจทก์ จึงไม่ต้องฟ้องชำระดอกเบี้ยอีกนับแต่วันนั้นเป็นต้นไป ส่วนการจ่ายเงินให้โจทก์ภายหลัง เป็นเรื่องของการบังคับคดีกับโจทก์ จะถือเอาวันที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้โจทก์ เป็นวันที่จำเลยชำระหนี้เสร็จตามคำพิพากษาไม่ได้

หน้าที่ในการรักษาทรัพย์ คือการนำมารักษาไว้ หรือมอบให้ผู้อื่นรักษาตามมาตรา 303 เพื่อให้ทรัพย์นั้นปลอดภัยจากการถูกทำลายหรือสูญหาย หรือแม้แต่การจะต้องดำเนินคดีแก่ผู้ที่ลักทรัพย์ที่รักษาไว้หรือทำให้เสียหาย หรือผู้บุกรุกอสังหาริมทรัพย์ที่ยึดไว้ เป็นต้น³³

3.2.5.2 การค้ำเพื่อดำเนินการบังคับคดี

เมื่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพิกเฉยไม่ยอมปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องทำการบังคับคดีโดยการยึด อายัด ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา มาดำเนินการขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจนครบถ้วน ซึ่งในการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น เจ้าหนี้จะต้องทำการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามีอะไรบ้าง และอยู่ที่ไหน เพื่อที่จะต้องนำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปทำการยึดทรัพย์สินนั้น แต่ในการที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จะสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้นั้น เป็นเรื่องที่ยากมาก เนื่องจากลูกหนี้ตามคำพิพากษามักจะนำทรัพย์สินหลบซ่อนเร้น หรือย้ายถ่ายเทให้พ้นจากการบังคับคดี ดังนั้น นอกจากโดยวิธีการทั่วไปแล้ว บางครั้งกฎหมายยังให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีทำการค้นสถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปกครองอยู่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 279 บัญญัติว่า “เจ้าพนักงานบังคับคดีจะต้องดำเนินการบังคับคดีแต่ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตกในวันทำการงานปกติ เว้นแต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินโดยได้รับอนุญาตจากศาล

ในการที่จะดำเนินการบังคับคดี เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจเท่าที่มีความจำเป็นเพื่อที่จะค้นสถานที่ใด ๆ อันเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ - ปกครองอยู่เช่น บ้านที่อยู่ คลังสินค้า โรงงาน และร้านค้าขาย ทั้งมีอำนาจที่ยึดและตรวจสอบบัญชี หรือแผ่นกระดาษและการกระทำใด ๆ ตามสมควร เพื่อเปิดสถานที่หรือบ้านที่อยู่ หรือ โรงเรือน คังกล่าวแล้วรวมทั้งตู้รับรษณีย์ ตู้หรือที่เก็บของอื่น ๆ

ถ้ามีผู้ขัดขวางเจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากเจ้าพนักงาน ตำรวจ เพื่อดำเนินการบังคับคดีจนได้

³³ ประจักษ์ พุทธิสมบัติ , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี. (กรุงเทพฯ ฯ : บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด , 2540) , หน้า 169-171.

เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจการค้นตามมาตรา 279 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดยไม่ต้องมีหมายค้นของศาล ซึ่งการค้นก็เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีเพื่อให้ได้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือแหล่งที่เก็บทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและในการบังคับคดีหรือการค้นสถานที่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเจ้าพนักงานบังคับคดี ต้องดำเนินการในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้น และพระอาทิตย์ตก ในวันทำงานปกติซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานบังคับคดีจะดำเนินการในวันเวลาราชการเท่านั้น นอกจากนี้เหตุฉุกเฉินเจ้าพนักงานบังคับคดีร้องขอต่อศาลและศาลอนุญาตให้ดำเนินการบังคับคดี นอกจากวันและเวลาดังกล่าวได้

จากบทบัญญัติดังกล่าว กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีในการค้นสถานที่ใด ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่หาได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีในการค้นตัวลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่อย่างใด และในการขอคำสั่งตำรวจไปช่วยเหลือตามกฎหมายจะต้องมีการขจัดวางเสียก่อนจึงจะขอคำสั่งตำรวจไปช่วยเหลือได้ แต่ในทางปฏิบัติแม้จะยังไม่มีการขจัดวางก็จะขอคำสั่งตำรวจไปช่วยเพื่อช่วยเหลือ ซึ่งมีบางครั้งตำรวจก็จะอ้างว่าให้เหตุขจัดวางเสียก่อนค่อยมาขอความช่วยเหลือ และในการให้อำนาจเจ้าพนักงานบังคับคดีอย่างกว้างขวางเมื่อพิจารณาจากคำว่า “เพื่อดำเนินการบังคับคดีจนได้”

ดังนั้น จึงเห็นว่าการค้นสถานที่ใด ๆ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษามตามบทบัญญัติมาตรา 279 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีความสำคัญต่อกระบวนการบังคับคดีทางแพ่งอย่างมาก

3.3 หลักเกณฑ์และวิธีการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

กระบวนการยึดทรัพย์สินตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มีแนวคิดมาจากการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเพื่อบังคับให้มีการชำระหนี้ ให้เป็นไปตามสิทธิและหน้าที่ที่กำหนดในคำพิพากษาของศาล อันจะทำให้กฎหมายสารบัญญัติมีผลใช้บังคับได้แน่นอนและสัมฤทธิ์ผล นำมาซึ่งความสงบสุขเรียบร้อยในสังคม แต่อย่างไรก็ตาม การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องคำนึงถึงสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลด้วย เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิตามธรรมชาติที่รัฐพึงให้ความคุ้มครอง จะให้มีการล่วงละเมิดมิได้นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาของศาล ที่ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับชำระหนี้

ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ได้กำหนดการบังคับคดีทางแพ่งไว้ดังนี้

3.3.1 หลักเกณฑ์และวิธีการในการบังคับคดีทางแพ่ง

การบังคับคดีเป็นวิธีดำเนินการเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยเป็นกระบวนการพิจารณาซึ่งดำเนินขึ้นภายหลังที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีแล้ว ซึ่งส่วนมากมิได้กระทำโดยศาล แต่กระทำโดยเจ้าพนักงานบังคับคดี ทั้งนี้ โดยมีวิธีการและขั้นตอนทั้งตามบทบัญญัติในภาค 4 ลักษณะ 2 ว่าด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง พ.ศ.2477 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ฉบับที่ 15) พ.ศ. 2538 และยังมีวิธีปฏิบัติอยู่มากตามระเบียบราชการ คำสั่ง และข้อบังคับ ที่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายดังกล่าวด้วย

อย่างไรก็ดี หลังจากศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ก็จะต้องมีการดำเนินการเป็นขั้น ๆ ไป เพื่อนำไปสู่การดำเนินการอันเป็นวิธีการบังคับคดีจริง ๆ การดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวนี้ คือ

ขั้นที่ 1 การออกคำบังคับ เป็นกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 273 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งอย่างไร ซึ่งจะต้องมีการบังคับคดี ก็ให้ศาลมีคำบังคับกำหนดวิธีที่จะปฏิบัติตามคำบังคับนั้นไว้ และให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้นำส่งคำบังคับ ไปยังลูกหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้อยู่ในศาลในเวลาที่ศาลมีคำบังคับนั้น และศาลได้สั่งให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

เพื่อปฏิบัติตามความในมาตรานี้ เมื่อศาลได้อ่านคำพิพากษา หรือคำสั่งให้รู้ความฟังแล้ว พนักงานหน้าบัลลังก์ก็จะได้ส่งสำนวนไปให้พนักงานออกหมายทันทีเพื่อออกคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น การออกคำบังคับนี้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา (ฝ่ายที่ชนะคดี) ไม่ต้องมีคำขอขึ้นมา แต่เป็นหน้าที่ของศาลเองที่จะต้องออกคำบังคับกำหนดวิธีปฏิบัติตามคำพิพากษา หรือคำสั่งไปให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา (ฝ่ายที่แพ้คดี) ทราบ

ถ้าในวันอ่านคำพิพากษา ลูกหนี้ตามคำพิพากษามาศาล เมื่อศาลได้อ่านคำพิพากษาแล้ว และได้สั่งให้รู้ความฝ่ายนั้นลงชื่อไว้ที่หน้าปกสำนวนแล้ว คั้งนี้ก็ย่อมถือว่ารู้ความฝ่ายนั้นได้ ทราบคำบังคับไปในตัวทีเดียว จึงไม่จำเป็นต้องออกคำบังคับแจ้งไปให้ทราบอีก ฉะนั้น เมื่อพนักงานหน้าบัลลังก์นำสำนวนมาส่งให้พนักงานออกหมาย พนักงานออกหมายจะได้ทำคำบังคับ แต่เพียงฉบับเดียวเพื่อติดสำนวนไว้เท่านั้น

ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ได้มาศาลในวันศาลอ่านคำพิพากษา พนักงานออกหมายต้องทำคำบังคับ เพื่อออกคำบังคับแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเรียงตัวไปทุกคน กับต้องทำสำเนาหมายติดสำนวนไว้ด้วย เสร็จแล้วส่งคำบังคับนั้นไปยังกองหมาย เพื่อจัดการส่งให้แก่ลูกหนี้

ตามคำพิพากษาให้ทราบคำบังคับนั้นต่อไป ทั้งนี้ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะต้องเป็นผู้ไปนำนักการกองหมายส่งคำบังคับนั้น การนำส่งคำบังคับนี้คงปฏิบัติเช่นเดียวกับการนำส่งหมายเรียกตัวจำเลยมาแก้คดี เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาย่อมต้องออกคำพาหนะให้นักการผู้ส่งคำบังคับตามสมควร

การทำคำบังคับนี้ ย่อมดำเนินตามคำพิพากษาทุกอย่าง เพราะฉะนั้นในกรณีที่ศาลพิพากษา ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสียค่าฤชาธรรมเนียม และค่าทนายความแทนอีกฝ่ายหนึ่งนั้น ซึ่งโดยปกติแทบทุกเรื่องศาลจะได้พิพากษาให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสียแทน เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาด้วยเสมอ ฉะนั้น เพื่อการออกคำบังคับ พนักงานออกหมายจะต้องจัดการเสียด่าฤชาธรรมเนียมต่างๆ ที่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้เสียไป เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาเสร็จสิ้นสำนวนนั้น เสร็จแล้วจึงทำคำบังคับนั้นต่อไป โดยระบุจำนวนเงินที่ให้ใช้หรือให้ส่งทรัพย์สิน หรือให้กระทำการหรืองดเว้นกระทำการไว้โดยชัดแจ้ง ตลอดจนต้องระบุระยะเวลาที่จะให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาปฏิบัติตามคำบังคับนั้นไว้ด้วย

การกำหนดระยะเวลาที่จะให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ปฏิบัติตามคำบังคับนั้น กฎหมายบังคับไว้ว่า ถ้าศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งโดยจำเลยขาดนัด ศาลจะต้องให้เวลาแก่ฝ่ายที่ขาดนัดไม่ต่ำกว่า 7 วัน ในอันที่จะปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ตามมาตรา 273 วรรค 2

อนึ่ง ตามระเบียบปฏิบัติศาลแพ่ง ด้านหลังคำบังคับนั้น ศาลจะได้ระบุไว้ด้วยว่าในกรณีที่มิได้มีการปฏิบัติตามคำบังคับเช่นว่านี้ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องถูกยึดทรัพย์ หรือถูกจับและจำขัง ดังที่บัญญัติไว้ในลักษณะ 2 หมวด 3 ด้วย

อนึ่ง การที่ศาลจะออกคำบังคับตามมาตราดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นกรณีที่ต้องมีการบังคับคดีเท่านั้น ส่วนหากกรณีใดไม่ต้องการบังคับคดี ศาลก็ไม่ต้องออกคำบังคับ สำหรับคดีที่ต้องมีการบังคับคดี ได้แก่คดีประเภทที่โจทก์ขอให้ศาลบังคับคดีให้จำเลยกระทำหรือปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใดให้โจทก์เช่น ให้จำเลยชำระหนี้ใช้ค่าสินไหมทดแทน ให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ให้ส่งมอบทรัพย์สินเป็นต้น ส่วนคดีที่ศาลไม่ต้องออกคำบังคับให้แก่ คดีประเภทที่โจทก์ไม่ต้องการให้ศาลบังคับจำเลยกระทำหรือปฏิบัติอย่างหนึ่งอย่างใด เช่น ขอให้ศาลตั้งเป็นผู้จัดการมรดก ขอให้ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ ขอให้ศาลแสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน เป็นต้น และนอกจากนี้ ถ้าเป็นคดีประเภทที่ศาลต้องออกคำบังคับแต่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ปฏิบัติตามคำพิพากษาเป็นที่พอใจของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หรือตามคำพิพากษา ไม่ต้องมีการบังคับคดี ก็ไม่ต้องออกคำบังคับเช่นกัน³⁴

³⁴ พิศมัย จักรางกูร , คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง , หน้า 719 - 720.

ขั้นที่ 2 การออกหมายบังคับคดี เมื่อครบกำหนดตามคำบังคับแล้ว ลูกหนี้ก็ยังไม่ได้ปฏิบัติตามคำบังคับ เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีเพื่อทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ และนำออกขายทอดตลาดเอาเงินชำระหนี้ หรือจัดการให้เจ้าหนี้ได้เข้าครอบครองทรัพย์สินในกรณีฟ้องขับไล่ต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276

การออกหมายบังคับคดี

เนื่องจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เป็นหนี้ที่ศาลรับรองและรับที่จะบังคับให้ เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะดำเนินการบังคับหรือไม่ ในการออกหมายบังคับคดีจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะต้องขอให้ศาลออกให้ เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามคำบังคับแล้ว

สำหรับการนับระยะเวลาที่ระบุไว้ในคำบังคับนั้น ให้เริ่มนับแต่วันที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงลายมือชื่อไว้ในคำบังคับ (ในกรณีที่ลูกหนี้นั้นอยู่ต่อหน้าศาล ในขณะที่อ่านคำพิพากษา และลงชื่อไว้ในปกสำนวน) หรือวันที่ได้ส่งคำบังคับให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น แล้วแต่กรณี

ในคำขอให้ออกหมายคำบังคับนั้น ต้องระบุซึ่ง

- (1) คำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งจะขอให้มีการบังคับคดีตามนั้น
- (2) จำนวนที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น และ
- (3) วิธีการบังคับคดีซึ่งขอให้ออกหมายนั้น เช่น ขอให้ยึดทรัพย์สิน หรืออายัดสิทธิ

เรียกร้องของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือจัดการให้เจ้าหนี้ได้เข้าครอบครองทรัพย์สิน เป็นต้น

สำหรับกรณีที่จะต้องออกหมายบังคับคดี ก็ต้องเป็นกรณีที่มีเหตุการณ์ดังนี้

(1) ลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้นไม่ปฏิบัติตามคำบังคับซึ่งได้แก่ ทั้งการไม่ยอมปฏิบัติตามคำบังคับเลย และปฏิบัติตามคำบังคับแล้วแต่ไม่ครบ และ

(2) ต้องเป็นกรณีที่ต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี ถ้าเป็นกรณีที่ไม่จำเป็นต้องดำเนินการทางเจ้าพนักงานบังคับคดี เช่น กรณีที่ศาลพิพากษาและออกคำบังคับให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาระทำการหรืองดเว้นกระทำการ แต่ลูกหนี้นั้นไม่ปฏิบัติ และเจ้าหนี้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้จับกุม ตามมาตรา 297 ได้ ก็ไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี (คำพิพากษาฎีกาที่ 452/2491, 2692/2526) เป็นต้น³⁵

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 729 - 731.

ขั้นที่ 3 การดำเนินการออกเช็คทรัพย์ อาัยทรัพย์ จำหน่ายทรัพย์สิน และจัดการให้
เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้เข้าครอบครองทรัพย์พิพาทในคดีที่ฟ้องขับไล่ และหรือรื้อถอน

ขั้นตอนนี้เป็นเรื่องของการดำเนินการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีจริง ๆ
ซึ่งแต่ละวิธีการก็มีขั้นตอนการดำเนินการแตกต่างกันออกไปในรายละเอียดคงจะให้แยกพิจารณาต่อ
ไปเป็นกรณี ๆ ดังต่อไปนี้

3.3.1.1 การบังคับคดีโดยการยึดอายัดและจำหน่ายทรัพย์สิน

ในกรณีที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาชำระเงินนั้น
เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ดังนี้³⁶

- (1) ยึด หรือ
- (2) อายัดและ
- (3) ขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ยึดหรืออายัดนั้นได้

ความหมายของการยึด

การยึดคือ การเอาทรัพย์สินมาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับ
คดี โดยปกติการยึดนั้นเป็นวิธีการที่ใช้เมื่อทรัพย์นั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและมีตัวตนอยู่ที่
ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ความหมายของการอายัด

การอายัดคือ การที่เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งบุคคลภายนอกมิให้ทำการโอน
ทรัพย์ หรือชำระหนี้ตามคำพิพากษา โดยปกติการอายัดนั้น เป็นวิธีการที่ใช้อายัดเมื่อทรัพย์สินหรือ
สิทธิอยู่ที่บุคคลภายนอก หรือ เป็นของบุคคลภายนอกซึ่งจะต้องส่งมอบหรือโอนกรรมสิทธิ์หรือ
ชำระให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในภายหลัง

อนึ่ง คำว่า “ยึด” และ “อายัด” นี้อาจใช้ไขว้เขวกันและมีความหมายปนเปกัน แม้
จะใช้คำว่า “ยึด” และ “อายัด” ไขว้เขวกันก็ไม่ทำให้เสียผลอย่างใด ต้องถือเอาลักษณะอันแท้จริง
ตามกฎหมายของกรณีนั้น ๆ (คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490)

สำหรับการยึดทรัพย์นั้น มีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ คือ

- 1) ยึดสิ่งหามทรัพย์มีรูปร่าง เช่น ยึดเงิน ยึดเรือ ยึดทองรูปพรรณ
- 2) ยึดสิ่งหามทรัพย์ เช่น ที่ดิน

³⁶ ทิพัฒน์ จักรางกูร , คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง , หน้า 817 - 818.

1) วิธียึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง

เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งการยึดนั้น ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ ถ้าไม่อาจแจ้งได้ก็ต้องแจ้งให้บุคคลซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ทราบ และต้องกระทำการยึดนั้นให้เห็นประจักษ์แจ้ง โดยการประทับตรา หรือกระทำโดยวิธีอื่นใดที่เห็นสมควร ส่วนทรัพย์สินนั้นต้องยึดเอามาเก็บรักษาไว้ หรือฝากไว้ ณ สถานที่ใด หรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร หรือถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายินยอมจะมอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในความอารักขาของผู้ที่ครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ก็ได้

2) วิธียึดอสังหาริมทรัพย์

เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องจัดทำ โดยนำเอาหนังสือสำคัญสำหรับทรัพย์สินนั้น มาและฝากไว้ ณ สถานที่ใด หรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษากับเจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบ เจ้าพนักงานที่ดินต้องบันทึกการนั้นไว้ในทะเบียน ถ้าหนังสือสำคัญแห่งอสังหาริมทรัพย์นั้น ยังไม่ได้ออก เช่น ยึดที่ดินซึ่งยังไม่ได้ออกโฉนด หรือนำมาแสดงไม่ได้ หรือหาไม่พบ ถือว่าการที่ได้แจ้งการยึดต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษาและเจ้าพนักงานที่ดินนั้น เป็นการยึดตามกฎหมายแล้ว

แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินมีโฉนด แต่มิได้แจ้งการยึดแก่เจ้าพนักงานที่ดิน ไม่ทำให้การยึดและขายทอดตลาดที่ดินนั้นเป็นโมฆะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 471/2520) ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 602/2524 สำหรับการแจ้งที่มีผลทางกฎหมายอาจยกตัวอย่างได้ดังนี้ คือ เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งการยึดบ้านพิพาทแก่จำเลย ซึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา และนายอำเภอซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 71 (2) ขอบตามมาตรา 304 เป็นการยึดตามกฎหมาย หากจำต้องแจ้งการยึดต่อเจ้าพนักงานที่ดินอีกไม่

ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 3835/2526 โจทก์นำเจ้าพนักงานบังคับคดียึดที่ดินของจำเลย เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2523 ย่อมมีผลต่อจำเลยตั้งแต่วันยึด แต่เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้เจ้าพนักงานที่ดินทราบ วันที่ 17 เมษายน 2523 ปรากฏว่าจำเลยโอนขายที่ดินซึ่งถูกยึดให้แก่ พ. ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไปแล้วตั้งแต่วันที่ 15 เมษายน 2523 การยึดที่ดินดังกล่าวจึงใช้ยื่น พ. ไม่ได้ และเมื่อ พ. จดทะเบียนขายฝากที่ดินให้แก่ผู้ร้องในวันเดียวกับที่รับโอนและไม่ได้ไปตามกำหนด ผู้ร้องจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ปล่อยที่ดินที่ถูกยึดได้

3.3.1.2 ขั้นตอนการยึดทรัพย์และจำหน่ายทรัพย์สินของเจ้าพนักงานบังคับคดี อาจกำหนดได้ดังนี้

1) ตรวจสอบสำนวน โดยเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายื่นคำขอยึดทรัพย์ และหนังสือมอบอำนาจยึดทรัพย์ หรือคำสั่งศาลให้บังคับคดี ในกรณียึดทรัพย์นอกเขตอำนาจศาล และวางเงินค่าใช้จ่าย

2) ออกไปทำการยึดทรัพย์ โดยปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 278 - 285 , มาตรา 303 - 304

3) ตรวจสอบสำนวนยึดทรัพย์

4) เสนอรายงานการยึดทรัพย์ และขออนุญาตขายทอดตลาดทรัพย์

5) ศาลอนุญาตให้ขายทอดตลาดทรัพย์ที่ยึด

6) ประกาศขาย โดยพิมพ์ประกาศให้ผู้มีส่วนได้เสียและเสนอให้ศาลทราบ

7) ทำการขาย โดยวิธีการประมูลให้ได้ราคาสูงสุด

8) เมื่อขายอสังหาริมทรัพย์ได้ ต้องรายงานศาลให้ส่งเจ้าพนักงานที่ดินโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินให้ผู้ซื้อ และแจ้งนายทะเบียนที่เกี่ยวข้อง

เมื่อขายอสังหาริมทรัพย์ได้ ต้องส่งมอบทรัพย์ให้ผู้ซื้อและแจ้งนายทะเบียนที่เกี่ยวข้องถ้ามี

9) ทำบัญชีการขาย แบ่งเงินให้แก่ผู้มีสิทธิกันส่วน หรือผู้มีบุริมสิทธิหรือผู้มีสิทธิเฉลี่ยทรัพย์

10) ตรวจสอบบัญชี ถ้าเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาไม่รับรอง และเจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งยื่น ต้องร้องต่อศาลให้มีคำสั่ง ถำรับรองบัญชี ให้จ่ายเงินต่อไป

3.3.1.3 ขั้นตอนการอายัดทรัพย์สิน มีดังนี้

1) ตรวจสอบสำนวนโดยตรวจหมายบังคับคดี และคำขออายัด และลัดขอก่อนนี้ตามคำพิพากษาในกรณีอายัดเงินที่ชำระได้ในคราวเดียว

2) เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาหรือผู้แทนวางเงินค่าใช้จ่ายและดำเนินการอายัด

3) ออกหนังสือแจ้งอายัดไปยังบุคคลภายนอกให้ส่งเงินหรือทรัพย์สินที่อายัด

4) ถ้าบุคคลภายนอกปฏิเสธหนี้ โดยสิ้นเชิง ให้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาทราบ ถ้าไม่ปฏิเสธโดยสิ้นเชิง ต้องมีหนังสือชี้แจงหรือเตือนไป

5) ถ้าบุคคลภายนอกไม่ส่งเงินหรือทรัพย์สินที่อายัด โดยไม่แจ้งเหตุขัดข้องหรือปฏิเสธ ให้มีหนังสือเตือนไป แล้วรายงานศาลทราบและขอให้ศาลเรียกบุคคลภายนอกมาให้ส่งเงินหรือทรัพย์สินที่อายัด

6) เมื่อบุคคลภายนอกส่งเงินที่อายัด ให้รับเงินแล้วส่งกองคลังแล้วแจ้งตอบรับเงิน

7) เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาขึ้นขอรับเงิน

- 8) ตรวจสอบบิลล้มละลาย และให้เป็นพื้น 14 วัน ตามมาตรา 290
- 9) ส่งเรื่องให้กองคลังจ่ายเงิน และแจ้งลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ โดยแสดงรายการรับ-จ่าย และเสนอบัญชีการรับ-จ่าย ให้ศาลทราบด้วย
- 10) เมื่ออายัดครบหนี้แล้ว ต้องรายงานศาลให้ถอนการบังคับคดี หรือแจ้งถอนอายัดไปยังบุคคลภายนอกในกรณีชำระเงินเป็นคราว ๆ และรายงานศาลให้ถอนการบังคับ
- 11) จ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาปรับไปและรายงานศาลทราบ
- 12) ถ้าผู้มีหน้าที่ชำระค่าธรรมเนียมการบังคับคดีต่าง ๆ ไม่ชำระ เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องรายงานศาลให้ออกหมายบังคับคดีแก่ผู้นั้น

3.3.1.4 ความหมายของการยึดทรัพย์สิน

ในกรณีที่คำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนด ให้ชำระเงินและเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของศาลให้ออกหมายบังคับคดีขอให้เจ้าพนักงานบังคับคดีรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นโดยวิธียึดหรืออายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา^{*} เป็นตัวเงินเพื่อชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

เมื่อได้พิจารณาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแล้ว พบว่ามีได้ให้คำจำกัดความของการยึดทรัพย์สินไว้ อย่างไรก็ดี ศาลฎีกาและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่าน ได้ให้ความหมายของการยึดทรัพย์สินไว้ดังนี้

อาจารย์พิพัฒน์ จักรางกูร : การยึดทรัพย์สินคือการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย ให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล³⁷

---

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 บัญญัติว่า “ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใด กำหนดให้ชำระเงินจำนวนหนึ่ง ภายใต้งบบังคับแห่งบทบัญญัติห้ามมาตราต่อไป เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธียึดและอายัด และขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาตามบทบัญญัติในลักษณะนี้”

³⁷ พิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม 2533), หน้า 215.

คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490 : การยึดทรัพย์สินคือการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย ให้บรรลุตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล³⁸

ศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาคะมาน : การยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หมายถึงการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล³⁹

อาจารย์มานิช จรมาศ : การยึดถือทรัพย์หมายถึง การเข้าควบคุมหรือครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะระวังรักษาทรัพย์สินนั่นเอง หรือจะตั้งให้ผู้อื่นเป็นผู้รักษาทรัพย์สินนั้นก็ได้ แล้วแต่เจ้าพนักงานจะเห็นสมควร⁴⁰

อาจารย์ยงยุทธ กาฬกาญจน์ : การยึดถือเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามา เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล⁴¹

ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์ : การยึดถือการเอาทรัพย์สิน มาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยปกติการยึดนั้นเป็นวิธีการที่ใช้เมื่อทรัพย์นั้นเป็นของลูกหนี้ ตามคำพิพากษา และมีตัวตนอยู่ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴²

พิมล แสงพิสิทธิ์ : การยึดทรัพย์หมายถึงการบังคับชำระหนี้โดยเจ้าพนักงานบังคับคดีจะกระทำต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยนำเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาขายทอดตลาดตามคำสั่งของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทำให้ทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนเป็นเงิน

³⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490 วินิจฉัยว่า ยึดคือการเอาทรัพย์มาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี

³⁹ ประพนธ์ ศาคะมาน, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 198.

⁴⁰ มานิช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสถานส์, 2526) หน้า 155

⁴¹ ยงยุทธ กาฬกาญจน์, คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 67

⁴² ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 41.

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การยึดทรัพย์สินหมายถึง การเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี เพื่อดำเนินการตามกฎหมายให้บรรลุผลตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล⁴³ (คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490) โดยวิธีการยึดทรัพย์ หรือการเข้าควบคุมหรือครอบครองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะระวังรักษาทรัพย์สินนั้นเองหรือจะตั้งให้ผู้อื่นเป็นผู้รักษาทรัพย์สินนั้นก็ได้แล้วแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเห็นสมควร⁴⁴ โดยปกติการยึดนั้นเป็นวิธีการใช้เมื่อทรัพย์นั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาและมีตัวตนอยู่ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴⁵

ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งใดกำหนดให้ชำระเงินจำนวนหนึ่ง เจ้าพนักงานบังคับคดีย่อมมีอำนาจที่จะรวบรวมเงินให้พอชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยวิธียึดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้⁴⁶ โดยวิธียึดและขายทอดตลาดสังหาริมทรัพย์อันมีรูปร่างโดยเจ้าพนักงานบังคับคดีชอบที่จะยึดหรืออายัดขายบรรดาทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาอ้างว่า เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁴⁷ ออกขายทอดตลาดเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษา

การยึดทรัพย์สินในประเทศไทย มีความแตกต่างจากการยึดทรัพย์สินในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีรูปแบบการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหลายรูปแบบ เช่น the fieri facias เป็นหมายบังคับคดีทั่วไปเพื่อยึดและขายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา the venditioni exponas เป็นหมายบังคับคดีซึ่งบังคับให้ขายสินทรัพย์ที่ถูกยึดภายใต้ the fieri facias แต่ยังคงไม่ได้ทำการขายสินค่านั้น the levari facias เป็นหมายบังคับคดีซึ่งให้ยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้รับค่าเช่า และผลประโยชน์จากที่ดินนั้น จนกว่าโจทก์จะพอใจ the extendi facias or extent เป็นหมายบังคับคดีซึ่งให้หัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดี (sheriff) คีราคาทรัพย์สินที่ยึดให้เต็มมูลค่าก่อนที่จะส่งมอบให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา โดยอาจคีราคาทรัพย์สินเท่ากับลูกหนี้ตามคำพิพากษา

⁴³ พิพัฒน์ จักรางกูร, เรื่องเดียวกัน, หน้า 215 และ ประพนธ์ ศาตะมาน, คำบรรยายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2520), หน้า 198. คำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490 วินิจฉัยว่า ยึดคือการเอาทรัพย์มาอยู่ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี

⁴⁴ มาโนช จรมาศ, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรสถานส์, 2526), หน้า 155.

⁴⁵ ศุภลักษณ์ จันทพลาบูรณ์, “ระบบการบังคับคดีทางแพ่ง,” หน้า 252.

⁴⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 วรรคแรก

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 283 วรรคแรก

ต้องชำระตามหมายบังคับคดีก็ได้ *elegit* เป็นหมายบังคับคดี ซึ่งให้หัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดี ส่งมอบที่ดินครึ่งหนึ่งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาภายหลังจากที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้รับค่าเช่าและผลประโยชน์ไปบ้างแล้ว⁴⁸

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นเห็นว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาวิธีการยึดทรัพย์หลากหลายรูปแบบ ทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบเท่าที่เป็นหนี้ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาก็จะให้ความร่วมมือในการบังคับคดี และศาลก็มีโอกาสที่จะช่วยเหลือลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่สุจริตได้ โดยเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็จะได้รับชำระหนี้ครบถ้วน ตามความมุ่งหมายของการดำเนินคดีด้วย สำหรับประเทศอังกฤษเจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิเลือกวิธีการบังคับคดีที่เหมาะสมได้ ทำให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ชำระหนี้เป็นผลสำเร็จ

3.3.2 สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ตกอยู่ในการบังคับคดี

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “ทรัพย์” และ “ทรัพย์สิน” ไว้ดังนี้

มาตรา 137 “ทรัพย์ หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง”

มาตรา 138 “ทรัพย์สินนั้นหมายความรวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้”

เพื่อจะให้ได้ความหมายแท้จริงของคำว่า “ทรัพย์สิน” จำเป็นที่จะต้องอ่านมาตรา 137 และมาตรา 138 ประกอบกัน

จากบทบัญญัติมาตรา 137 นั้น อาจให้ความหมายของคำว่า “ทรัพย์” หมายถึงวัตถุมีรูปร่างเท่านั้นซึ่งหมายถึงการเห็นด้วยตา เป็นตัวเป็นคนคือมีรูปร่าง⁴⁹ ส่วนทรัพย์สินนั้น หมายถึงวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้ และถือเอาได้อีกประการหนึ่งด้วย

⁴⁸ *American Jurisprudence*, 2 nd ed. Vol.30, “Execution,” p.461

⁴⁹ ประมวล สุวรรณศร, คำอธิบายประมวลกฎหมายว่าด้วยทรัพย์ (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานครการพิมพ์,2526), หน้า3

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความหมายตามมาตรา 137 และมาตรา 138 แล้วคำว่า “ทรัพย์สิน” นั้นก็มีความหมายเกี่ยวกับกับคำว่า “ทรัพย์สิน” ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าทรัพย์สินนั้นมีความหมายรวมไปถึงทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุมีรูปร่างด้วย กล่าวคือ คำว่า “ทรัพย์สิน” นอกจากจะหมายถึงวัตถุมีรูปร่างแล้ว ยังต้องเป็นวัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้ด้วย ส่วนคำว่า “ทรัพย์สิน” นั้น หมายถึงวัตถุมีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้ประการหนึ่ง และยังหมายถึงวัตถุไม่มีรูปร่างซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้อีกประการหนึ่งด้วย⁵⁰

วัตถุมีรูปร่าง หมายความว่า สิ่งที่มีรูปร่างโดยตัวของมันเองหรือที่อาศัยสิ่งอื่นที่เป็น รูปร่าง เช่น นานาในภวณะ อากาศ หรือแก๊สที่บรรจุอยู่ในถังหรือท่อที่ปล่อยแก๊สให้ไหลไป ด้วย⁵¹ ทรัพย์สินที่ตกอยู่ในการบังคับคดีต้องเป็นวัตถุที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและถือเอาได้ ทรัพย์สินบางอย่างแม้มีรูปร่างแต่ไม่อาจถือเอาได้ และทรัพย์สินบางอย่างแม้ถือเอาได้แต่ก็ไม่อาจโอนแก่กันได้โดยชอบด้วยกฎหมายซึ่งเรียกว่า ทรัพย์สินนอกพาณิชย์ ทรัพย์สินนั้นยังอาจแบ่งออกได้ อย่างกว้างว่าเป็นทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ได้ เรียกว่า “สังหาริมทรัพย์” และทรัพย์สินที่เคลื่อนที่ไม่ได้เรียกว่า “อสังหาริมทรัพย์” สังหาริมทรัพย์นั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 140 บัญญัติว่า “สังหาริมทรัพย์ หมายความว่า ทรัพย์สินอื่นนอกจากอสังหาริมทรัพย์และหมายความรวมถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นด้วย ส่วนอสังหาริมทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 139 บัญญัติว่า อสังหาริมทรัพย์หมายความว่า ที่ดินและทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินที่ลักษณะเป็นการถาวร หรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น และทรัพย์สินอันเกี่ยวกับที่ดินหรือทรัพย์สินอันติดอยู่กับที่ดินหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินด้วย

ในวิทยานิพนธ์เล่มที่จะกล่าวเฉพาะสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างเท่านั้น สังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง หมายถึง ทรัพย์สินอันอาจเคลื่อนที่ได้ไม่ว่าด้วยตัวมันเองหรือแรงกำลังจากภายนอก เช่น สัตว์ รถยนต์ เครื่องบิน บ้านหรือต้นไม้ที่ได้ติดต่อกับที่ดินหรือไม่เป็นส่วนควบของที่ดิน และโดยนัยความหมายของคำว่า “รูปร่าง” จึงมิได้หมายถึงสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้น เช่น สิทธิการเช่า สิทธิเรียกร้องลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าซึ่งเป็นสังหาริมทรัพย์ไม่มีรูปร่างจึงหาอยู่ในขอบเขตของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่

⁵⁰ บัญญัติ สุชีวะ คำอธิบายประมวลกฎหมายว่าด้วยทรัพย์สิน (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร การพิมพ์ , 2526) หน้า 3

⁵¹ จิตติ ตังศภัทย์ , กฎหมายอาญา ภาค 2 ตอน 2 และภาค 3 (กรุงเทพมหานคร : กรุงเทพมหานคร พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด) 2532 . หน้า 2473

สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างดังกล่าวจะต้องเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ว่าจะอยู่ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรืออยู่ในความครอบครองของผู้อื่นไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็ถือว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งเป็นประกันการชำระหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยสิ้นเชิง นอกจากนั้นเจ้าพนักงานบังคับคดียังอาจยึดทรัพย์สินที่เป็นของภรรยาหรือบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมาย อาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้⁵² และหมายรวมถึงทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวม⁵³ ตลอดจนทรัพย์สินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำนำ จำนอง หรือประกัน⁵⁴ และทรัพย์สินของผู้ค้ำประกันลูกหนี้ตามคำพิพากษาคด้วยแต่ไม่รวมถึงสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ดังนั้นสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจยึดจึงได้แก่

ก. สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของภรรยาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมาย อาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งได้แก่ กรณีของหนี้ร่วม ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1489 บัญญัติให้เจ้าหนี้มีสิทธิเอาชำระหนี้ได้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย แม้ว่าจะฟ้องสามีหรือภรรยาแต่ผู้เดียว เมื่อผู้ร้องเป็นภรรยาโดยชอบด้วยกฎหมาย ของจำเลยผู้ร้องยอมไม่มีสิทธิขอมีส่วนร่วมในสินสมรสที่โจทก์นำยึดมาขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจำเลยได้ยืมเงินโจทก์มาเพื่ออุปการะเลี้ยงดูและเพื่อประโยชน์ร่วมกันระหว่างจำเลยกับผู้ร้อง⁵⁵

ข. สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งตามกฎหมาย อาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งได้แก่เงินได้ของบุตรผู้เยาว์ ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1573 บัญญัติให้ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิใช้เงินได้ของผู้เยาว์เพื่อการครองชีพตามสมควรแก่ฐานะ อย่างไรก็ตามหากทรัพย์นั้นเป็นของบุตรผู้เยาว์หาใช่ลงชื่อผู้เยาว์ไว้ในฐานะตัวแทนลูกหนี้ตามคำ

⁵² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 282 วรรคท้าย

⁵³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1667/2497 , 492/2499 , 174/2504 , 1492/2510

⁵⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 778/2503 , 81/2514 , 944/2490

⁵⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 2725/2528

พิพากษา ทรัพย์นั้นย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เยาว์มิใช่ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะยึดทรัพย์ดังกล่าว มิได้⁵⁶

ค. สंहारิมทรัพย์มีรูปร่างที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของรวมตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 307/2534 วินิจฉัยว่า “จำเลยมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่โจทก์นำยึดในฐานะของเจ้าของรวม โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าหนี้จำเลยตามคำพิพากษา จึงมีสิทธิยึดบ้านดังกล่าวได้ ผู้ร้องเป็นเจ้าของรวม ไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์” ซึ่งวินิจฉัยตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 ข้อ 32 ซึ่งกำหนดให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยและไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ให้ยึดมาทั้งหมด บุคคลภายนอกซึ่งเป็นเจ้าของรวม ต้องยอมให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษายึดทรัพย์สินนั้นทั้งหมดและใช้สิทธิเรียกส่วนได้ของตน ตามสิทธิของเจ้าของรวมในการบังคับคดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 ไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 เพราะการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์นั้น ต้องเป็นกรณีที่กล่าวอ้างว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษามิใช่เจ้าของทรัพย์สินที่ยึด เมื่อปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นเจ้าของทรัพย์สินอยู่ด้วย ศาลก็ต้องยกคำร้องที่ขอให้ปล่อยทรัพย์เสีย⁵⁷ และการยึดทรัพย์ดังกล่าว ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าของรวมคนอื่น ๆ ที่มีได้เป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามีสิทธิได้รับชำระหนี้เฉพาะส่วนที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีส่วนในทรัพย์สินนั้นเท่านั้น⁵⁸ อย่างไรก็ตามอาจยึดทรัพย์บางส่วนเพื่อขายทอดตลาดชำระหนี้ก็ได้⁵⁹

ง. สंहาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำหน่าย จำนอง หรือประกันที่ทรัพย์ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำหน่าย จำนอง หรือประกันไว้กับบุคคลภายนอกนั้น ยังเป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาย่อมยึดมาเพื่อขายทอดตลาดได้ แต่ทั้งนี้

⁵⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 481/2495 , 1317/2503

⁵⁷ ไพศาล กุมารย์วิสัย, การรวบรวมเงินให้พอชำระหนี้ตามคำพิพากษา : ยึด - อายัดทรัพย์สิน, ตุลาการ 10 (ตุลาคม 2504) : 1051.

⁵⁸ คมกริช วัฒนเสถียร, กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดี, (พระนคร : สรยุทธการพิมพ์, หน้า 259.

⁵⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1036/2508

ในกรณียึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษานำไปจำหน่ายไว้กับบุคคลภายนอกยังมีปัญหาในการบังคับคดีกับสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ลูกหนี้นำไปจำหน่ายซึ่งจะต้องมีการศึกษาต่อไป

ไม่เป็นการกระทบกระเทือนถึงสิทธิของผู้รับจ้างเอง ผู้รับจ้างนำ ซึ่งจะบังคับชำระหนี้ตามบุริมสิทธิที่มีอยู่เหนือทรัพย์สินนั้น กล่าวคือ ผู้รับจ้างเองหรือจำนำก่อนเจ้าหนี้อื่น และมีสิทธิเอาทรัพย์สินจำนอง หลุดเป็นสิทธิของตน และมีผลให้การยึดทรัพย์นั้นเพิกถอนไป และมีสิทธิขายทอดตลาดทรัพย์สินนั้น โดยจำนองติดไป (คำพิพากษาฎีกาที่ 1488/2479 , 823/2487) ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้ผู้รับจ้างเอง รับชำระหนี้จำนอง เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาชอบที่จะได้รับเงินที่เหลือ ภายหลังจากที่หักชำระค่าธรรมเนียมการบังคับจำนองและชำระหนี้รับจ้างเองหรือเจ้าหนี้อุบัติสิทธิแล้ว

อย่างไรก็ตาม เมื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาร้องขอต่อศาลให้ออกหมายบังคับคดีเพื่อนำยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ ถ้าศาลสงสัยว่าไม่สมควรยึด จะมีคำสั่งให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาวางเงินประกันตามจำนวนที่เห็นสมควรในเวลา ที่ออกหมายเพื่อป้องกันการบุบสลาย หรือสูญหายอันจะเกิดขึ้นเนื่องจากการยึดทรัพย์ผิด ถ้าไม่วาง ศาลก็จะไม่ออกหมายบังคับคดีให้⁶⁰ นอกจากนี้ในกรณีที่เจ้าพนักงานบังคับคดี มีความสงสัยว่า ทรัพย์สินที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึด เป็นทรัพย์สินของบุคคลอื่นซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจยึดได้ เจ้าพนักงานบังคับคดีอาจร้องต่อศาลให้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อมิให้ตนต้องรับผิดชอบใน ค่าสินไหมทดแทน เมื่อได้รับคำร้องแล้วอาจสอบถามเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาหรือทำการไต่สวนตาม ที่เห็นสมควร และอาจมีคำสั่งให้ยึดหรือไม่ แล้วแต่ศาลจะพิจารณาเห็นสมควร เมื่อศาลมีคำสั่งอย่าง ใด เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องปฏิบัติตามนั้น ก็ย่อมเป็นการปลดเปลื้องความรับผิดชอบของเจ้า พนักงานบังคับคดี กล่าวคือ แม้จะเกิดความเสียหายแก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา อันเกิดจากการกระทำ หรือละเว้นกระทำของเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่เป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของศาลดังกล่าว เจ้า พนักงานบังคับคดีก็ไม่ต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา⁶¹ หากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดทรัพย์ ของบุคคลอื่นที่มีใช้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือให้ยึดทรัพย์เกินความจำเป็น ทำให้บุคคลภายนอก หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาเสียหาย ความรับผิดชอบเหล่านั้นย่อมตกอยู่กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา การยึด ทรัพย์สินจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องสืบให้รู้ว่า ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีทรัพย์สิน อะไรบ้าง อยู่ที่ไหน ใครครอบครอง ถ้าทรัพย์สินนั้นเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ย่อมยึดได้ และหากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาเชื่อว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาอาจยื่นคำขอฝ่ายเดียว โดยทำเป็นคำร้อง ต่อศาลขอให้ทำการไต่สวนและออกหมายเรียกลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือบุคคลอื่นที่เชื่อว่าอยู่ใน ฐานะที่จะให้ถ้อยคำอันเป็นประโยชน์ต่อการไต่สวนเช่นว่านั้น⁶² แต่ถ้าเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

⁶⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276 วรรคสอง

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 283 วรรคสอง

⁶² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 277 , คำพิพากษาฎีกาที่ 1706/2527

ทราบอยู่แล้วว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษา มีทรัพย์สินและประสงค์จะยึดทรัพย์สินเพื่อบังคับคดี ต้องเป็นหน้าที่ของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาที่จะสืบเสาะที่อยู่ของทรัพย์สินนั้นเอง จะขอให้ศาลออกหมายเรียกลูกหนี้หรือบุคคลอื่นมาไต่สวนหาได้ไม่⁶³

3.3.3 สังหาริมทรัพย์ที่ไม่ตกอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

สังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้น ที่เจ้าหนี้ที่ตามคำพิพากษาสมารถบังคับคดีได้แล้ว กฎหมายได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ในทรัพย์สินบางประเภทของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ให้ยึดอายัดไม่ได้หรือยึดอายัดได้ แต่นำออกขายทอดตลาดไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้มีโอกาสได้ใช้สอยทรัพย์สินเพื่อประกอบอาชีพ หรือทำมาหาเลี้ยงชีพ รวมทั้งทรัพย์สินที่กฎหมายห้ามโอนทรัพย์สินเป็นของส่วนตัวโดยแท้ ซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 285 ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาต่อไปนี้ย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

(1) เครื่องนุ่งห่มหลับนอน หรือเครื่องใช้ในครัวเรือน โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินห้าพันบาท ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะกำหนดทรัพย์สินดังกล่าวที่มีราคาเกินห้าพันบาทให้เป็นทรัพย์สินที่ไม่ต้องอยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดีก็ได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความจำเป็นตามฐานะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(2) เครื่องมือหรือเครื่องใช้ที่จำเป็นในเลี้ยงชีพหรือประกอบอาชีพ โดยประมาณรวมกันราคาไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท แต่ถ้าลูกหนี้ตามคำพิพากษามีคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ขออนุญาตยึดหน่วงและใช้เครื่องมือหรือเครื่องใช้จำเป็น เพื่อดำเนินการเลี้ยงชีพหรือการประกอบอาชีพ อันมีราคาเกินกว่าจำนวนราคาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลยพินิจ อนุญาตหรือไม่อนุญาต ในบังคับแห่งเงื่อนไขตามที่ศาลเห็นสมควร

(3) วัตถุ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ทำหน้าที่แทนหรือช่วยอวัยวะของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(4) ทรัพย์สินอย่างใดที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย หรือตามกฎหมายย่อมไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี

ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอันมีลักษณะเป็นส่วนตัวโดยแท้ เช่น หนังสือสำหรับวงศ์ตระกูล โดยเฉพาะจดหมายหรือสมุดบัญชีต่าง ๆ นั้น อาจยึดมาตรวจดูเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดีได้ ถ้าจำเป็น แต่ห้ามมิให้เอาออกขายทอดตลาด

⁶³ คำพิพากษาฎีกาที่ 2214/2525

ประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในมาตรานี้ ให้ขยายไปถึงทรัพย์สินตามวรรคหนึ่งอันเป็นของภริยา หรือของบุตรผู้เยาว์ ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งทรัพย์สินเช่นว่านี้ ตามกฎหมายอาจถือได้ว่า เป็นทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือเป็นทรัพย์สินที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้

เมื่อพิจารณาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ตามมาตรา 285 (1) (2) (3) ซึ่งจะเป็นทรัพย์สินที่เป็นสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษามีความจำเป็นที่จะใช้สอยทรัพย์สินเพื่อประกอบการยังชีพหรือทำมาหาเลี้ยงชีพ ทั้งสิ้น

ฎีกาที่ 2554/2525 ทรัพย์สินที่โจทก์นำยึดมีราคารวมกันไม่เกินห้าพันบาท ใต้รับแขก ชุดรับประทานอาหาร นาฬิกาติดผนัง เป็นของใช้สำหรับบุคคลทั้งหลายในครัวเรือนร่วมกัน จึงมีสภาพเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ส่วนโต๊ะทำงาน ตู้เก็บเอกสาร เป็นของใช้โดยเฉพาะสำหรับลูกหนี้ในการทำงานเกี่ยวกับหนังสือและเอกสาร ไม่เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน

ส่วนทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ตามมาตรา 285 (4) ที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งคดี ดังนี้

1. ทรัพย์สินที่โอนกันไม่ได้ตามกฎหมาย คือทรัพย์สินที่มีกฎหมายระบุห้ามโอนไว้โดยทั่ว ๆ ไป เช่น สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ที่วัดและที่ธรณีสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 143 ที่บัญญัติว่าด้วย “ทรัพย์สินนอกพาณิชย์” หมายความว่า ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเองได้ และทรัพย์สินที่โอนแก่กันมิได้โดยชอบด้วยกฎหมาย การเช่าทรัพย์สินที่โอนการเช่าไม่ได้เป็นสิทธิเฉพาะตัว เว้นแต่ตกลงให้โอนกันได้ จึงอาจยึดสิทธิการเช่าในการบังคับคดีได้⁶⁴

2. ทรัพย์สินที่ตามกฎหมายไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งคดี คือทรัพย์สินที่ยึดอายัดมาบังคับคดีไม่ได้ เช่น ทรัพย์สินของการรถไฟ ตามพระราชบัญญัติการรถไฟแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2498 หรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/41 บัญญัติว่า สิทธิที่จะได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้น จะสละหรือโอนมิได้ และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี เป็นต้น

⁶⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 2180/2522

ฎีกาที่ 456/2537 ที่ดินมีหนังสือรับรองการทำประโยชน์ (น.ส.3 ก.) ที่ห้ามโอน ภายใน 10 ปี ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 31 ภายในกำหนดเวลาห้ามโอนดังกล่าวย่อมไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี การยึดที่ดินเป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดี ตามมาตรา 282 แม้ผลของการยึดยังจะได้ทำให้สิทธิแห่งการครอบครองที่ดินเปลี่ยนไป แต่เมื่อที่ดินนั้นไม่ตกอยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดีแล้ว เจ้าพนักงานบังคับคดีก็ไม่มีอำนาจที่จะยึดได้

ฎีกาที่ 764/2494 (ประชุมใหญ่) เช่าที่ดินแล้วปลูกสร้างอู่ซ่อมรถยนต์ โดยมีข้อสัญญาว่า ผู้เช่าจะรักษาที่เช่าทุกส่วนให้เรียบร้อยจนกว่าผู้เช่าจะออกจากที่เช่า หรือหมดอายุสัญญาเช่า หรือผิดสัญญา หรือสัญญาเช่าต้องเลิกกันเพราะผิดสัญญา ผู้เช่าจะรื้อถอนอู่ซ่อมรถที่ปลูกไว้ไม่ได้ ต้องตกเป็นของผู้ให้เช่าโดยไม่เรียกค่าอะไรจากผู้ให้เช่า และสัญญาเช่ารายนี้ก็เป็นสิทธิเฉพาะตัวผู้เช่ากับบริวารเท่านั้น ที่มีสิทธิอยู่ได้ จะให้ผู้อื่นเช่าช่วงหรือให้ผู้อื่นเช่าอยู่แทนไม่ได้ เมื่ออู่ซ่อมรถยนต์นี้ ถูกเจ้าหน้าที่ของผู้เช่ายึดทรัพย์บังคับคดีตามคำพิพากษา ก็เป็นอันว่าผู้เช่าต้องออกจากทรัพย์ที่เช่านี้โดยปริยาย ตามอำนาจของการยึดทรัพย์ ฉะนั้น อู่ซ่อมรถยนต์นี้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ให้เช่า คือ เจ้าของที่ดินตามข้อสัญญา คดีจึงตกอยู่ในบังคับ ตามมาตรา 285 (4) กล่าวคือ เป็นทรัพย์สิ้นที่โอนกันไม่ได้ หรือไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ศาลต้องสั่งถอนการยึดอู่ซ่อมรถยนต์รายนี้

ทรัพย์สิ้นที่ยึดได้แต่ขายไม่ได้ คือ ทรัพย์สิ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา อันมีลักษณะเป็นของส่วนตัวโดยแท้ เช่น หนังสือสำหรับวงศ์ตระกูล โดยเฉพาะจดหมาย หรือสมุดบัญชีต่าง ๆ ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีอาจยึดมาตรวจดูเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับคดี แต่ห้ามมิให้เอาออกขายทอดตลาด ตามมาตรา 285 วรรคสอง และประโยชน์แห่งข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 285 วรรคแรกให้ขยายไปถึงทรัพย์สิ้นดังกล่าว อันเป็นของภริยา หรือของบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่า เป็นทรัพย์สิ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเป็นทรัพย์สิ้นที่อาจบังคับเอาชำระหนี้ตามคำพิพากษาได้ ตามมาตรา 285 วรรคท้ายนั้น ข้อความที่ว่าทรัพย์สิ้นอันเป็นของภริยาหรือบุตรผู้เยาว์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ซึ่งตามกฎหมายอาจถือได้ว่าเป็นทรัพย์สิ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

3.3.4 ข้อจำกัดในการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษา

3.3.4.1 ยึดเกินกว่าที่จะพอชำระหนี้ไม่ได้

กฎหมายห้ามยึดทรัพย์สิ้นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเกินกว่าที่จะพอ

ชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ทั้งค่าฤชาธรรมเนียมต่าง ๆ⁶⁵ อย่างไรก็ตามเป็นการยึดทรัพย์สินเกินความจำเป็น หรือไม่เป็นดุลพินิจของศาลที่จะพิจารณาเป็นกองไป ไม่มีหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจที่ชัดเจน⁶⁶ อย่างไรก็ตามมักจะมีกรณีที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานำยึดทรัพย์สินเกินความจำเป็นหรือที่มีใช้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาอยู่เสมอ ซึ่งกฎหมายก็ให้สิทธิผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดีอื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล⁶⁷ ขอให้ยกเลิกการบังคับคดีฝ่ายที่ฝ่าฝืน ต่อกฎหมายก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลง⁶⁸ (แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่ทราบการฝ่าฝืน) และเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายจากการยึดทรัพย์สินเกินกว่าจำเป็นแก่การบังคับคดี ตลอดจนการยึดทรัพย์จากที่เป็นของบุคคลอื่นมีใช้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา⁶⁹ เช่นเมื่อผู้ซื้อทรัพย์จากการขายทอดตลาดของศาลไม่ได้กรรมสิทธิ์ เพราะทรัพย์สินมีใช้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต้องรับผิดชอบต่อผู้ซื้อทรัพย์สินดังกล่าว⁷⁰ เว้นแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้กระทำการฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

---

⁶⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคแรก “เว้นแต่จะได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น ห้ามไม่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา พร้อมทั้งค่าฤชาธรรมเนียมในคดีและค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี อนึ่ง ถ้าได้เงินมาพอจำนวนที่จะชำระหนี้แล้ว ห้ามมิให้เอาทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดออกขายทอดตลาดหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่น”

⁶⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 1036/2508 , 144/2516 , 4531/2529 , 1283/2535

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 296 วรรคสอง

⁶⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 46/2537 การบังคับคดียังไม่เสร็จสิ้นเพราะเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาฎีกายังไม่ได้รับเงินที่ได้จากขายทอดตลาดไป ผู้ร้องในฐานะมีส่วนได้เสีย ซึ่งต้องเสียหายในการบังคับคดี ข่อมมีสิทธิร้องขอให้ศาลยกเลิกการบังคับคดีได้ แต่ต้องไม่ช้ากว่า 8 วัน นับแต่ทราบการฝ่าฝืน

⁶⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 284 วรรคสอง

⁷⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 433/2503 (ประชุมใหญ่)

3.3.4.2 ห้ามยืมซ้ำ

เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดทรัพย์สินไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา อื่นจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้นซ้ำอีกไม่ได้ ได้แต่ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดี เพื่อขอให้มีส่วนเฉลี่ยในทรัพย์สินหรือเงินจากการขายทอดคตลานั้น⁷¹ หากมีการยึดทรัพย์สินไว้เพื่อบังคับคดีแล้ว เจ้าหนี้คำพิพากษาในอีกคดีหนึ่ง นำยืมซ้ำและขายทอดคตลาคไป การยึดและขายทอดคตลาคในคดีหลังเป็นการไม่ชอบ ผู้ซื้อไม่มีสิทธิร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สิน⁷² แต่ถ้าเป็นการยึดไว้ก่อนโดยเจ้าพนักงานอื่นมิใช่เจ้าพนักงานบังคับคดีนั้น กฎหมายไม่ห้ามยืมซ้ำ⁷³ หรือหากเป็นกรณียึดทรัพย์สินชั่วคราวก่อนพิพากษา ไม่ต้องห้ามยืมซ้ำเช่นเดียวกัน⁷⁴

3.3.5 ยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง

ศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว กระบวนการต่อจากนี้ไปจะเป็นไปตามบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา ไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลทั้งหมดหรือบางส่วน คู่ความหรือบุคคลซึ่งเป็นฝ่ายชนะ (เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา) ขอบที่จะร้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ภายใน 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งโดยอาศัยและตามคำบังคับที่ออกตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 271 การกำหนดเวลาในการขอให้บังคับคดีซึ่งกำหนดไว้ 10 ปี นับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น หมายถึง วันที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ถึงที่สุด และในกรณีที่คดีขึ้นศาลสูง วันที่มีคำพิพากษาของศาลสูงและวันอ่านคำพิพากษาไม่ตรงกัน ให้ถือวันอ่านคำพิพากษาไม่ใช่วันที่มีคำพิพากษา⁷⁵

⁷¹ พัทธน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี, หน้า 234. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 290.

⁷² คำพิพากษาฎีกาที่ 50/2513 , 1908/2514.

⁷³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1094/2510 , 1118/2511.

⁷⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 1908/2514.

⁷⁵ พัทธน์ จักรางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ภาค 4 วิธีกรชั่วคราวก่อนพิพากษา และการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง , (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2521) , หน้า 387.

เมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำบังคับ และเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา มีความประสงค์จะดำเนินการบังคับคดี เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องยื่นคำขอให้ศาลออกหมายบังคับคดี โดยคำขอนั้น ให้ระบุถึงคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งจะขอให้มีการบังคับคดีตามนั้น จำนวนที่ยังมิได้รับชำระตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 275) วิธีการบังคับคดีซึ่งขอให้ออกหมายนั้น ศาลที่ออกหมายบังคับคดี (ศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดคดีในชั้นต้น) จะออกหมายบังคับคดีตามคำขอของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา เมื่อปรากฏว่า คำบังคับนั้นได้ส่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ลงชื่อไว้เป็นสำคัญแล้ว และระยะเวลาที่ศาลได้กำหนดไว้ให้ปฏิบัติตามคำบังคับนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว รวมทั้งคำขอให้ศาลออกหมายบังคับคดีมีข้อความครบถ้วน ตามที่กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนด (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276) หมายบังคับคดีจะมีข้อความเป็นคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานผู้นั้นเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดี ระบุงานหรือคำสั่งของศาล ที่บังคับให้จำเลยชำระเงิน หรือให้ปฏิบัติกรอย่างหนึ่งอย่างใดไว้ชัดเจน โดยแจ้งให้ทราบว่าบัดนี้โจทก์ขอให้บังคับคดี และแจ้งด้วยว่าให้เจ้าพนักงานจัดการบังคับคดีโดยวิธีใด⁷⁶ หมายบังคับคดีนี้ศาลจะส่งโดยแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ เว้นแต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาจะได้นำหมายไปให้แก่เจ้าพนักงานเอง ส่วนลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้ส่งสำเนาต่อเมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาเป็นผู้จัดการส่ง แต่ถ้ามิได้มีการส่งหมายดังกล่าวแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีหน้าที่ต้องแสดงหมายนั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276)

การยึดเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง

การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง ได้มีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303 การยึดเอกสารและสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างของลูกหนี้ตามคำพิพากษานั้น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

(1) นำเอาเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใด หรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร และแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ หรือ

(2) มอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยความยินยอมของเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในความอารักขาของบุคคลอื่นใดซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ และแจ้งเรื่องการยึดให้ลูกหนี้หรือบุคคลเช่นว่านั้นทราบ กับต้องกระทำให้การยึดนั้นเห็นประจักษ์แจ้งโดยการประทับตราหรือกระทำโดยวิธีอื่นใดที่สมควร

⁷⁶ พระนิติการณ์ประสม, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง, (กรุงเทพมหานคร : แสงทองการพิมพ์, 2512) , หน้า 807 - 808.

การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย

การยึดเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
มาตรา 303 บัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจัดทำโดย

1.1 นำเอกสารหรือทรัพย์สินนั้นมาและฝากไว้ ณ สถานที่ใดหรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควร

วิธีปฏิบัติในการยึดเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ต้องยึดเอาเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์นั้นมา ส่วนการรักษาทรัพย์สินนั้น ปกติในกรุงเทพมหานคร เจ้าพนักงานบังคับคดีจะนำเอกสารหรือสังหาริมทรัพย์นั้น มาเก็บไว้ที่สถานรักษาและจำหน่ายทรัพย์สิน กรมบังคับคดี แต่ถ้าเป็นทรัพย์สินซึ่งลำบากต่อการขนย้าย ก็อาจมอบให้บุคคลที่สามารถดูแลรักษา ซึ่งมาตรา 303 ได้บัญญัติถึงบุคคลที่ดูแลรักษา ได้แก่

- บุคคลอื่นตามมาตรา 303 (1) และ

- ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น ตามมาตรา 303 (2) โดยมีข้อสังเกตอยู่ว่า ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีมอบให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รักษาทรัพย์สินจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก่อน แต่ถ้ามอบให้ผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่เป็นผู้รักษาทรัพย์สิน ก็ไม่ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา แต่จะต้องมีเครื่องหมายแสดงการยึดให้ประจักษ์โดยการประทับตรา หรือโดยวิธีอื่นใดก็ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นสมควรและ

1.2 แข่งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ

เมื่อยึดทรัพย์สินได้แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ โดยปิดประกาศยึดทรัพย์สินไว้ ณ สถานที่ยึด ส่วนการแจ้งการยึดก็ปฏิบัติเช่นเดียวกับการส่งคำคู่ความ ตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง คือ ส่งหมายแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลซึ่งอยู่หรือทำงานในสถานที่ยึด ลงลายมือชื่อรับหมายแจ้งการยึดไว้เอง ถ้าไม่สามารถกระทำได้ ให้ปิดหมายแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ยึด ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา ในกรณีที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาย้ายภูมิลำเนา ไม่ทราบว่าไปอยู่ที่ใด เจ้าพนักงานบังคับคดีจะประกาศทางหนังสือพิมพ์ก็ได้ ถ้ายึดจากบุคคลอื่นซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้น ก็แจ้งให้บุคคลนั้นทราบ ทางปฏิบัติเมื่อยึดทรัพย์สินเสร็จแล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ปิดประกาศยึดทรัพย์สินและหมายแจ้งการยึดไว้ ณ สถานที่ยึด ซึ่งเป็นภูมิลำเนาของลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยเปิดเผย ถ้าปฏิบัติได้ดังกล่าวแล้วก็ถือว่าเป็นการแจ้งการยึดให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบแล้ว

การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างนั้น ครอบไปถึงดอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย หมายความว่าครอบทั้งดอกผลนิติบัญญัติและดอกผลธรรมดา

ฎีกาที่ 4192/2530 เจ้าพนักงานบังคับคดียึดทรัพย์สินของจำเลย ผู้ร้องซึ่งเป็นผู้เช่า ทรัพย์สินดังกล่าว ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้เป็นผู้รักษาทรัพย์ ผู้ร้องทำบันทึกไว้ ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีว่า จะนำค่าเช่าส่งต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี และได้ชำระค่าเช่าจำนวนหนึ่ง ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีแล้ว ค่าเช่าจำนวนดังกล่าวย่อมตกเป็นของจำเลย ผู้ร้องไม่สิทธิขอรับคืน ดังนั้นค่าเช่าจึงเป็นดอกผลชนิดนี้

ในเรื่องการบังคับคดีนี้ มีระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 บัญญัติไว้ในหมวดที่ 1 คือ

(1) เจ้าพนักงานกรมบังคับคดีจะดำเนินการในฐานะเจ้าพนักงานบังคับคดีตามหมายบังคับคดีหรือตามคำสั่งของศาล หรือตามที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มอบหมายได้แต่ภายในเขตอำนาจของศาลที่ออกหมายบังคับคดีหรือมีคำสั่ง หรือขออำนาจของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

(2) ถ้าจะต้องบังคับคดีนอกเขตอำนาจของศาลที่ออกหมายให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ขอให้ศาลที่ออกหมายนั้นไปขอให้ศาลท้องถิ่นดำเนินการบังคับคดีแทน

(3) เมื่อเจ้าพนักงานกรมบังคับคดีได้รับหมายบังคับคดี หรือคำสั่งของศาล หรือการมอบหมายจากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ ให้ดำเนินการตามหมายบังคับหรือคำสั่ง หรือการมอบหมายนั้นในเวลาอันสมควร⁷⁷

เมื่อได้ส่งหมายบังคับคดีให้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจะถือว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจในฐานะเป็นผู้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ในอันที่จะได้รับชำระหนี้หรือทรัพย์สินที่ลูกหนี้นำมาวาง และออกใบรับให้กับมีอำนาจที่จะยึดหรืออายัดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาไว้ และมีอำนาจที่จะเอาทรัพย์สินเช่นว่านี้ออกขายทอดตลาด ทั้งมีอำนาจที่จะจำหน่ายทรัพย์สินหรือเงินรายได้จากการนั้น และดำเนินวิธีการบังคับทั่ว ๆ ไป ตามที่ศาลได้กำหนดไว้ในหมายบังคับคดี (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 276)

การยึดทรัพย์ซึ่งมีระเบียบ กระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 บัญญัติสาระสำคัญไว้ในหมวดที่ 2 ดังนี้

(1) ในหมายบังคับคดี หรือในหนังสือของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะมีการระบุผู้นำยึดไว้ ผู้นำยึดอาจมอบอำนาจให้ทนายความของตน หรือผู้หนึ่งผู้ใดมาทำการแทนก็ได้ โดยทำหนังสือมอบอำนาจตามแบบพิมพ์กรมบังคับคดี

⁷⁷ อรุณรัตน์ บัณฑิตเสาวภาคย์ , “การบังคับจำนองของเจ้าหนี้จำนอง” , (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 102.

(2) ก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะไปทำการบังคับ ต้องให้ผู้นำยึดหรือรับมอบอำนาจ ทำคำรับรองต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี ตามแบบพิมพ์กรมบังคับคดี และวางเงินค่าใช้จ่ายไว้ตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะกำหนดอำนาจในกฎหมาย ทั้งนี้โดยคำนึงค่าเช่าสถานที่เก็บรักษาทรัพย์ และค่าจ้างคนเฝ้ารักษาทรัพย์

(3) ผู้นำยึดเป็นผู้ช่วยเหลือให้ความสะดวก จัดยานพาหนะรับ และส่งเจ้าพนักงานบังคับคดี ตลอดจนขนย้ายและการเก็บรักษาทรัพย์ และออกเงินทรองค่าใช้จ่ายตามที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะร้องขอ และผู้นำยึดต้องอยู่ในสถานที่ยึดทรัพย์ เพื่อชี้ทรัพย์และช่วยเหลือเจ้าพนักงานบังคับคดีในการยึดทรัพย์

(4) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีกระทำการยึดทรัพย์ในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้น และพระอาทิตย์ตก ในวันทำการงานปกติ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุฉุกเฉินโดยได้รับอนุญาตจากศาล

(5) ก่อนทำการยึด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแสดงหมายบังคับคดี ต่อลูกหนี้ตามคำพิพากษา ถ้าไม่ปรากฏตัวลูกหนี้ให้แสดงต่อบุคคลที่อยู่ในสถานที่นั้น

(6) ให้ยึดทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแต่เพียงประมาณราคา ที่ควรจะขายทอดตลาดได้พอชำระหนี้ตามหมายบังคับคดีพร้อมทั้งค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้หรือศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

(7) เจ้าพนักงานบังคับคดี ย่อมไม่ยึดทรัพย์สินค้า หรือที่ไม่อยู่ในความรับผิดชอบแห่งการบังคับคดี ถ้าในหมายบังคับคดีกล่าวเฉพาะเจาะจงงให้ยึดทรัพย์สิ่งใด ให้เจ้าพนักงานบังคับคดียึดแต่เฉพาะทรัพย์สิ่งนั้น

(8) ถ้าจะยึดทรัพย์ที่มีทะเบียนให้เจ้าพนักงานบังคับคดี สอบถามผู้นำยึดเสียก่อนว่า ผู้ใดมีชื่อเป็นเจ้าของทะเบียนนั้น

(9) เมื่อกระทำการยึดทรัพย์เสร็จแล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดประกาศยึดทรัพย์ไว้ ณ สถานที่ที่ยึดโดยเปิดเผยและให้ทำรายงานและบัญชีทรัพย์ที่ยึดเสนอผู้อำนวยการกองยึดอายัดและจำหน่ายทรัพย์สิน

(10) ในการยึดทรัพย์นั้นให้ยึดเฉพาะส่วนของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แต่ถ้ามีบุคคลอื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย และไม่ปรากฏว่าส่วนใดเป็นของลูกหนี้ให้ยึดมาทั้งหมด

(11) ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทำบัญชีทรัพย์ที่ยึดโดยแสดงรายละเอียดเช่น ชื่อประเภท จำนวน และราคาประมาณแห่งทรัพย์แล้วส่งสำเนาไปยังศาล หรือเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ แล้วแต่กรณี

(12) การประมาณราคาทรัพย์นอกจากที่ดิน ให้ประมาณราคาซื้อขายในท้องตลาดตามสภาพความเก่าใหม่ของทรัพย์นั้น ๆ และให้หมายเหตุไว้ด้วยว่างานเองเมื่อใด ต้นเงินเท่าใด เพื่อ

ประกอบคุณพินิจในการขายทอดตลาด

(13) เมื่อได้ยึดทรัพย์แล้วให้เจ้าพนักงานบังคับคดี จดบัญชีและประมาณราคาทรัพย์สินที่ยึดไว้แล้วให้ผู้นำยึดลงนามรับรองบัญชีนั้น ถ้าผู้นำยึดไม่เห็นชอบตามราคาที่เขาพนักงานบังคับคดีประมาณ ก็ให้บันทึกไว้โดยชัดเจน

(14) เมื่อได้กระทำการยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้แจ้งการยึดราคาประเมินนั้น ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบ และถ้าหากทรัพย์สินที่ยึดมีผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วม ให้แจ้งการยึดให้ผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมทราบด้วย หากแจ้งไม่ได้ก็ให้ใช้วิธีการปิดประกาศหรือประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวัน⁷⁸

การยึดสังหาริมทรัพย์ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้เจ้าพนักงานบังคับคดี นำเอาทรัพย์สินนั้นมาฝากไว้ ณ สถานที่หรือแก่บุคคลใดตามที่เห็นสมควรและแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาทราบหรือมอบไว้ในความอารักขาของลูกหนี้ตามคำพิพากษา โดยความยินยอมของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา หรือมอบไว้ในความอารักขาของบุคคลอื่นใด ซึ่งครอบครองทรัพย์สินนั้นอยู่ และแจ้งการยึดให้ลูกหนี้หรือบุคคลเช่นว่านั้นทราบ กับต้องกระทำให้การยึดนั้นเห็นประจักษ์แจ้ง โดยการประทับตรา หรือกระทำโดยวิธีอื่นที่เห็นสมควร โดยการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างครอบไปถึงคอกผลแห่งทรัพย์สินนั้นด้วย (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 303) เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องแจ้งการยึดนั้นให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นทราบด้วย ถ้าแจ้งไม่ได้ก็ให้ปิดประกาศหรือจะประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันก็ได้

3.3.5.1 กรณีการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่มีทะเบียนกรรมสิทธิ์

สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่มีทะเบียนกรรมสิทธิ์ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ได้มีการจดทะเบียนไว้กับเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น เรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ให้ไปจดทะเบียนกับกรมเจ้าท่า กระทรวงคมนาคม หรือ เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง ให้ไปจดทะเบียนกับกองทะเบียนเครื่องจักร กรมโรงงาน กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งในการยึดทรัพย์สินที่มีทะเบียนกรรมสิทธิ์ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 หมวดที่ 2 ได้กำหนดขั้นตอนในการยึดทรัพย์สินที่มีทะเบียนกรรมสิทธิ์ว่า ในการยึดทรัพย์สินที่มีทะเบียนให้เจ้าพนักงานบังคับคดีสอบถามผู้นำยึดเสียก่อนว่าผู้ใดมีชื่อเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ยึดแล้วจึงทำการยึดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้การปฏิบัติราชการในการบังคับคดี เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน , หน้า 102 - 104.

และมีประสิทธิภาพ โดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดี แสดงให้เห็นโดยประจักษ์แจ้งตามวิธีที่เห็นสมควรว่า ได้มีการยึดทรัพย์นั้นแล้ว เช่น ถ้าเป็นเรือหรือเครื่องจักร เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดหรือผูกแผ่นเลขหมายที่ทรัพย์ที่ยึด และเลขหมายที่ปิดหรือผูกไว้กับทรัพย์ที่ยึดจะต้องตรงตามบัญชีทรัพย์ แล้วจึงแจ้งการยึดไปยังนายทะเบียนแห่งทรัพย์นั้น ถ้าเป็นเรือก็ให้แจ้งไปยังกรมเจ้าท่า หรือถ้าเป็นเครื่องจักรก็ให้แจ้งไปยังกรมโรงงาน ซึ่งเป็นนายทะเบียนแห่งทรัพย์ ซึ่งถือว่าทรัพย์นั้นถูกยึดแล้ว

3.3.5.2 กรณีการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่มีทะเบียนการให้มิให้ใช้

สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ได้มีการจดทะเบียนการให้มิให้ใช้ทรัพย์นั้น และการจดทะเบียนแสดงการให้มิให้ใช้ก็ต้องจดทะเบียนกับเจ้าพนักงานที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งวัตถุประสงค์ในการให้จดทะเบียนกับทรัพย์ประเภทนี้ เพื่อที่รัฐจะได้ควบคุมการใช้ทรัพย์นั้น เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและเหมาะสม ตามนโยบายของรัฐบาล แต่ทะเบียนการให้มิให้ใช้ มิได้เป็นทะเบียนที่แสดงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์นั้น เช่น รถยนต์ที่ได้มีการจดทะเบียนการใช้รถยนต์นั้นต่อกรมการขนส่งทางบก ทะเบียนรถยนต์ก็ไม่ได้เป็นทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ อาวุธปืนเป็นทรัพย์ที่ต้องมีการจดทะเบียนแสดงให้มิและให้ใช้ ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 ซึ่งก็ไม่ใช่ทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์ ดังนั้นการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่มีทะเบียนการให้มิให้ใช้ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการบังคับคดี ของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 หมวดที่ 2 ได้มีการกำหนดขั้นตอนการยึด เช่นเดียวกับการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่มีทะเบียนแสดงกรรมสิทธิ์

3.3.5.3 กรณีการยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ไม่มีการจดทะเบียน

สังหาริมทรัพย์มีรูปร่างที่ไม่มีการจดทะเบียน เป็นทรัพย์ทั่วไปที่ไม่มียกกฎหมายกำหนดให้ต้องทำการจดทะเบียนใด ๆ ได้แก่ ทรัพย์ซึ่งมีไว้เพื่อใช้ในกิจการค้า หรือใช้สำหรับส่วนตัว สำหรับไว้อุปโภค บริโภค หรือสิ่งอำนวยความสะดวก ฯ ซึ่งในการยึดทรัพย์ประเภทนี้ ตามระเบียบกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการบังคับคดีของเจ้าพนักงานบังคับคดี พ.ศ. 2522 หมวดที่ 2 มีขั้นตอนการยึดทรัพย์ที่แตกต่างกันกับการยึดทรัพย์ที่มีทะเบียนอยู่บ้าง เนื่องจากทรัพย์ที่มีทะเบียน ก็สอบถามผู้นำยึดว่า ผู้ใดมีชื่อเป็นเจ้าของทะเบียน แต่ทรัพย์ประเภทนี้ไม่มีทะเบียน การยึดทรัพย์ว่า ทรัพย์ใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา จึงค่อนข้างจะลำบาก ซึ่งในการปฏิบัติต้องให้ผู้นำยึด เป็นผู้ชี้ว่าทรัพย์ใดเป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา แล้วเจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะยึดทรัพย์ที่ผู้นำชี้ให้ยึด ถ้าหากเมื่อเจ้าพนักงานสงสัยว่าทรัพย์นั้นมิใช่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เจ้าพนักงานบังคับคดีก็จะงดการยึดทรัพย์นั้น ซึ่งในการยึด เจ้าพนักงานบังคับคดีแสดงให้เห็นโดยประจักษ์แจ้งตามวิธีที่เห็นสมควรว่า ได้มีการยึดทรัพย์แล้ว เช่น ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีปิดหรือผูกแผ่นเลขหมายสิ่งของที่ยึดให้ตรงตามบัญชีทรัพย์ ถ้าสามารถจะเก็บรวมเข้าหีบหรือตู้ได้ ก็ให้รวมไว้แล้วปิด

หีบหรือตู้ประทับตราครั้งอีกชั้นหนึ่ง แล้วนำทรัพย์สินที่ทำการยึดมาเก็บไว้ที่สถานที่รักษาทรัพย์สินต่อไป หรือจะให้ผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้นเป็นรักษาทรัพย์สินนั้นก็ได้ แต่เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาต้องให้ความยินยอมด้วย

3.3.6 การร้องขอชดเชยทรัพย์สิน

การร้องขอชดเชยทรัพย์สิน คือการที่มีผู้อ้างตนว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินอันแท้จริงที่ได้ถูกเจ้าพนักงานบังคับคดียึดมา โดยลูกหนี้ตามคำพิพากษาไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินนั้นและต้องการให้ศาลสั่งก่อนการยึด⁷⁹ โดยผู้ที่ร้องขอให้ศาลสั่งถอนการยึดนั้นจะต้องยื่นคำร้องก่อนที่เจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้เอาทรัพย์สินนั้นออกขายทอดตลาด หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่น และการขายทอดตลาดนี้จะต้องเป็นการขายทอดตลาดที่สมบูรณ์คือการที่เจ้าพนักงานบังคับคดีได้มีการตกลงด้วยการเคาะไม้หรือด้วยกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่งตามจารีตประเพณีในการขายทอดตลาด หรือศาลมีคำสั่งให้ขายทรัพย์สินนั้นแล้ว⁸⁰

การร้องขอชดเชย ถือว่าเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลภายนอก ผู้ถูกกระทบกระเทือนจากการบังคับคดี ซึ่งกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288

การร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนี้ จะมีบุคคลอื่นที่มีลูกหนี้ตามคำพิพากษา กล่าวอ้างตนว่าเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ยึดเสมอ เนื่องจากการยึดสังหาริมทรัพย์ที่มีรูปร่าง จะมีปัญหาข้อกฎหมายในความชัดเจน ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ยึด จึงทำให้การยึดสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง เกิดความผิดพลาดได้ง่าย ส่งผลให้การบังคับคดีไม่บรรลุผล และทำให้บุคคลภายนอกผู้สุจริตได้รับความเสียหายจากการยึดทรัพย์สิน

จากการศึกษาผู้เขียนพบว่ากระบวนการร้องขอชดเชยทรัพย์สินหรือร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด จะเกิดขึ้นเป็นคดีสาขาของคดีที่ได้มีการยึดทรัพย์สินเสมอ โดยเฉพาะที่ได้มีการยึดทรัพย์สินที่มีสังหาริมทรัพย์มีรูปร่าง เมื่อมีการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดแล้ว กฎหมายบัญญัติให้เจ้าพนักงานบังคับคดีต้องงดการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สิน ที่มีการร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้นไว้เพื่อรอคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลชั้นต้น แต่ถ้าปรากฏว่าทรัพย์สินนั้นเป็นสังหาริมทรัพย์ และมีพยานหลักฐานเบื้องต้น แสดงว่าคำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดไว้ไม่มีเหตุอันควรฟัง หรือในกรณี

⁷⁹ ยิ่งลักษณ์ เศรษฐสุวรรณ, “การขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด,” (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานิติศาสตรบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 23.

⁸⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 3030/2528

ทรัพย์สินนั้นเป็นสังหาริมทรัพย์ที่เก็บไว้นานไม่ได้ เช่น สุกร เบ็ด โก่ เช่นนี้แล้ว คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีขายทอดตลาด หรือจำหน่ายทรัพย์สินเช่นว่านั้นได้โดยไม่ชักช้า⁸¹ และเมื่อขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไปแล้วให้นำเงินที่ขายได้นี้มามอบให้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือศาลเป็นผู้เก็บรักษาไว้ก็ได้

เมื่อมีผู้ใช้สิทธิทางศาลโดยการร้องขอต่อศาลให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 288 นี้ ก็เพื่อให้ศาลสั่งปล่อยทรัพย์สินที่โจทก์หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา นำเจ้าพนักงานบังคับคดีไปยึดซึ่งศาลจะต้องดำเนินการขออนุญาตคดี โดยการสืบพยานทั้งสองฝ่ายเสร็จแล้ว ถ้าศาลฟังได้ว่าผู้ร้องขอมีส่วนได้ส่วนเสียในทรัพย์สินที่ยึด แม้จะเพียงบางส่วน และทรัพย์สินนั้นไม่ใช่ของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ศาลก็ต้องสั่งให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดนั้นทั้งหมด⁸² และถ้าหากศาลฟังได้ว่าทรัพย์สินที่ยึดเป็นของจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา ศาลก็จะสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่พิพาทนั้นต่อไป เพื่อนำเงินจากการขายทอดตลาด มาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

ซึ่งจะเห็นว่าเมื่อมีผู้ร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดแล้ว จะทำให้การบังคับคดีเกิดความล่าช้าและเสียหาย กับทั้งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาและบุคคลภายนอก โดยผู้เขียนจะได้นำเสนอปัญหานี้ในบทที่ 4 ต่อไป

---

⁸¹ เหตุที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจศาลมีคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดี ขายทอดตลาดหรือจำหน่ายทรัพย์สินที่ถูกยึดนั้นโดยไม่ชักช้า นั้น ก็เพื่อมิให้เกิดความเสียหาย แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา และยังประโยชน์แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาอีกด้วย ทั้งนี้เพราะถ้าไม่รีบขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินนั้นไปแล้ว ทรัพย์สินนั้นก็อาจเสียหายหรือเสื่อมราคาลงได้ (ดู ทิพัฒน์ จักรางกูร, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง การบังคับคดี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2533), หน้า 353.)

⁸² คำพิพากษาฎีกาที่ 268/2511.

3.3.7. วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา

ในการบังคับคดีนั้นหากรอให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเสียก่อนจึงจะบังคับคดีในบางกรณี อาจไม่ได้ผล เพราะลูกหนี้ซึ่งรู้ตัวว่าจะแพ้คดี อาจชักย้ายถ่ายเททรัพย์สิน หรือโอนทรัพย์สินให้ผู้อื่นไป หรือทำการบางอย่างซึ่งเมื่อโจทก์ชนะคดีแล้ว จะไม่ได้รับผลตามที่ตนเองฟ้อง หรือไม่อาจบังคับให้ได้รับผลตามคำพิพากษาได้ จึงต้องมีมาตรการในการคุ้มครองประโยชน์ของผู้ฟ้องคดี ก่อนพิพากษาไว้ เพื่อว่าเมื่อศาลพิพากษาแล้วสามารถบังคับคดีต่อไปได้ เป็นการป้องกันความเสียหายไว้ล่วงหน้า คือ

โดยเหตุดังกล่าวมานี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยการบังคับคดีจะต้องมีหลักให้ยึดถือหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ผู้แพ้คดีได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อไม่ให้มีการหลีกเลี่ยงโดยไม่สุจริต ถ้าหากลูกหนี้ผู้ใดกระทำการทุจริต อาจถูกลงโทษปรับหรือจำคุก แต่การยึดหรืออายัดนั้นก็ต้องกระทำเพียงเพื่อให้ได้ทรัพย์สินพอชำระหนี้ ต้องไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ลูกหนี้ โดยไม่จำเป็นและจะต้องเหลือทรัพย์สินไว้ให้ลูกหนี้เพื่อดำรงชีพต่อไปบ้างตามสมควร

อย่างไรก็ดี ถ้าหากจะมีแต่เฉพาะวิธีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งภายหลังที่ศาลได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วเท่านั้น อาจไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองประโยชน์ ของเจ้าหนี้ผู้ชนะคดีเสมอไป เพราะในระหว่างการพิจารณาก่อนที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่ง ลูกหนี้ที่ไม่สุจริตอาจกระทำให้บังเกิดผลเสียหายแก่เจ้าหนี้ ซึ่งโดยวิธีเช่นนั้น อาจทำให้การบังคับตามคำพิพากษาของศาลไม่อาจกระทำผลได้

โดยเหตุนี้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 4 ลักษณะ 1 จึงได้บัญญัติ “วิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา” ขึ้นไว้เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่กรณีตามสมควร เป็นเครื่องมือที่เจ้าหนี้ผู้ชนะคดี อาจดำเนินการเพื่อป้องกันความเสียหายของตนได้ โดยกฎหมายได้วางหลักเกณฑ์และเหตุผลให้ศาลใช้ประกอบการพิจารณาก่อนที่จะมีคำสั่งตามคำขอของคู่ความได้

“วิธีการชั่วคราวก่อนคำพิพากษา” มิใช่เป็นส่วนหนึ่งของการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เมื่อคู่ความฝ่ายใดชนะคดีแล้ว ประสงค์จะให้ได้รับผลตามคำพิพากษา ก็ต้องขอให้บังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งต่อไป

ตามที่กล่าวมาแล้วว่า หากจะมีแต่วิธีการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเท่านั้นหาเพียงพอที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของเจ้าหนี้ได้ไม่ โดยเหตุว่าถ้าลูกหนี้ไม่สุจริตแล้ว อาจทำความเสียหายให้แก่เจ้าหนี้ได้เป็นอันมาก ดังจะเห็นได้โดยวิธีการกระทำเช่นต่อไปนี้

1. โดยลูกหนี้ขึ้นกระทำซ้ำซึ่งการดังที่ได้กระทำมาแล้วนั้นต่อไปในระหว่าง
การพิจารณา

2. โดยลูกหนี้ถือโอกาสกระทำให้การพิจารณาล่าช้า เพื่อหาวิธีหลีกเลี่ยงการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งจะทำให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นเป็นไปไม่ได้ หรือไร้ผลเสียก่อนคดีถึงที่สุด เช่น ลูกหนี้ทำให้เสียเปล่า หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินที่พิพาทนั้นเสีย หรือโอนชุกซ่อนทรัพย์สินซึ่งอาจถูกยึดมาบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นเสีย หรือย้ายที่อยู่และทรัพย์สินออกไปนอกอำนาจศาลเพื่อให้เป็นการยากแก่การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นต้น

การกระทำความผิดกล่าวมานี้ ย่อมเห็นได้ว่าจะบังเกิดผลทำให้เป็นการขัดขวางต่อการบังคับคดี และในบางกรณีอาจเป็นความผิดในทางอาญาด้วยก็ได้ (ดูประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 349 , 350)

โดยเหตุนี้ กฎหมายจึงได้กำหนดวิธีการขึ้นไว้ เพื่อโจทก์จะได้ดำเนินวิธีการในอันที่จะป้องกันผลประโยชน์ ส่วนได้เสียของตนก่อนที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยกำหนดวิธีการไว้ 4 วิธี คือ

1.) กรณีขอให้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราว (มาตรา 254(1)) ก่อนอื่นพึงเข้าใจคำว่ายึดหรืออายัดว่ามีความหมายอย่างไร

การยึด ความหมายของการยึดทรัพย์ คือการเอาทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษามาไว้ในความดูแลรักษาของเจ้าพนักงานบังคับคดี (ฎีกาที่ 187/2490)

การอายัด คำว่าอายัดต้องระมัดระวัง เพราะมีการนำไปใช้ในหลายความหมาย ซึ่งอาจทำให้เข้าใจผิดได้ คำอายัดนี้น่าจะเป็นภาษาที่ใช้กันมาแต่โบราณ เช่น อายัดเช็ก มีความหมายว่า สั่งธนาคารให้ระงับการจ่ายเงินตามเช็ก หรือตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 83 เมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดิน คู่กรณีอาจขอให้เจ้าพนักงานที่ดินอายัดไว้โดยไม่จดทะเบียนนิติกรรมใด ๆ แก่ที่ดินที่ถูกอายัด เพื่อให้คู่กรณีไปฟ้องคดีกันภายในกำหนด 60 วัน ถ้าไม่มีการฟ้อง เจ้าพนักงานที่ดินก็จะจดทะเบียนนิติกรรมให้แก่ผู้ที่จดทะเบียน เช่น ฎีกาที่ 240/2522 จำเลยมีส่วนได้เสียในที่ดินโดยอ้างว่าโจทก์ปลอมหนังสือมอบอำนาจของจำเลยโอนขายที่ดินแก่โจทก์ จำเลยจึงอายัดได้ตามประมวลกฎหมายที่ดิน มาตรา 83 หรือในคดีอาญา มีอายัดตัวผู้ต้องหาไว้ เพราะพนักงานสอบสวนอีกสถานีตำรวจหนึ่งมีคดีที่จะสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งถูกจับ และขังในอีกคดีหนึ่งเป็นต้น หรือในประมวลรัษฎากร มาตรา 12 เจ้าพนักงานสรรพากร มีอำนาจที่จะยึดทรัพย์สินของผู้ที่เป็นหนี้อากร เป็นหนี้เด็ดขาดแล้วบังคับคดีได้เอง ศาลฎีกาเคยแปลว่า ผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งทำหน้าที่ในการไปอายัดทรัพย์สินนั้น ความจริงคือยึดนั่นเอง โดยอนุโลมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ฉะนั้นผู้ใช้นี้จึงพึงต้องระมัดระวัง

อายุคในความหมายของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้พบว่าศาลนำไปใช้อยู่ 2 กรณี คือ

(1) อายุคในความหมายห้ามจำหน่ายจ่ายโอน เช่น

คำสั่งคำร้องที่ 504/2506 ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้อายุคที่ดินจำเลยไว้ก่อนพิพากษา ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนโจทก์ฎีกา จำเลยยื่นคำร้องขอให้ถอนอายุคที่ดินดังกล่าว โจทก์ยื่นคำร้องว่าจำเลยพยายามจะทำการขายที่ดินที่โจทก์ได้อายุคไว้เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้โจทก์บังคับคดีในเมื่อคดีของโจทก์ชนะ ศาลฎีกามีคำสั่งว่าคำร้องของโจทก์ไม่ได้แสดงเหตุว่าจำเลยจะกระทำการยกย้ายทรัพย์สินแต่ประการใด เพียงแต่กล่าวว่าจำเลยได้มาของถอนอายุคเท่านั้นเอง ให้อยกคำร้อง

ตามฎีกาดังกล่าวนี แสดงว่ามีการห้ามจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 (2) นั่นเอง แต่ใช้คำว่าอายุคมาแต่ศาลชั้นต้นจนถึงศาลฎีกา คำพิพากษาฎีกาท่านองนี้มีอีกมากมาย เช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2172/2519 , 1461/2530 เป็นต้น

2. อายุคในความหมายของการอายุคสิทธิเรียกร้อง

มีคำพิพากษาฎีกาที่ 187/2490 อธิบายว่า การอายุคทรัพย์สินคือการส่งบุคคลภายนอกมิให้ทำการโอนหรือชำระหนี้แก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดี แต่ให้ชำระหนี้แก่เจ้าพนักงานบังคับคดี

ทรัพย์สินที่จะยึดหรืออายุคตาม มาตรา 254 (1)

ทรัพย์สินที่จะยึดหรืออายุค คือ

1.) ทรัพย์สินที่พิพาท ก่อนแก้ไขมาตรา 254 กฎหมายใช้คำว่า ยึดหรืออายุคทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือบางส่วน ไม่มีคำว่าทรัพย์สินที่พิพาท ความหมายของบทบัญญัติเดิมที่ยกเลิกไป จึงประสงค์เพียงให้ยึดหรืออายุคทรัพย์สินของจำเลยเท่านั้น ที่มีผลว่าทรัพย์สินที่ถูกยึดดังกล่าว เพื่อเป็นประกันสำหรับหนี้เงิน ซึ่งจำเลยถูกโจทก์ฟ้องให้ชำระเมื่อโจทก์ชนะคดีแล้วจะได้บังคับต่อไปโดยการขายทอดตลาดชำระหนี้สินนั่นเอง อย่างไรก็ตามเคยมีคำพิพากษาฎีกาตามกฎหมายเดิมมีการยึดทรัพย์สินที่พิพาทได้ คือ

ฎีกาที่ 1221/2509 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาเช่าซื้อจำเลยต่อสู้ว่าไม่ได้ผิดสัญญา โจทก์ขอให้คุ้มครองโดยวิธียึดรถยนต์พิพาทที่เช่าซื้อสั้คันให้โจทก์รักษาไว้ ต่อมาศาลฎีกาพิพากษาให้จำเลยชนะคดี เฉพาะรถยนต์พิพาทสั้คันดังกล่าว โดยฟังว่าจำเลยมิได้ผิดสัญญาเช่าซื้อ ให้อยกฟ้องโจทก์ คำสั่งของศาลที่ให้ยึดรถยนต์สั้คันดังกล่าวไว้ชั่วคราวเป็นอันยกเลิกไปในตัว โจทก์ในฐานะผู้รักษาทรัพย์สินต้องคืนรถยนต์ที่รับรักษาให้แก่จำเลย

ตามฎีกานี้รถยนต์ที่เช่าซื้อเป็นของโจทก์ จำเลยเป็นผู้เช่าซื้อที่มีสิทธิครอบครองในระหว่างสัญญาเท่านั้น การยึดรถของโจทก์เพื่อคืนให้แก่โจทก์นั้น หากพิจารณามาตราต่าง ๆ ในชั้นบังคับคดี จะเห็นว่าไม่มีบทบัญญัติให้ยึดทรัพย์สินของจำเลย เพื่อนำมาใช้หนี้เงินเท่านั้น กรณีตามฎีกาดังกล่าว สภาพของการบังคับที่เปิดช่องให้ทำได้ในชั้นบังคับคดีก็คือบังคับให้จำเลยส่งมอบ หากไม่ส่งมอบก็อาจต้องใช้วิธีการจับมาขังจนกว่าจะส่งมอบ หรือหากส่งมอบไม่ได้ก็ต้องใช้ราคาตามวิธีการฟ้องขอให้บังคับคดี จะแปลว่าการยึดตามฎีกาข้างต้นเป็นวิธีการคุ้มครองประโยชน์ ตามมาตรา 264 ก็ไม่ถนัดนัก อย่างไรก็ตามเมื่อกฎหมายใหม่ที่ใช้ในปัจจุบันให้ยึดทรัพย์สินที่พิพาทได้ ปัญหาถกเถียงเรื่องดังกล่าวก็หมดไป ปัญหาคงมีต่อไปว่าในชั้นบังคับคดีซึ่งยังไม่ได้แก้ไขยังไม่มีบทบัญญัติใดที่แสดงให้เห็นว่าจะยึดทรัพย์สินที่จำเลยจะต้องส่งคืนให้แก่โจทก์ได้ คงมีแต่บทบัญญัติที่ยังคงให้อยู่ให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยมาเพื่อขายทอดตลาดใช้หนี้เงินเท่านั้น (ดูมาตรา 275 เป็นต้นไป โดยเฉพาะคือ มาตรา 278 , 279 , 280 , 281 , 282 , 283 , 284) จะยึดทรัพย์สินที่พิพาทส่งคืนให้แก่โจทก์ได้หรือไม่ แม้จะมีฎีกาข้างต้นเป็นตัวอย่าง ก็ไม่มีบทรองรับอย่างชัดเจน จนกว่าจะมีการแก้ไขกฎหมายซึ่งบัดนี้มีการร่างแก้ไขไว้แล้ว

การยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยนั้น กฎหมายบัญญัติให้ยึดทั้งหมด หรือบางส่วนได้ อย่างไรก็ตามก็ต้องอยู่ในบังคับของมาตรา 284 ประกอบด้วยมาตรา 259 ก็จะต้องยึดหรืออายัดเกินกว่าที่พอจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ซึ่งก็คือหนี้จำนวนที่เจ้าหนี้ฟ้องร้องขอให้บังคับแก่ลูกหนี้นั่นเอง

ส่วนข้อความว่า รวมทั้งจำนวนเงินหรือทรัพย์สินของบุคคลภายนอก ซึ่งถึงกำหนดชำระแก่จำเลย ซึ่งอาจจะใช้ได้ทั้งวิธียึดหรืออายัดแล้วแต่กรณี

อย่างไรก็ตามการใช้คำว่ายึดหรืออายัด แม้จำสับสนกันไปบ้างในระหว่างสองคำนี้ ก็อาจยึดหรืออายัดได้ ตามลักษณะของการใช้งาน

ฎีกาที่ 1109/2510 โจทก์ขอให้อายัดที่ดินของจำเลยก่อนพิพากษา ศาลชั้นต้นได้สวนแล้วมีคำสั่งอายัด ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าที่โจทก์ขอให้อายัดคือที่ดินก่อนพิพากษา (อันที่จริงโจทก์ขอ อาจขอในความหมายห้ามจำหน่ายจ่ายโอนตาม มาตรา 254 (2) เดิมซึ่งฎีกาเองก็เคยใช้ในความหมายดังกล่าว

ฎีกาที่ 187/2490 แม้ก่อนมีคำพิพากษา กฎหมายก็ให้ศาลมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินได้ตาม มาตรา 254

ฎีกาที่ 552/2484 ตามมาตรา 254 ศาลมีอำนาจสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลยไว้แล้วแต่กรณี เมื่อปรากฏว่าผู้ร้องรับเงินของจำเลยไป โจทก์ก็มีสิทธิติดตามยึดเงินนั้นจากผู้ร้องได้ (เงินเป็นของจำเลย) ส่วนการอายัดตามมาตรา 31 เป็นเรื่องอายัดสิทธิเรียกร้องต่าง ๆ กับเรื่องยึดเงิน

2.) ยึดหรืออายัดทรัพย์สินของจำเลย การยึดทรัพย์สินของจำเลยก็เพื่อเป็นประกันว่า เมื่อโจทก์ชนะคดีแล้ว จะมีทรัพย์สินของจำเลยอยู่เพื่อการชำระหนี้เงินตามคำพิพากษา จึงต้องใช้การยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษา เมื่อโจทก์ชนะคดีแล้วจะมีผลตามมาตรา 260 (2) กล่าวคือ ผลต่อไปเป็นการยึดทรัพย์สินไว้ในชั้นบังคับคดี ซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีจะได้นำออกขายทอดตลาดใช้หนี้ต่อไป แต่ถ้าทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดเป็นเงิน ก็ชำระหนี้ให้โจทก์ไปได้ทีเดียว ตามบทบัญญัติในชั้นบังคับคดีซึ่งจะนำมากล่าวต่อไป

2. กรณีขอให้ศาลมีคำสั่ง มาตรา 254 (2)

กรณีตามมาตรา 254 (2) นี้ แบ่งออกได้เป็น 3 กรณี คือ

(1) ขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราว มิให้จำเลยกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไป ซึ่งการละเมิดหรือการผิดสัญญา หรือการกระทำที่ถูกรื้อฟื้น

การกระทำละเมิดเช่นการปิดทางเดิน ก่อสร้างรुकล้ำแนวเขตก่อสร้างบังแดดบังลม (ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1337) ปิดกั้นทางน้ำสาธารณะ เลียนแบบเครื่องหมายการค้า ลักลอกเทปเพลง ฯลฯ ซึ่งทำให้โจทก์เสียหายการกระทำผิดสัญญาเช่นการก่อสร้างผิดแบบแปลน โจทก์ขอให้หยุดการก่อสร้าง สัญญาจะเปิดทางเดินแต่ไม่ยอมเปิดให้

ฎีกาที่ 1479/2520 โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยใช้ค่าเสียหายฐานละเมิด และให้รื้อเสาและสายไฟฟ้าแรงสูงที่ติดตั้งและเดินสายผ่านที่ดินโจทก์ โจทก์ยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาอ้างว่า เสาไฟฟ้ากีดขวางอยู่ทำให้โจทก์ก่อสร้างโรงภาพยนตร์ และอาคารพาณิชย์ในที่ดินโจทก์ไม่ได้ โจทก์เสียหายและขาดรายได้ ขอให้ศาลสั่งจำเลยย้ายเสาและสายไฟฟ้าจากที่เดิมเพื่อติดตั้งใหม่ ในที่ดินของโจทก์ส่วนที่ไม่กีดขวางการก่อสร้าง คำขอดังกล่าวเท่ากับเป็นการขอห้ามชั่วคราว มิให้จำเลยกระทำซ้ำหรือกระทำต่อไปซึ่งการละเมิดตามที่ฟ้อง ศาลควรจะต้องไต่สวนและฟังข้อเท็จจริงว่า มีเหตุสมควรที่จะสั่งห้ามชั่วคราวดังกล่าวหรือไม่ ไม่ชอบที่จะสั่งยกคำร้องขอโดยไม่ทำการไต่สวน

ฎีกาที่ 207/2515 โจทก์ฟ้องว่า จำเลยตกลงมอบกรรมสิทธิ์ที่ดินของจำเลยให้โจทก์ก่อสร้างอาคาร จำเลยผิดสัญญาโดยเข้าทำการก่อสร้างในที่ดินนั้น ขอให้จำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างออกไปจากที่ดินนั้นและยื่นคำร้องว่า ในระหว่างที่สัญญายังมีผลบังคับอยู่จำเลยกระทำผิดสัญญาเข้าทำการก่อสร้างอาคารในที่ดินนั้น ขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราว มิให้จำเลยทำการก่อสร้างอาคารต่อมาศาลได้พิพากษายกฟ้องโจทก์ โดยมีคำกล่าวถึงวิธีการชั่วคราวที่ได้สั่งไว้ นั้น คือสั่งให้จำเลยรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างในที่ดินนั้นเป็นอันยกเลิกไปในตัว ตามมาตรา 260 (1)

ส่วนการกระทำที่ถูกฟ้องร้อง เป็นกรณีที่ไม่ใช่ละเมิดหรือผิดสัญญา แต่เป็นการกระทำอย่างอื่นหรือมีข้อโต้แย้งกันตามกฎหมายอย่างอื่น เช่น กรณีภริยาเป็นโจทก์ฟ้องหย่าสามีและให้อำนาจปกครองบุตรเป็นของภริยาแต่เพียงผู้เดียว ขณะนั้นสามีพาบุตรไปอยู่ที่อื่น จึงขอให้สามีส่งบุตรให้อยู่กับภริยาในระหว่างพิจารณาคดี หรือกรณีฟ้องเพิกถอนมติกรรมการ บริษัทที่ตั้งกรรมการบริหารชุดใหม่โดยมิชอบ ขอให้ห้ามชั่วคราวมิให้กรรมการชุดใหม่เข้าบริหารงานอันอาจเกิดความเสียหายแก่บริษัท เป็นต้น

ฎีกาที่ 558/258 โจทก์ฟ้องขอให้บังคับจำเลยคืนเงินเดือนที่หักใช้แก่โจทก์ และค่าเสียหาย กับขอให้ยุติการหักเงินเดือนของโจทก์ด้วยระหว่างการพิจารณา โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามจำเลยหักเงินเดือนของโจทก์ไว้ก่อนมีคำพิพากษา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า คำขอดังกล่าวเป็นการขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราวมิให้จำเลยกระทำต่อไป ซึ่งการกระทำที่ถูกฟ้องร้อง อันโจทก์อาจยื่นคำขอได้ตามกฎหมาย เมื่อคำฟ้องของโจทก์มีเหตุสมควรและเพียงพอที่จะนำวิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษามาตรา 254 (2) เมื่อคำฟ้อง คำให้การ คำร้องและคำคัดค้านของโจทก์จำเลยรับกัน ข้อเท็จจริงได้ความครบถ้วนตามมาตรา 255 (1)(2) แล้วศาลฎีกาสั่งห้ามจำเลยหักเงินเดือนโจทก์เพื่อชดเชยค่าเสียหายเป็นการชั่วคราวก่อนมีคำพิพากษาได้

ฎีกาที่ 1461/2530 โจทก์ขอให้จำเลยลงนามในหนังสือมอบอำนาจให้โจทก์เข้าไปจัดการทรัพย์สินพิพาท ตามสัญญาจะซื้อจะขายที่จำเลยทำไว้กับโจทก์ ซึ่งถ้าเป็นความจริง คำฟ้องของโจทก์ย่อมเกี่ยวกับตัวทรัพย์สินที่โจทก์ขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองสิทธิของโจทก์และโจทก์ก็ได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายมาด้วย ถ้าจำเลยโอนทรัพย์สินพิพาทให้แก่ผู้อื่นไป โจทก์ย่อมไม่สามารถเข้าจัดการทรัพย์สินพิพาทให้เป็นไปตามความประสงค์ที่ระบุไว้ และอาจไม่ได้รับชำระหนี้ค่าเสียหายจากจำเลยก็เป็นได้ การที่โจทก์ขออายัดทรัพย์สินพิพาทไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษา (ขอให้ห้ามจำหน่ายจ่ายโอน) จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำที่จำเลยถูกฟ้องจริง ชอบที่จะรับคำขอของโจทก์ไว้ทำการได้สวนต่อไป

ฎีกาที่ 461/2507 โจทก์ฟ้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการโอนรับมรดกที่คืนห้ามจำเลยเกี่ยวข้อง โจทก์จะต้องขอวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา ห้ามมิให้จำเลยครอบครองที่พิพาท ไม่ได้ เพราะไม่ใช่การกระทำที่ถูกฟ้องร้อง และที่โจทก์อ้างว่าต้องขาดรายได้ไปก็ไม่เรียกว่าจำเลยทำให้สิ้นเปลืองไปเปล่า ซึ่งทรัพย์สินที่พิพาทและที่โจทก์ขอให้ศาลสั่งให้จำเลยวางเงินประกันการเสียหาย ศาลก็บังคับให้ไม่ได้เพราะโจทก์มิได้ฟ้องเรียกค่าเสียหายมาด้วย

ฎีกาที่ 3860/2534 โจทก์จำเลยพิพาทกันในเรื่องสิทธิครอบครองท่าประโยชน์ในที่พิพาท เมื่อคดียังไม่มีคำสั่งชี้ขาดของศาลว่า ที่พิพาทอยู่ในสิทธิครอบครองของฝ่ายใดแล้ว การที่จะ

ให้ฝ่ายจำเลยเข้าประโยชน์ ทำเหมืองแร่ในที่พิพาท ตามที่อ้างว่าได้สัมปทานบัตรมา ก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ได้ ศาลห้ามจำเลยกระทำการใด ๆ ในที่พิพาทจนกว่าคดีจะถึงที่สุดตามที่โจทก์ขอ

คำสั่งคำร้องที่ 404/2506 ศาลชั้นต้นตั้งอายุค (ห้ามจำเลยจำหน่ายจ่ายโอน) ที่ดิน 2 โฉนด ของจำเลยไว้ก่อนคำพิพากษา ต่อมาศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนโจทก์ฎีกา จำเลยยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งถอนอายุคศาลชั้นต้น มีหนังสือถอนการอายุคไปยังเจ้าพนักงานที่ดินแล้ว โจทก์ยื่นคำร้องว่าจำเลยพยายามจะขายที่ดินที่อายุคไว้ เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้โจทก์บังคับคดีในเมื่อคดีโจทก์ชนะ ขอให้ศาลมีคำสั่งไต่สวนและอายุคที่ดินดังกล่าวไว้จนกว่าคดีจะถึงที่สุด

ศาลฎีกาสั่งว่า คำร้องของโจทก์มิได้แสดงเหตุว่า จำเลยจะชักย้ายทรัพย์สินแต่ประการใด เพียงแต่กล่าวว่ามีอายุคได้มาของถอนการอายุค ซึ่งคำสั่งอายุคเดิมแม้จำเลยจะไม่มีถอน ก็เป็นอันยกเลิกไปตามมาตรา 260 (1) จึงไม่เหตุที่จะสั่งให้ดำเนินการตามคำร้องของโจทก์ ให้ยกคำร้อง

3. กรณีขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 254 (3)

บทบัญญัตินี้เพิ่มเติมเข้ามาใหม่ โดยมีที่มาสืบเนื่องมาจากกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เดิมยังไม่มียกข้อยกเว้น ทำให้การคุ้มครองประโยชน์แก่โจทก์ยังไม่รัดกุมพอในการห้ามจำเลยจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน เพราะมีช่องว่างคงได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งทำให้จำเลยจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินไปได้ และอาจทำให้นักกลางนอกได้รับความเสียหายด้วย นอกจากนี้ในภาคบังคับคดี ซึ่งนำมาใช้ในวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา ด้วยเมื่อมีการยึดสังหาริมทรัพย์แล้ว กฎหมายกำหนดไว้เพียงให้มีการแจ้งการยึดให้เจ้าพนักงานที่ดินผู้มีหน้าที่ทราบเท่านั้น (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 304) ซึ่งในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานที่ดินจะบันทึกไว้ในทะเบียน แต่ตามมาตรา 254 (3) ที่บัญญัติขึ้นใหม่เป็นบทบัญญัติบังคับนายทะเบียนทีเดียว ซึ่งเมื่อได้รับคำสั่งแล้ว นายทะเบียนมีหน้าที่ต้องกระทำตามคำสั่งศาล มิใช่เพียงแจ้งคำสั่งศาลเพื่อทราบเท่านั้น และยังมีผลตามกฎหมายบังคับนายทะเบียนต่อไปอีก หากปฏิบัติผิดพลาดก็อาจจะต้องรับผิดชอบ ทั้งยังมีผลต่อไปถึงบุคคลภายนอกด้วย (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง 258) ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป ดังนั้นกรณีทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยเป็นทรัพย์สินที่มีทะเบียนจึงมีวิธีคุ้มครองให้รัดกุมขึ้น ทั้งนี้โดยการที่ขอให้ศาลมีคำสั่งให้นายทะเบียนพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลอื่นซึ่งผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายระงับ การจดทะเบียนการแก้ไข เปลี่ยนแปลงทางทะเบียน หรือการเพิกถอนการจดทะเบียนเกี่ยวกับทรัพย์สิน ของจำเลยหรือทรัพย์สินที่พิพาท ที่เกี่ยวกับการกระทำที่ถูกต้องฟ้องร้องไว้ชั่วคราว

การขอให้ศาลมีคำสั่งมาตรานี้ พึงสังเหตุว่ากฎหมายบัญญัติให้ศาลสั่งบุคคลทั้งหลาย ประเภทเริ่มแต่นายทะเบียน พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลอื่นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ซึ่งหมายความถึงบุคคลที่มีหน้าที่จดทะเบียนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทะเบียนกรรมการ การจดทะเบียนที่ดินทะเบียนปิ่น ทะเบียนรถยนต์ ซึ่งไม่ใช่ทะเบียนกรรมสิทธิ์ แต่เป็นทะเบียนอนุญาตให้ใช้ปิ่น หรือใช้รถยนต์เท่านั้น ก็ถูกศาลสั่งห้ามการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนได้ หรือกรณีบริษัทจำกัด หรือบริษัทมหาชน จะต้องมิทะเบียนผู้ถือหุ้น เจ้าหน้าที่ในบริษัทนั้นเองมีหน้าที่จดทะเบียนเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้น หรือจำนวนหุ้น อยู่ในความหมายของบุคคลอื่นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะถูกศาลมีคำสั่งตามมาตรานี้ได้

ฉะนั้นกรณีพิพาทกับเรื่องที่คิดเป็นของใคร แต่จำเลยเป็นผู้มีชื่อในโฉนด โจทก์อาจขอตามมาตรา ๒๕๔ ให้เจ้าพนักงานที่ดินระงับการจดทะเบียนนิติกรรมใด ๆ ในโฉนดที่ดินที่พิพาทได้ และโจทก์ก็ยังสามารถขอให้ศาลห้ามจำเลยจำหน่ายโอนตามมาตรา 254 (2) ได้ด้วย

ทะเบียนปิ่น ทะเบียนรถยนต์ก็เช่นกัน แม้ทรัพย์ดังกล่าวจะโอนกรรมสิทธิ์กันได้ โดยไม่ต้องไปแจ้งเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่จดทะเบียน เพราะทะเบียนดังกล่าวเป็นเพียงการที่ราชการอนุญาตให้ผู้มีชื่อในทะเบียนใช้รถยนต์ หรือมีปิ่นไว้ในครอบครองเท่านั้น ก็ขอให้ศาลสั่งตามมาตรา ๒๕๔ นี้ได้ เพราะอย่างน้อยก็ยังมีข้อสันนิษฐานว่า ผู้มีชื่อในทะเบียนเป็นเจ้าของอยู่

กรณีจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงชื่อผู้ถือหุ้น หรือว่างานองหุ้น ก็อาจเกิดจากการที่มีข้อพิพาทกันระหว่างกรรมการของบริษัท ฝ่ายที่มีเสียงข้างมากลงมติถอดถอนกรรมการชุดเดิม และตั้งกรรมการชุดใหม่เข้าไปดำเนินกิจการของบริษัท ฝ่ายที่ถอดถอนจึงฟ้องศาลยุติธรรมที่ประชุมและต้องการจะเข้าบริหารตามเดิม โดยอ้างว่าผู้ถือหุ้นที่ลงมติไปนั้น เป็นเสียงข้างน้อยไม่มีอำนาจถอดถอนกรรมการชุดเก่า และแต่งตั้งกรรมการชุดใหม่ จะร้องขอต่อศาลให้จัดการจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงหุ้นชั่วคราว ระหว่างพิจารณาคดีของศาลนี้ โจทก์ขอให้วิธีการชั่วคราว ห้ามนายทะเบียนบริษัทจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงผู้ถือหุ้นที่ถืออยู่

ส่วนข้อความในบทบัญญัติให้ศาลมีคำสั่งจนกว่าคดีจะถึงที่สุดนั้น ก็คงมีปัญหาเช่นเดียวกับ มาตรา 254 (2) ดังได้อธิบายไปแล้ว

4. กรณีขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามและกักขังจำเลยไว้ชั่วคราว (มาตรา 254 (4))

การขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามและกักขังจำเลยไว้ชั่วคราว ก็เพื่อป้องกันการกระทำบางอย่างของจำเลย คือ ในกรณีจำเลยประวิงหรือขัดขวางต่อการพิจารณาคดี หรือการบังคับตามคำบังคับใด ๆ ซึ่งอาจจะออกบังคับเอาแก่จำเลย หรือเพื่อให้โจทก์เสียเปรียบ เช่นกรณีศาลสั่งให้จำเลยนำทรัพย์ที่พิพาทมาวางศาล แต่จำเลยไม่ยอมนำมา แม้จะมีบทบัญญัติให้ยึดทรัพย์พิพาทได้ แต่ก็ไม่มี

สามารถยึดได้เพราะจำเลขนำไปชุกซ่อนปิดบังเสีย อาจใช้วิธีการซึ่งจับกุมจำเลยมากักขัง จนกว่าจะมอบทรัพย์สินดังกล่าว หรือสามีภริยาหย่ากันแล้ว พิพาทกันในเรื่องอำนาจปกครองบุตร ภริยาจึงฟ้องขอให้ศาลเพิกถอนอำนาจปกครองของสามี และขออำนาจปกครองบุตรแต่เพียงผู้เดียว สามีจึงพาบุตรหลบหนีไปซ่อนตัวอยู่ เพื่อจะไม่รับหมายเรียกหรือสำเนาคำสั่งใด ๆ ของศาล เงื่อนไขต่าง ๆ ก็จะเป็นเหตุให้จับกุมและกักขังจำเลยไว้ชั่วคราวก่อนพิพากษานั้น บัญญัติไว้ในมาตรา 255 (4)

ในทางปฏิบัติโจทก์ไม่ค่อยใช้วิธีขอให้ศาลจับกุมจำเลยก่อนพิพากษา เพราะมีวิธีการชั่วคราวอย่างอื่นดังกล่าวมาแต่ต้น ใช้สำหรับวิธีการชั่วคราวอย่างได้ผลมากกว่าอยู่แล้ว การจับกุมอาจมีได้ในบางกรณี ที่จำเป็น และไม่อาจใช้วิธีการอื่นได้แล้ว

ในการที่โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนมีคำสั่งหรือคำพิพากษา ศาลจะต้องคำนึงกระบวนการพิจารณา โดยการไต่สวนคำร้องของโจทก์ โดยหลักเกณฑ์ในเรื่องการพิจารณาอนุญาตคำขอเพื่อคุ้มครองประโยชน์ชั่วคราวของโจทก์ บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 255

มาตรา 255 “ในการพิจารณาอนุญาตตามคำขอที่ยื่นไว้ตามมาตรา 255 ต้องให้เป็นที่พอใจของศาลว่า คำฟ้องมีมูลและมีเหตุเพียงพอที่จะนำวิธีคุ้มครองตามที่ขอมานั้นใช้ได้ตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 255 (1) ต้องให้เป็นที่พอใจของศาลว่า

(ก) จำเลยตั้งใจจะขักย้ายทรัพย์สินที่พิพาท หรือทรัพย์สินของคนทั้งหมดหรือแต่บางส่วนไปให้พ้นจากอำนาจศาล หรือจะโอน ขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินดังกล่าว เพื่อประวิงหรือขัดขวางต่อการบังคับตามคำสั่งบังคับใด ๆ ซึ่งอาจจะออกบังคับเอาแก่จำเลยหรือเพื่อจะทำให้โจทก์เสียเปรียบ หรือ

(ข) มีเหตุจำเป็นอื่นใดตามที่ศาลจะพิเคราะห์เห็นเป็นการยุติธรรมและสมควร

(2) ในกรณีที่ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 254 (2) ต้องให้เป็นที่พอใจของศาลว่า

(ก) จำเลยตั้งใจจะกระทำซ้ำ หรือกระทำต่อไป ซึ่งการละเมิด การผิดสัญญา หรือการกระทำที่ถูกฟ้องร้อง

(ข) โจทก์จะได้รับความเดือดร้อนเสียหายต่อไปเนื่องจากการกระทำของจำเลย

(ค) ทรัพย์สินที่พิพาทหรือทรัพย์สินของจำเลยนั้น มีพฤติการณ์ว่าจะมีการกระทำไปเปลี่ยนไปเปล่าหรือบุบสลาย หรือโอนไปยังผู้อื่น หรือ

(ง) มีเหตุตาม (1) (ก) หรือ (ข)

(3) ในกรณีที่ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 254 (3) ต้องให้เป็นที่พอใจของศาลว่า

(ก) เป็นที่เกรงว่าจำเลยจะดำเนินการให้มีการจดทะเบียน แก้ไขเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน หรือเพิกถอนการจดทะเบียนเกี่ยวกับทรัพย์สินที่พิพาท หรือทรัพย์สินของจำเลย หรือที่เกี่ยวกับการกระทำที่ถูกฟ้องร้อง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ หรือ

(ข) มีเหตุตาม (1) (ข)

(4) ในกรณีที่ยื่นคำขอให้ศาลมีคำสั่งตามมาตรา 254 (4) ต้องให้เป็นที่พอใจของศาลว่า เพื่อที่จะประวิงหรือชักขวางต่อการพิจารณาคดี หรือการบังคับตามคำบังคับใด ๆ ซึ่งอาจจะออกคำบังคับเอาแก่จำเลย หรือเพื่อจะทำให้โจทก์เสียเปรียบ

(ก) จำเลยซ่อนตัวเพื่อจะไม่รับหมายเรียกหรือคำสั่งของศาล

(ข) จำเลยได้ย้ายไปให้พ้นอำนาจศาลหรือซุกซ่อนเอกสารใด ๆ ซึ่งพอจะเห็นได้ว่าจะใช้เป็นพยานหลักฐานอันจำเลยในคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณา หรือทรัพย์สินที่พิพาท หรือทรัพย์สินของจำเลยทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือเป็นที่เกรงว่า จำเลยจะจำหน่ายหรือทำลายเอกสารหรือทรัพย์สินเช่นว่านั้น หรือ

(ค) ปรากฏตามกิริยาหรือตามวิธีที่จำเลยประกอบการงาน หรือการคำของตนว่า จำเลยจะหลีกเลี่ยงหรือพองเห็นได้ว่าจะหลีกเลี่ยงไปให้พ้นอำนาจศาล”

การคุ้มครองประโยชน์ชั่วคราวในระหว่างพิจารณานี้ เป็นเรื่องที่มีผลสำคัญต่อคดีมาก เพราะหากศาลอนุญาตตามคำขอแล้ว ย่อมมีผลให้จำเลยถูกยึด หรืออายัดทรัพย์สินไว้ก่อนศาลพิพากษา หรือถูกห้ามกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือถูกบังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงทางทะเบียน อันเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพในทรัพย์สิน หรืออาจถูกจำคุกคุมขังอันเป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกาย ด้วยเหตุนี้กฎหมายจึงได้กำหนดหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้ในมาตรา 255 เพื่อให้ศาลได้ใช้ความระมัดระวัง และใช้ดุลพินิจสั่งคำร้องไปตามหลักกฎหมายที่วางไว้

มาตรา 255 จะกำหนดหลักเกณฑ์ของกฎหมายเพื่อให้ศาลใช้พิจารณาในการสั่งคำร้องที่ยื่นมาตาม มาตรา 254 เป็นกรณี ๆ ไป ตามอนุมาตราแต่ละมาตรา ตั้งแต่ (1) ถึง (4)

อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์เบื้องต้นที่สำคัญประการแรก คือ คำฟ้องจะต้องมีมูล ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากกฎหมายเดิมที่ใช้คำว่า “คำฟ้องที่ผู้ขอขึ้นและในโอกาสที่ยื่นคำขอนั้นมี

เหตุสมควร” ข้อความตามกฎหมายเดิมดังกล่าวจะคลุมเครือ และสร้างปัญหาในการตีความไม่น้อย แต่ข้อความตามกฎหมายใหม่ใช้ว่า “คำฟ้องจะต้องมีมูล” ซึ่งถ้อยคำนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 155 เรื่องการขอฟ้องคดีอย่างคนอนาถา ผู้ขอจะต้องแสดงให้เห็นที่พอใจศาลด้วยว่า คดีของตนมีมูลที่จะฟ้องร้อง คำว่าคดีมีมูลนี้ น่าจะต้องเป็นเรื่องของการวินิจฉัยพยานหลักฐานด้วย ดังนั้นโจทก์ผู้ยื่นคำร้องตาม มาตรา 254 ขอบที่จะนำพยานหลักฐานมาไต่สวนเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นในประเด็นแรกว่าคดีของตนมีมูล มิใช่ไต่สวนแต่เฉพาะพยานที่เกี่ยวข้องกับการนำวิธีการชั่วคราวมาใช้บังคับกับจำเลย

การพิจารณาคำร้องนี้ หากศาลจะอนุญาตตามคำขอ ศาลจะต้องทำการไต่สวนก่อนเสมอ แต่ถ้าจะยกคำร้อง ศาลก็ไม่จำเป็นต้องไต่สวน การไต่สวนนั้นกฎหมายกำหนดให้ศาลไต่สวนพยานโจทก์ผู้ขอฝ่ายเดียว เนื่องจากคำขอตามมาตรา 254 เป็นคำขอฝ่ายเดียว ดังนั้น จะไต่สวนพยานจำเลยด้วยไม่ได้ ประกอบกับมาตรา 255 ก็บัญญัติว่าศาลต้องไต่สวนพยานที่ผู้ขอนำมาสืบหรือพยานที่ศาลเห็นสมควรเรียกมาสืบ และถึงแม้ศาลจะมีอำนาจฟังคำคัดค้านของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง เช่นกรณีตามมาตรา 254 (2) และ (3) โดยผลของมาตรา 256 ก็ตาม แต่ก็มิได้หมายความว่า เป็นบทบัญญัติให้สิทธิจำเลยนำพยานเข้าสืบหักล้างได้

เมื่อศาลได้ทำการไต่สวนพยานของโจทก์ผู้ร้องขอแล้ว หากเห็นว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูล ก็มีคำสั่งยกคำร้องได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าคดีโจทก์มีมูล ก็ถือว่าผ่านองค์ประกอบหรือหลักเกณฑ์ข้อแรก ศาลจะสั่งอนุญาตคำขอยังไม่ได้ ศาลจะต้องฟังพยานจากการไต่สวนให้เป็นที่พอใจว่า มีเหตุเพียงพอที่จะนำวิธีคุ้มครองตามที่ขอนั้นมาใช้ได้⁸³

นอกจากที่กล่าวมานี้ จะเป็นโจทก์หรือจำเลยก็ดี เมื่อมีเหตุผลอันสมควรแล้ว อาจขอให้ศาลมีคำสั่ง กำหนดวิธีการเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของตนในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาได้ เช่น ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำทรัพย์สินหรือเงินที่พิพาทมาวางต่อศาล หรือบุคคลภายนอก หรือให้ผู้จัดการ หรือผู้รักษาทรัพย์สินของห้างร้านที่ทำการค้าขายที่พิพาท หรือให้จัดให้บุคคลไว้ความสามารถอยู่ในความปกครองของบุคคลภายนอกเป็นต้น แต่คนภายนอกคดี เช่น โจทก์ในคดีอีกเรื่องหนึ่ง ไม่มีสิทธิที่จะร้องขอความคุ้มครอง เช่น ร้องขอให้ศาลงดการขายทรัพย์สินที่ถูกยึดไว้ เพื่อรอคดีของคนพิพาทมาให้ชนะคดีเสียก่อน จะได้ขอเฉลี่ยทรัพย์สินนี้หาได้ไม่

---

⁸³ พรเพชร วิชิตชลชัย , คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษา (กรุงเทพมหานคร : เกรโกรว กราฟฟิคดีไซน์ แอนด์ พริ้นติ้ง, 2538) , หน้า

นอกจากนี้วิธีที่กล่าวมา หากโจทก์เห็นว่ามิกรณีอันจำเป็นเร่งด่วน เพื่อป้องกันมิให้จำเลยทำการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินที่พิพาท หรือทรัพย์สินทั้งหมดของจำเลยให้พ้นจากการบังคับคดี โจทก์ชอบที่จะยื่นคำร้องเป็นกรณีฉุกเฉิน เพื่อให้ศาลมีคำสั่งออกหมายยึดหรืออายัดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 254 ในการยื่นเป็นกรณีฉุกเฉินนี้ กฎหมายได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 266 ในกรณีที่จะขอให้ศาลยึดชั่วคราวก่อนพิพากษา ในเหตุฉุกเฉินนั้นโจทก์จะต้องยื่นคำร้องแสดงให้เห็นว่า คดีมีเหตุฉุกเฉินขอให้ศาลสั่งเป็นกรณีฉุกเฉินด้วย⁸⁴

3.3.8 การเพิกถอนการฉ้อฉล

การเพิกถอนการฉ้อฉลเป็นเรื่องลูกหนี้ใช้สิทธิในทางที่ทำให้ทรัพย์สินน้อยลง และทำให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบ กฎหมายจึงให้เจ้าหนี้อำนาจฟ้องต่อศาล ให้เพิกถอนนิติกรรมที่ลูกหนี้ทำขึ้นเพื่อจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สิน ในการเพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ก็จะมีผลให้ทรัพย์สินที่จำหน่ายไป กลับคืนมาเป็นประกันแก่เจ้าหนี้ทั้งหลายต่อไป ซึ่งการเพิกถอนนี้ อาจกระทบกระเทือนถึงบุคคลภายนอก ผู้ทำนิติกรรมที่ถูกเพิกถอนกับลูกหนี้ด้วย ทั้งนี้กฎหมายได้กำหนดวิธีการเพิกถอนไว้เป็นพิเศษ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 237 บัญญัติว่า “เจ้าหนี้ชอบที่จะร้องขอให้ศาลเพิกถอนเสียได้ ซึ่งนิติกรรมใด ๆ อันลูกหนี้ได้กระทำการ ทั้งรู้หรือว่าจะเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ แต่ความข้อนี้ห้ามมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ที่ได้ตกลงยกแต่การนั้นมีผู้รู้เท่าถึงข้อความจริง อันเป็นทางให้เจ้าหนี้ต้องเสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้นก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้

บทบัญญัติดังกล่าวมาในวรรคก่อนนี้ ท่านมิให้ใช้บังคับแก่นิติกรรมใดอันมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน”

จากบทบัญญัติจะเห็นได้ว่าเพิกถอนการฉ้อฉล ต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ

1. ลูกหนี้ได้กระทำการนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน
2. เจ้าหนี้เสียเปรียบ
3. ลูกหนี้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ
4. ถ้ามิใช่เป็นการได้โดยเสนาหา ผู้ได้ตกลงยก หรือบุคคลภายนอกต้องไม่สุจริต

⁸⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 444/2490.

1. ลูกหนี้ได้กระทำนิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน

เจ้าหนี้จะขอให้เพิกถอนได้เฉพาะการกระทำของลูกหนี้ที่เป็นนิติกรรม มีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สิน ซึ่งสิทธิในทรัพย์สิน (property right) ในที่นี้คือ สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ซึ่งมีความหมายรวมถึงสิทธิประเภทที่เรียกว่า สิทธิทางทรัพย์สิน หรือทรัพย์สินและสิทธิทางหนี้ด้วย เพราะสิทธิทางหนี้หรือสิทธิเรียกร้อง ก็มีค่าและอาจถือเอาได้ทำนองเดียวกับทรัพย์สิน นิติกรรมอันมีวัตถุประสงค์เป็นสิทธิในทรัพย์สินจึงอาจเป็นนิติกรรมที่โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

หากนิติกรรมนั้นมีได้เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สิน เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนหาได้ไม่ นิติกรรมที่ไม่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินได้แก่ นิติกรรมที่เกี่ยวกับสิทธิในครอบครัว หรือฐานะของบุคคล เช่น การสมรส การรับรองบุตร การรับบุตรบุญธรรม เป็นต้น แม้ว่าการรับรองบุตรจะทำให้ลูกหนี้จะมีภาระจำต้องจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดู ทำให้ทรัพย์สินลดน้อยลง เจ้าหนี้ก็จะขอให้เพิกถอนหาได้ไม่ เป็นทำนองเดียวกับสิทธิอันเป็นเรื่องส่วนตัวของลูกหนี้ ซึ่งเจ้าหนี้ไม่อาจขอใช้สิทธิเรียกร้องแทนลูกหนี้ได้ ตามมาตรา 233 นั้นเอง

2. เจ้าหนี้เสียเปรียบ

โดยปกติการที่จะมีเจ้าหนี้จะต้องมีหนี้หรือสิทธิเรียกร้องเกิดขึ้นด้วย โดยมีเจ้าหนี้เป็นผู้ทรงสิทธิ ลูกหนี้เป็นผู้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ แต่ผู้ที่อยู่ในฐานะจะเรียกให้ผู้ใดกระทำการบางอย่าง ทำนองเดียวกับที่เจ้าหนี้เรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้นั้น

ศาลฎีกาได้แปลความคำว่า “เจ้าหนี้” ตามมาตรา 237 คลุมไปถึงเจ้าหนี้ผู้ได้รับชำระหนี้แล้วด้วย ดังเช่น ทายาทของลูกหนี้เงินกู้ตกลงกับเจ้าหนี้ให้เอาที่ดินมือเปล่าที่มอบให้เจ้าหนี้ไว้ทำกินต่างดอกเบี้ยยชำระหนี้ไปแล้ว แต่ทายาทกลับเอาที่ดินนั้นไปโอนขายผู้อื่นอีก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เจ้าหนี้ขอให้เพิกถอนการโอนนั้นได้ตามมาตรา 237 (คำพิพากษาฎีกาที่ 616/2514)

นิติกรรมที่ลูกหนี้ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบนั้น ต้องเป็นนิติกรรมที่ทำให้ลูกหนี้จ้งลงถึงขั้นที่ลูกหนี้มีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ หรือทำให้มีหนี้สินล้นพ้นตัวยิ่งขึ้น เพิกถอนการฉ้อฉลมีวัตถุประสงค์เพื่อจะคุ้มครองมิให้ลูกน้องเอาเปรียบเจ้าหนี้ หรือฉ้อฉลเจ้าหนี้นั่นเอง ฉะนั้น หากนิติกรรมที่ลูกหนี้กระทำไม่กระทบกระเทือนถึงฐานะหรือความสามารถในการชำระหนี้ของลูกหนี้ ก็ถือไม่ได้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ ย่อมไม่มีเหตุผลหรือความจำเป็นอะไรที่จะให้เจ้าหนี้ขอเพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ได้

กรณีลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินพอที่จะชำระหนี้ได้ การทำนิติกรรมใด ๆ ซึ่งทำให้ทรัพย์สินลดน้อยลงไปอีก ย่อมเห็นได้ว่าเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ และแม้ลูกหนี้ยังสามารถชำระหนี้ได้อยู่ แต่โดยผลของนิติกรรมที่ลูกหนี้กระทำลงไปนั้น ทำให้ลูกหนี้ไม่อาจชำระหนี้ให้เจ้า

หนี้ได้ครบถ้วน ก็ต้องถือว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบเช่นกัน

3. ลูกหนี้รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ

การที่กฎหมายให้สิทธิเจ้าหนี้ขอเพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้ ก็เพราะนิติกรรมนั้นทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ ซึ่งเป็นเสมือนการฉ้อโกงเจ้าหนี้ ดังที่เรียกว่าเพิกถอนการฉ้อฉล ฉะนั้นที่จะถือว่าเป็นการฉ้อฉลก็ต้องปรากฏว่าลูกหนี้รู้ว่าการทำนิติกรรมของตนเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ หากลูกหนี้โอนทรัพย์สินไปโดยเข้าใจว่า ยังมีทรัพย์สินพอชำระหนี้ให้เจ้าหนี้อยู่โดยไม่ทราบความจริงว่าทรัพย์สินบางส่วนได้เพิกสูญหายไป เช่นนี้ การกระทำของลูกหนี้ไม่น่าจะเป็นการฉ้อฉลอันเจ้าหนี้จะขอให้เพิกถอนได้ แต่ถ้าลูกหนี้รู้ว่ามีทรัพย์สินไม่พอชำระหนี้ แต่ยังโอนทรัพย์สินไป โดยหวังว่ามีทางจะได้ทรัพย์สินมาชำระหนี้ได้คั้งนี้ แม้อาจจะถือไม่ได้ว่าลูกหนี้ มีเจตนาจะทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ หรือมีเจตนาจะโกงเจ้าหนี้ เจ้าหนี้ก็น่าจะขอให้เพิกถอนการโอนนั้นได้

4. ผู้ได้ลาภงอกไม่สุจริต

มาตรา 237 ตอนท้ายบัญญัติว่า การเพิกถอนการฉ้อฉลมิให้ใช้บังคับ “ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้น บุคคลซึ่งเป็นผู้ได้ลาภงอกแต่การนั้นมีได้รู้เท่าถึงข้อความจริง อันเป็นทางให้เจ้าหนี้เสียเปรียบนั้นด้วย แต่หากกรณีเป็นการทำให้โดยเสนาหา ท่านว่าเพียงแต่ลูกหนี้เป็นผู้รู้ฝ่ายเดียวเท่านั้น ก็พอแล้วที่จะขอเพิกถอนได้”

บทบัญญัตินี้คงจะมาจากหลักที่ว่า นิติกรรมของลูกหนี้ที่เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนได้นั้น ต้องเป็นนิติกรรมที่ฉ้อฉลเท่านั้น กล่าวคือ ในการทำนิติกรรมนั้นลูกหนี้และบุคคลที่สามผู้ทำนิติกรรมกับลูกหนี้ (ผู้ได้ลาภงอก) มีเจตนาไม่สุจริต ทำนิติกรรมโดยรู้รู้ว่าเป็นการทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ สำหรับกรณีของนิติกรรมที่ลูกหนี้ไม่ได้ค่าตอบแทนอะไร แม้บุคคลภายนอกจะไม่ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบ ก็ถือว่าเป็นการฉ้อฉลเจ้าหนี้แล้ว

เจตนาไม่สุจริตดังกล่าวนี้ เจ้าหนี้จะต้องพิสูจน์ให้ปรากฏต่อศาล แต่กรณีที่ลูกหนี้ไม่อยู่ในฐานะจะชำระหนี้ เพราะมีหนี้สินล้นพ้นตัว และนิติกรรมที่ลูกหนี้กระทำไปนั้น เป็นการให้เปล่า ย่อมสันนิษฐานได้ว่าลูกหนี้มีเจตนาไม่สุจริตแล้ว เพราะเมื่อลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินพอชำระหนี้ ลูกหนี้ย่อมไม่มีสิทธิอันชอบธรรม ที่จะยกทรัพย์สินให้ผู้อื่นโดยเสนาหาอีก ควรที่ลูกหนี้จะได้นำทรัพย์สินมาชำระหนี้เสีย แต่อย่างไรก็ดี เจ้าหนี้หาต้องถึงกับพิสูจน์ว่าลูกหนี้มีเจตนาจะกลั่นแกล้งเจ้าหนี้ หรือเจตนาจะทำให้เจ้าหนี้เสียหายอย่างใดไม่ เพียงแต่ลูกหนี้รู้หรือควรรู้ว่าเจ้าหนี้จะเสียเปรียบก็เป็นการเพียงพอแล้ว

กรณีของนิติกรรมมีค่าตอบแทนซึ่งเจ้าหนี้จะต้องพิสูจน์ถึงเจตนาไม่สุจริตของ

บุคคลที่สามว่า บุคคลที่สามรู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบด้วยนั้น บางกรณีก็อาจเกิดข้อสันนิษฐานจากข้อเท็จจริงว่า บุคคลที่สามรู้แล้วก็ได้ เช่น ลูกหนี้ขายทรัพย์สินไว้ในราคาต่ำผิดปกติ หรือขายให้แก่คนที่อยู่ในฐานะที่น่าจะรู้ว่าฐานะการเงินของลูกหนี้ไม่ดี เป็นต้นว่าขายทรัพย์สินให้แก่ญาติพี่น้อง เพื่อนใกล้ชิด หรือผู้ทำธุรกิจกับลูกหนี้

หากลูกหนี้เป็นแต่เพียงปฏิบัติตามสัญญาที่ทำไว้ก่อนในขณะที่ลูกหนี้ยังอยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ได้ทั้งหมด การกระทำเช่นนั้นน่าจะยังถือไม่ได้ว่าลูกหนี้มีเจตนาจะทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ เว้นแต่การปฏิบัติเช่นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของแผนการฉ้อฉลของลูกหนี้

ผู้ได้ลาภออก ตามมาตรา 237 หมายถึงผู้ที่ได้รับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จากนิติกรรมของลูกหนี้โดยตรง

หากผู้ที่รับโอนทรัพย์สินหรือได้รับผลประโยชน์จากลูกหนี้ ได้รับไว้โดยมีค่าตอบแทนและโดยสุจริต การที่จะให้เจ้าหนี้เพิกถอนนิติกรรมของลูกหนี้นี้ย่อมไม่เป็นธรรม ในกรณีเช่นนี้ เจ้าหนี้จะขอเพิกถอนหาได้ไม่ ซึ่งก็เป็นหลักคุ้มครองบุคคลภายนอกผู้สุจริต และเสียค่าตอบแทนซึ่งที่บัญญัติไว้ในที่ต่าง ๆ เช่น มาตรา 1299, 1300, 1303, 1329, 1330, 1332 นั้นเอง หลักในเรื่องนี้ใช้กับบุคคลภายนอกผู้ได้ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ต่อ ๆ ไปด้วย คงจะได้กล่าวต่อไป

ความไม่สุจริตในที่นี้หมายถึง การที่รู้ว่าเจ้าหนี้เสียเปรียบนั่นเอง ผู้ได้ลาภออกจากนิติกรรม ก็จะต้องรู้ว่าในขณะที่ทำนิติกรรมของลูกหนี้ ทำให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ หากเป็นการรู้ในภายหลังเจ้าหนี้ก็เพิกถอนไม่ได้⁸⁵

ดังนั้น มาตรการเพิกถอนการฉ้อฉล เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาสามารถนำมาใช้ได้ หากปรากฏว่าลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้ทำนิติกรรมเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ จนทำให้ทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาเหลือไม่เพียงพอที่จะชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาได้ ซึ่งเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาคงดำเนินการร้องขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้น เพื่อให้ทรัพย์สินกลับมาสู่กองทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เพื่อที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา จะได้ทำการยึดทรัพย์สินนั้น มาขายทอดตลาด แล้วนำเงินมาชำระหนี้ตามคำพิพากษาให้กับเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาต่อไป

⁸⁵ โสภณ รัตนการ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้ บทเบ็ดเสร็จทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : นิติบรรณาการ, 2539) หน้า 248 - 259.

3.3.9 การบังคับทางแพ่งของประเทศฝรั่งเศส

ระบบการบังคับทางแพ่งของประเทศฝรั่งเศส เป็นระบบแบบประมวลกฎหมาย การบังคับคดีตามคำพิพากษาจะเริ่มต้นเมื่อมีคำพิพากษาที่ตัดสินถึงที่สุดแล้ว (Res judicata)⁸⁶ เพื่อให้การบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลที่โจทก์หรือเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาได้รับนั้น เป็นผลสำเร็จต่อไป ซึ่งโดยทั่วไปตามกระบวนการบังคับคดีของกฎหมายฝรั่งเศส มักให้สิทธิโจทก์ที่จะขอบังคับชำระโดยเฉพาะเจาะจงมากกว่าบังคับให้ชำระค่าเสียหาย โดยข้อยกเว้นของหลักการนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐและการไร้ผลของการบังคับคดีให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง⁸⁷ จึงเห็นได้ว่าเป็นไปตามหลักการที่จะให้โจทก์ได้รับประโยชน์ตรงตามสิทธิมากที่สุด

อนึ่ง เนื่องจากคำว่า “การบังคับคดีตามคำพิพากษา” (“execution of judgements”) มีความหลากหลายในความหมาย ขอบเขตถูกกฎหมายเหล่านี้จึงค่อนข้างไม่แน่นอน โดยบางครั้งข้อความนั้นก็หมายความถึงการบังคับโดยการเก็บรวบรวมและขาย (Levy and sale) และในอีกขณะหนึ่งก็หมายถึงการปฏิบัติกรอื่นๆ ตามการเชื่อฟังตามคำพิพากษา ดังนั้น ในทางปฏิบัติที่แท้จริง จึงต้องกล่าวว่าการบังคับคดีตามคำพิพากษาที่สั่งให้ปฏิบัติการ (the execution of judgements ordering an accounting) กล่าวโดยทั่ว ๆ ไปตามกฎหมายที่ว่าศาลที่ชำระคดีเท่านั้นที่อาจเกี่ยวข้องกับบังคับคดีตามคำพิพากษานั้นได้ นี้ เป็นกฎหมายที่ใช้ได้เฉพาะต่อกรณีที่ยังบังคับคดีต่อทรัพย์สินเท่านั้น

โดยปกติคำพิพากษาของศาลย่อมถูกบังคับได้โดยทันทีเว้นเสียแต่ศาลจะอนุญาตผ่อนผันระยะเวลาให้ ซึ่งในการผ่อนผันนี้ ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจที่จะยอมให้ค้างการบังคับคดี (stay of execution) ไว้ได้ถึง 1 ปี ถ้าศาลเห็นว่าเป็นการสมควรต่อเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจของลูกหนี้ และการคงค่านั้นก็อาจจะถูกพิจารณายินยอมโดยผู้พิพากษานายคนเดียวได้ (en refere) และถ้าศาลให้ความยินยอมก็จะต้องระบุไว้เป็นส่วนแรกเริ่มต้นของคำพิพากษานั้น อย่างไรก็ตาม ศาลจะไม่ให้ความยินยอมให้ค้างการบังคับคดีไว้ ถ้าเป็นกรณีที่ลูกหนี้นั้นตกเป็นบุคคลล้มละลาย หรือเป็นผู้หลบหนีการดำเนินคดี (en contumace) หรือถ้าการเก็บรวบรวมทรัพย์สินได้ถูกกระทำเรียบร้อยแล้ว ตามคำร้องขอของเจ้าหน้าที่อื่น ๆ หรือถ้าเขาได้ทำให้เสียไป ซึ่งหลักประกันของลูกหนี้ของเขา และ

⁸⁶ Peter Heryog, *Civil Procedure in France*. (Netherlands : Martinus Nijhoff, 1967), pp. 551 - 586.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งใหม่ของฝรั่งเศส บรรพ 15 มาตรา 501 (Novean Code de Procedure Civil Livre I, 1978, Title xv Article 501)

⁸⁷ ตามกฎหมาย Repertoire Civile et Commerciaux, Execution des judgments et actes, at No. 2 (1956).

การผ่อนผันนั้นก็อาจจะไม่ได้รับอนุญาตให้คดีเกี่ยวกับเรื่องตัวเงินอีกด้วย (negotiable instruments)

สำหรับในคดีที่พิพาทโดยการขาดนัด (default judgments) การบังคับคดีจะยังกระทำไม่ได้ จนกว่าพ้นเวลาแห่งการอุทธรณ์หรือ opposition เว้นแต่ศาลจะกำหนดให้บังคับคดีได้ทันที⁸⁸

ในการบังคับคดีต่อคู่ความฝ่ายที่สาม เช่น การอายัดทรัพย์สินบุคคลภายนอก (garnishee) จะกระทำได้เฉพาะภายหลังการพิพาทนั้นไม่ยาวนานกว่าเรื่องที่จะต่อสู้โดยการอุทธรณ์หรือ opposition⁸⁹

3.3.9.1 บุคลากรที่ดำเนินการบังคับคดีทางแพ่งในประเทศฝรั่งเศส

ตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส⁹⁰ ผู้ทำการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาล คือ Huissier แม้จะตรงกับความหมายในกฎหมายจารีตประเพณีว่าเป็นเลขานุการของผู้พิพากษา (Marshals) ในประเทศสหรัฐอเมริกา แต่คำคำนี้มีได้แปลความหมายเป็นอย่างเดียวกันกับในฝรั่งเศส Huissier เป็นเจ้าพนักงานทางศาลและของรัฐบาลด้วย โดยได้รับแต่งตั้งจากรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม หน้าที่หลัก คือ การส่งเอกสารทางกฎหมาย (serve of legal papers) บังคับคดีเก็บรวบรวมทรัพย์สิน (levy execution) ซึ่งนอกจากกฎหมายกำหนดให้ส่งทางไปรษณีย์ได้แล้วก็ตามและยังมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับคดี เก็บรวบรวมและอายัดทรัพย์สิน ทำเอกสารทางกฎหมาย (legal documents) ทั้งยังต้องปฏิบัติการทำหนังสือบอกกล่าวตามรูปแบบ (the service of formal notifications) เช่น การทำคัดค้านสำหรับเอกสารตัวเงิน (notice of protest of negotiable instruments) เป็นต้น ในบางกรณีอาจถูกแต่งตั้งให้ทำการสืบสวนข้อเท็จจริงให้แก่คู่ความหรือศาลด้วยก็ได้ และการปฏิบัติหน้าที่จะมีผลสมบูรณ์ต่อเมื่อได้กระทำภายในขอบเขตอำนาจแห่งท้องที่ที่เขามีภูมิลำเนาอยู่เท่านั้น ตามหลักเฉพาะศาลที่ชำระคดีเท่านั้น (the tribunal de grande instance) ที่อาจเกี่ยวข้องกับปัญหาในการบังคับคดี

⁸⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 155 เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลกำหนดเป็นอย่างอื่น คือให้บังคับทันทีได้

⁸⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 548 บุคคลที่สามนี้ถูกใช้ในความหมายที่กว้าง (ในกรณีต้องเพิกถอนงานองหรือกระทำอย่างอื่นต่อโฉนดหรืออื่น ๆ ตามคำพิพากษา) หรือเจ้าพนักงานของสำนักงานที่จดทะเบียนการเกิด การตาย และการสมรส ที่จะต้องจดบันทึกคำพิพากษาลงไปในทะเบียนต่าง ๆ เหล่านั้นด้วย

⁹⁰ Peter Herzog, *Civil Procedure in France*, pp. 92 - 97.

3.3.9.2 ขั้นตอนและวิธีการบังคับคดีทางแพ่งในประเทศฝรั่งเศส
สำหรับขั้นตอนและวิธีการในประเทศฝรั่งเศส เกี่ยวกับการบังคับคดีทาง
แพ่ง อาจแบ่งประเภทของวิธีการได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

(1.) การบังคับคดีตามคำพิพากษาที่ให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งอาจ
แบ่งแยกอธิบายได้เป็น 3 กรณีด้วยกัน คือ

1.1 การบังคับคดีโดยให้ส่งมอบหรือโอนสิทธิในทรัพย์สินโดยเฉพาะ
เจาะจง

1.2 การบังคับคดีโดยให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ

1.3 ปัญหาและการกำหนดวิธีการบังคับคดีเพิ่มขึ้นเพื่อการแก้ไขใน
การบังคับคดีตามคำพิพากษา ที่ให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง

1.1) การบังคับคดีโดยให้ส่งมอบหรือโอนสิทธิในทรัพย์สิน โดยเฉพาะ
เจาะจง (to give “de donner”) เป็นหน้าที่ให้มอบให้โดยปกติมักไม่มีปัญหาในการบังคับ ในคดี
เรื่องที่คิน หรือทรัพย์สินเฉพาะสิ่งๆที่เพียงแต่ทำสัญญาขายโอนกรรมสิทธิ์⁹¹ เท่านั้น การแทรกแซงของ
ศาลก็มักไม่จำเป็นต้องมีขึ้น เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงเป็นอย่างอื่น

1.2) การบังคับคดีโดยให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำ ถ้าจำเลยไม่ชำระ
หนี้ด้วยการทำงานโดยเฉพาะเจาะจงนั้น ศาลก็จะกำหนดให้โจทก์ได้รับงานชิ้นนั้นได้ด้วยค่าจ้าง
ของจำเลย

การบังคับให้ชำระหนี้โดยเฉพาะนี้ จะถูกจำกัดอยู่เพียงในกรณีที่หนี้เป็นการ
เฉพาะตัวของลูกหนี้เท่านั้น เช่น การวาดรูป หรือถ้าการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงนั้น มีลักษณะที่
เป็นไปได้ หรือจะนำไปสู่ผลอันไม่บังควร ซึ่งตามกฎหมายแล้ว ศาลมีดุลยพินิจอย่างกว้างตามเหตุ
การณ์แห่งความยุติธรรมโดยในบางกรณี ประเพณีก็ได้ถูกนำมาพิจารณาด้วย อย่างไรก็ตาม กรณีที่
บุคคลกระทำละเมิดเป็นเหตุทำให้ทรัพย์สินเสียหาย ก็จะต้องบังคับเฉพาะค่าความเสียหาย แต่ไม่
สามารถบังคับให้ปฏิสังขรณ์ทรัพย์สินนั้นได้

1.3) ปัญหา และการกำหนดวิธีการบังคับคดีเพิ่มขึ้นเพื่อการแก้ไขในการ
บังคับคดีตามคำพิพากษา ที่ให้ชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง อาจแสดงให้เห็นได้ดังต่อไปนี้

⁹¹ ตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1138

1.3.1 การขาดอำนาจบังคับ (Absence of contempt power) การไม่ค่อยยอมรับให้มีการบังคับให้กระทำการ โดยเฉพาะเจาะจงในประมวลกฎหมายแพ่ง และอีกประการคือการขาดอำนาจที่บังคับอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นไปตามประเพณีไม่ให้อำนาจอย่างมากแก่ผู้พิพากษาเห็นได้จากการสั่งจำคุกต้องเฉพาะกรณีที่ทำเป็นเพื่อรักษาคำสั่งภายในห้องพิจารณาคดีของศาลเองเท่านั้น

1.3.2 การที่คำพิพากษาสุดท้ายทำให้อำนาจศาลเหนือคดีสิ้นสุดลง จากกฎเกณฑ์ที่ว่าเมื่อมีคำพิพากษาสุดท้ายแล้ว ศาลก็ไม่อาจจะดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับคดีนั้นได้อีก และกระบวนการบังคับคดีก็จะถูกกระทำในสถานที่ซึ่งทรัพย์สินที่จะถูกบังคับนั้นตั้งอยู่ แม้ว่าคำพิพากษาจะได้กระทำโดยศาลที่ตั้งอยู่ที่อื่นก็ตาม⁹² ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ เป็นอุปสรรคขัดขวางการเป็นผลที่ดีของกระบวนการชำระหนี้

1.3.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการบังคับโดย Huissiers และตำรวจ ข้อยุ่งยาก 2-3 ข้อ จะถูกพบถ้าคำพิพากษานั้นสามารถถูกบังคับได้โดย Huissiers ที่โดยปกติจะเป็นคดีที่จำเลยต้องส่งมอบทรัพย์สินเฉพาะสิ่งหรือเลิกการครอบครองที่ดิน ทรัพย์สินที่ควรส่งมอบนั้นอาจถูกยึดได้โดย Huissiers และ Huissiers ก็อาจจะเป็นผู้ขับไล่ผู้ขายที่ดินที่ไม่ยอมเคลื่อนย้ายออกไปภายหลังจากที่กรรมสิทธิ์ได้โอนไปแล้ว หรือขับไล่ผู้เช่าภายหลังสัญญาเช่าหมดอายุ แต่ผู้เช่ายังคงอาศัยอยู่ นอกจากนั้นในคดีเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวก็ต้องดำเนินการบังคับคดีโดย Huissiers นี้ด้วย โดยอาจจะบังคับตามวิธีที่บางครั้งเรียกกันว่า การบังคับคดีแบบ *manu militari* ตัวอย่างเช่น ในคดีระหว่าง สามี ภรรยา ที่ภรรยาได้ละทิ้งภูมิลำเนาของการแต่งงานไปอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมาย และสามีได้รับคำสั่งให้เรียกตัวภรรยากลับคืนนั้น ในการบังคับให้กลับมานี้จะอาจทำได้โดยความช่วยเหลือของ *bai* และตำรวจ ซึ่งกรณีเป็นปัญหาเกิดขึ้นว่า ควรจะกระทำกันอย่างไรในปัจจุบันนี้⁹³

(2.) การบังคับคดีต่อทรัพย์สิน⁹⁴

⁹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 89 - 91

⁹³ ตามกฎหมาย *Refertoire de Procedure Civile et Commerciale, Execution des Judgements et aces*, at No.2 (1956)

⁹⁴ Peter Herzog, *Civil Procedure in France*, pp. 564 - 579

การบังคับคดีอาจจะกระทำได้ตามหลักฐานของ titre exécutoire ซึ่งคือทั้งตามการพิพากษา และตราสารที่เจ้าพนักงานรับรอง (notarial document) โดยจะเริ่มขึ้นด้วยการที่เลขานุการของศาล (court clerks) จะระบุรูปแบบแห่งการบังคับคดี “executory formula” สั่งโดยตรงแก่ Huissiers ให้ทำการบังคับคดีตามสำเนาคำพิพากษาที่ได้ส่งมายังสำนักงานของ Huissiers นั้น และในกรณีบังคับตามตราสารที่เจ้าพนักงานรับรอง เจ้าพนักงานผู้รับรองนั้นก็อาจจะระบุรูปแบบของการบังคับคดีในเอกสารที่เขาได้เตรียมขึ้นเองก็ได้ด้วยเช่นกัน การบังคับคดีอาจจะกระทำการเก็บรวบรวมเฉพาะหนี้ตามสัญญาที่แน่นอนแล้ว⁹⁵ ซึ่งเงื่อนไขเหล่านี้ โดยปกติจะปรากฏในคดีที่มีคำพิพากษาอยู่แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นกรณีที่กำลังเคลียคดี การบังคับคดีก็อาจจะถูกเก็บรวบรวมตามตราสารที่เจ้าพนักงานรับรอง (notarial document) ที่ระบุข้อตกลงที่กำหนดการจ่ายเงินจำนวนที่แน่นอนในวันที่กำหนดเฉพาะเจาะจงซึ่งการใช้ตราสารเป็นพื้นฐานแห่งการบังคับคดีนี้ มีรากฐานทางประวัติศาสตร์ที่ notaries นั้นในสมัยหนึ่งก็คือเสมือนศาลนั่นเอง

การนำทรัพย์สินมาอยู่ในความควบคุมของกฎหมาย

การยึดเพื่อนำเอาทรัพย์สินมาอยู่ภายใต้การควบคุมของกฎหมายนั้น เรียกว่า saisies ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายรวมถึงการยึดทรัพย์ การอายัดทรัพย์ ที่จะนำไปสู่การขายทรัพย์สินด้วย การยึด อาจแบ่งออกได้เป็นหลายชนิดตามลักษณะของทรัพย์สินที่ทำการยึด ซึ่งได้แก่

- (1) Saisie-execution เป็นการยึดสำหรับบังคับต่อสิ่งของ (chattles) ซึ่งรวมถึงหุ้น และพันธบัตรต่าง ๆ ด้วย (stocks and bonds)
- (2) Saisie immobiliere สำหรับการบังคับต่อที่ดิน (land) และ อสังหาริมทรัพย์ต่าง ๆ
- (3) Saisie-branden สำหรับการบังคับต่อพืชผลและสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต (growing crops)
- (4) Saisie-arret (garnishment) เป็นการอายัดทรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นการเยียวยาตามบทบัญญัติเสมือนเป็นเครื่องมือหนึ่งของการบังคับคดีด้วย
- (5) saisie conservatoire (attachment) การอายัดทรัพย์สินและมีลักษณะที่หลากหลายที่เป็นการเยียวยาตามบทบัญญัติที่มีอำนาจสูงสุด

⁹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 550

นอกจากนี้ ลักษณะของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีต่อทรัพย์สินนี้ ก็ยังมีความเกี่ยวข้องอย่างมากต่อนโยบายทางสาธารณะ โดยจะต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและตามปกติ ไม่ควรจะถูกเปลี่ยนแปลงไปตามความตกลงกันเองในระหว่างคู่ความทั้งหลายอีกด้วย*

การบังคับคดีต่อสังหาริมทรัพย์ (Saisie-Execution)⁹⁶

ทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีโดยวิธี Saisie-Execution นี้ได้แก่ สังหาริมทรัพย์ (corporeal movable property) ที่อยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ รวมทั้งสิ่งที่เป็นปัจจัยแห่งหนี้ นั้นด้วย เช่น หุ้นสุ่อ เป็นต้น แต่จะไม่ใช้วิธีสำหรับการบังคับคดีต่อทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (intangibles) อื่น ๆ ซึ่งตามปกติทรัพย์สินประเภทนี้จะถูกบังคับคดีได้โดยวิธีการอายัด (saisie-arret) เท่านั้น

ขั้นตอนและวิธีของการบังคับคดีต่อสังหาริมทรัพย์

(1) การทำคำสั่งให้จ่าย

ขั้นตอนแรก ก่อนที่การบังคับคดีนี้จะเกิดขึ้น คือการทำคำสั่งให้จ่าย (The order to pay "commandement") ของเจ้าพนักงานบังคับคดี "an huissier" ที่ในขั้นต้น huissier นั้นจะต้องทำและส่งคำสั่งให้จ่ายนั้นให้แก่ลูกหนี้เสียก่อน และถ้าในกรณีนั้นปรากฏว่าเอกสารที่เป็นหลักฐานแห่งการบังคับคดียังไม่ได้ถูกส่งมายังลูกหนี้ให้เป็นที่เรียบร้อยเสียก่อนแล้วเอกสารนั้นก็จะต้องถูกส่งมายังลูกหนี้ในเวลาเดียวกันกับการส่งคำสั่งนั้นด้วย⁹⁷

รูปแบบของคำสั่งดังกล่าวนั้นก็คือ ข้อความที่ระบุเป็นสำคัญว่า การบังคับคดีจะเกิดขึ้น เว้นเสียแต่ว่าท่านจะจ่ายและถ้าลูกหนี้แสดงความประสงค์ที่จะจ่ายเมื่อได้รับคำสั่งนี้ huissier นั้นก็อาจจะยอมรับการจ่ายนั้นได้ โดยที่ huissier นั้นก็ไม่จำเป็นต้องได้รับการแต่งตั้งให้อำนาจพิเศษอย่างทนายความแต่อย่างใด เพียงแต่เขาต้องมี grosse ของคำพิพากษาหรือของตราสารที่รับรองที่ถือว่าการบังคับคดีอยู่ในความครอบครองของเขาก็เพียงพอแล้ว

* คงได้กล่าวแล้วเรื่องแนวคิดเบื้องต้นในการบังคับคดีของประเทศฝรั่งเศส

⁹⁶ Peter Herzog, *Civil Procedure in France*, pp. 564 - 579

⁹⁷ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 583

(2) การยึดเก็บรวบรวม (proces-verbal de saisie)

การยึดเก็บรวบรวมอันเป็นขั้นตอนที่สองนี้ จะยังไม่เกิดขึ้นจนกว่าเวลา อย่างน้อย 1 วัน หลังจากการส่งคำสั่งให้จ่ายเงินได้ผ่านพ้นไปแล้ว การดำเนินการตามขั้นตอนนี้จะเป็นการกระทำของ huissier ซึ่งถ้าเขาไม่ได้รับอนุญาตให้เขาไปในสถานที่ที่เขาประสงค์จะทำการยึดเก็บรวบรวมโดยคิแล้ว เขาก็อาจจะใช้อำนาจที่มีอยู่บังคับได้ โดยมีประจักษ์พยาน (recors) อย่างน้อย 2 คน ร่วมอยู่ในการกระทำของเขา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ความที่เขากระทำการ แทนแต่อย่างใด⁹⁸

ในการดำเนินการนี้ในขั้นแรก huissier จะต้องร้องขอให้ลูกหนี้จ่ายเสียก่อน (iteratif commandement) แล้วถ้าไม่มีการจ่ายก่อนเกิดขึ้น huissier นั้นก็จะดำเนินการยึดทรัพย์สินที่เป็นสิ่งที่ยึดเก็บรวบรวมได้ และก็จะตั้งผู้รักษา (custodian) ขึ้น เพื่อดูแลรักษาทรัพย์สินนั้น ทั้งนี้โดย huissier นั้นไม่อาจจะเป็นผู้รักษาทรัพย์สินได้เองเลย แต่อาจจะตั้งเสมียนคนหนึ่งของเขาขึ้นเป็นได้ และนอกจากนี้ ลูกหนี้แห่งการบังคับคดีนั้นก็อาจเป็นผู้รักษาทรัพย์สินได้ด้วยเช่นกัน ถ้าหากว่าเจ้าหนี้ของเขานั้นยินยอม แต่อย่างไรก็ดี ถ้าเป็นกรณีของเงินสดกฎหมายกำหนดเป็นพิเศษว่าจะให้อยู่ในความอารักขาทรัพย์สินนั้นไม่ได้ เว้นแต่คู่ความทั้งหมดจะเห็นด้วยกันว่าให้ผู้รักษาทรัพย์สินนั้นดูแลได้ แต่จะต้องให้ฝากเงินนั้นไว้กับผู้รับฝากที่เรียกว่า the Caisse des Dipots et consignations โดยเฉพาะ และถ้าเป็นกรณีของทรัพย์สินที่เป็นบุคคลและเครื่องมือเครื่องใช้ในฟาร์มสัตว์ก็อาจจะแต่งตั้งผู้รับ (receiver) ให้เป็นผู้ดูแลรักษาก็ได้⁹⁹

หลังจากแต่งตั้งผู้รักษาทรัพย์สินแล้ว huissier ก็จะต้องทำรายงาน (proces-verba de saisie) อธิบายการปฏิบัติงานของเขา และลงบัญชีทรัพย์สินที่เขาได้ไว้ในรายงานนั้นพร้อมทั้งระบุวันที่ที่การขายทรัพย์สินนั้นจะเกิดขึ้นต่อไปได้ด้วย และรายงานนั้นจะต้องได้รับการลงนามโดย huissier นั้น และผู้รักษาทรัพย์สินด้วย อนึ่ง ถ้าการบังคับคดีนี้ได้เกิดขึ้นที่บ้านของลูกหนี้และลูกหนี้อยู่ด้วยในขณะนั้น ก็จะต้องทำสำเนาและให้ไว้แก่ลูกหนี้ด้วยฉบับหนึ่ง แต่ถ้าไม่อยู่ก็ต้องให้สำเนานั้นไว้กับคนใช้ของลูกหนี้หรือบุคคลผู้อยู่ใกล้เคียงบ้านลูกหนี้ แต่ถ้การบังคับคดีไม่ได้เกิดขึ้นที่บ้านของลูกหนี้ ก็จะต้องส่งสำเนารายงานนั้นให้แก่ลูกหนี้ด้วยวิธีการถูกแบบตามกฎหมาย¹⁰⁰ อย่างไม่

⁹⁸ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 583 , 585 และ 587

⁹⁹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 583 , 585 , 587 , 590 และ 596 - 598.

¹⁰⁰ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 588 , 589 , 599

ตาม ถ้าในการบังคับคดี *huissier* ไม่พบทรัพย์สินที่เพียงพอต่อการบังคับเพื่อขายเขาก็จะต้องทำรายงานที่เรียกว่า *proces-verbal de carence* หรือรายงานของความไม่มีทรัพย์สินและจะไม่ดำเนินการต่อไป

หลังจากที่มีการทำรายงานแล้ว ทรัพย์สินที่ลงไว้ในบัญชีก็จะถูกถือว่าเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในความอารักขาของศาล ถึงแม้ว่าตามข้อเท็จจริงและเป็นกรณีที่ถูกหนีแห่งการบังคับคดีเป็นผู้รักษาทรัพย์เองก็ตาม ในการรักษาทรัพย์นี้ ผู้รักษาทรัพย์แม้ว่าจะเป็นผู้หนีเอง ก็ย่อมมีความรับผิดชอบทางอาญาเสมอ ถ้าผู้รักษาทรัพย์นั้นกระทำการย้ายทรัพย์สิน และต้องรับผิดชอบต่อรายได้ที่เกิดจากทรัพย์สินเหล่านั้นด้วย¹⁰¹

(3) การขาย (the sale)

การขายจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อระยะเวลาได้ผ่านพ้นไปอย่างน้อย 8 วัน ในระหว่างการทำรายงานการยึดทรัพย์กับการขายทรัพย์สินที่แท้จริง โดยในการขายทรัพย์สินนี้จะต้องมีการประกาศในแผ่นโปสเตอร์อย่างน้อย 4 แผ่น (at least four poster) และจะต้องมีการประกาศทางหนังสือพิมพ์ด้วยเช่นกัน สำหรับสถานที่ที่จะทำการขาย ตามปกติจะต้องกระทำในตลาดสาธารณะ (public market) หรือในห้องขายทอดตลาด (room for auction sales) หรือที่ที่ทรัพย์สินได้ถูกยึดเก็บรวบรวมในการขาย เมื่อมีการสุ้ราคาได้สูงสุด (ommissseurs-priseurs)¹⁰² เขาก็จะต้องทำสัญญาขายทรัพย์สิน จะต้องขายโดยการทอดตลาดแต่สำหรับทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน (securities) ก็อาจจะถูกขายโดยผ่านนายหน้า (broker) ก็ได้ เมื่อขายได้แล้ว ผู้ที่สุ้ราคาสำเร็จก็ต้องจ่ายราคาเป็นเงินสด (cash) และถ้าเขาไม่สามารถที่จะจ่ายได้ ทรัพย์สินนั้นก็จะต้องถูกขายทอดตลาดอีก หลังจากการขายคณะกรรมการที่ดำเนินการขาย (the commissseurs-priseur) ก็จะต้องเตรียมและทำรายงานการขาย (*proces-verbal*) ซึ่งระบุชื่อผู้ซื้อด้วย

(4) การแก้ไขเยียวยาของบุคคลที่สามที่เรียกร้องสิทธิในทรัพย์สินที่ถูกยึด

ในกรณีที่บุคคลที่สามจะเข้ามาเรียกร้อง ขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ถูกยึดออกไปเสียจากการขายทรัพย์ โดยอ้างความเป็นเจ้าของหรืออ้างความมีสิทธิ (ill rem) ต่อสิ่งของหรือทรัพย์สินที่ถูกยึดเก็บรวบรวม เขาก็อาจจะแสดงข้อเรียกร้องของเขาได้ในขณะที่ *huissier* กำลังเตรียมทำรายงาน *proces-verbal* โดยถ้าเขากระทำในเวลานั้น ข้อเรียกร้องของเขานั้นก็จะถูกบันทึกเป็นหมายเหตุไว้ในรายงานนั้นโดย *huissier* และก็จะถูกเสนอต่อผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดี (en refere) ต่อไปด้วยถ้ารายงานนั้นได้ทำเสร็จสมบูรณ์แล้ว บุคคลที่สามนั้นก็อาจจะเรียกร้องข้อคัดค้านนั้นได้ โดย

¹⁰¹ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 603 - 301.

¹⁰² ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 613 - และ 617 - 618.

การส่งแบบคัดค้านที่เรียกว่า “ajournement” ให้แก่ลูกหนี้และเจ้าหนี้และผู้รักษาทรัพย์สินนั้น หมายถึงว่านั่นก็จะต้องระบุพื้นฐานของข้อเรียกร้องของบุคคลที่สามนั้นด้วย การพิจารณาข้อโต้แย้งนี้ก็จะถูกกระทำขึ้นโดยศาลที่สถานที่ที่การยึดทรัพย์เก็บรวบรวมนั้นได้เกิดขึ้น การขายทรัพย์สินก็จะต้องหยุดอยู่ในระหว่างการต่อสู้ตามข้อโต้แย้งนั้น ถ้าเป็นกรณีเรียกร้องภายหลังการขาย บุคคลที่สามนั้นก็จะต้องดำเนินการต่อสู้ข้ออ้างอย่างเป็นปกติธรรมดา (action en revendication) ซึ่งก็จะต้องอยู่ภายใต้กฎที่ว่า ผู้ที่ได้สังหาริมทรัพย์มาโดยเจตนาสุจริตย่อมได้รับสิทธิที่คดีด้วย เว้นแต่เป็นกรณีทรัพย์สินสูญหายหรือถูกขโมย¹⁰³ ซึ่งการคุ้มครองผู้สุจริตอย่างสูงตามกฎหมายนี้ย่อมทำให้การดำเนินคดีนั้นเป็นไปอย่างค่อนข้างน่ากลัว

(5) สิทธิของเจ้าหนี้หลายคนต่อทรัพย์สินที่ถูกยึด

ถ้า huissier ที่กำลังประสงค์ที่จะเก็บรวบรวมยึดทรัพย์สินของลูกหนี้ พบว่าทรัพย์สินนั้นได้ถูกยึดเสร็จเรียบร้อยแล้ว huissier นั้นก็ไม่อาจจะทำการยึดเก็บรวบรวมเพิ่มเติมบนทรัพย์สินเดิมนั้นได้ แต่เขาอาจร้องขอต่อผู้รักษาทรัพย์สินให้ชี้แนะ และเก็บรวบรวมยึดทรัพย์สินที่ยังไม่ได้ถูกยึดได้ หลังจากนั้น เจ้าหนี้ก็เป็นเจ้าของการยึดครั้งแรกก็อาจจะถูกร้องขอให้ดำเนินการขายทรัพย์สินไปโดยประกอบไปด้วยการยึดทั้งสอง ซึ่งจะเป็นการร่วมกันของสองกระบวนการและการขายนั้นต่อมาก็จะต้องถูกแบ่งกันไปตามส่วน (prorata)

นอกจากนั้น ก็อาจมีอีกกระบวนการหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าหนี้อื่น ในกรณีที่ลูกหนี้ของเขานั้นกำลังถูกยึดโดยยึดทรัพย์ (attached) อยู่ เจ้าหนี้นั้นก็อาจดำเนินการโดยสงวนสิทธิของเขาในการที่จะเข้าร่วมด้วยในกระบวนการขายครั้งสุดท้ายได้ โดยเขาไม่จำเป็นต้องบังคับคดีในนาม (“execution title”) กระบวนการนี้เรียกว่า “opposition sur le prise de la vente”

ในการดำเนินการเพื่อที่จะทำ sur le prise de la vente เจ้าหนี้นั้นก็ต้องส่งคำคัดค้าน (opposition) เป็นหนังสือให้แก่เจ้าหนี้ที่เป็นเจ้าของการบังคับคดีที่กำลังดำเนินการอยู่ และแก่บุคคลที่กำลังดำเนินการขาย และต้องตกลงที่จะส่งเอกสารทั้งหมดให้แก่ตัวแทนในห้องที่ทำการขายให้ด้วย ในระหว่างกรณีนี้เงินกว่าจะมีการแบ่งในการขายจริง ๆ เขาจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวหรือแทรกแซงในกระบวนการด้วยไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เจ้าหนี้เช่นนี้อาจจะขายทรัพย์สินที่ถูกยึดนั้นได้ถ้าเจ้าหนี้ผู้ที่ทำการยึดในครั้งแรกดำเนินการขายล่าช้าเป็นเวลานานเกินไป¹⁰⁴ ซึ่งคล้ายกับวิธีการบังคับคดีต่อสังหาริมทรัพย์ ในการเปลี่ยนแปลงการขายโดยสมัครใจโดยเจ้าของทรัพย์สินที่ถูกยึดร้องขอด้วยความตกลงของคู่ความทุกฝ่าย ศาลก็จะพิจารณาตั้งผู้พิพากษารายเดี่ยวหรือเจ้าพนักงานผู้

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 608 และ 2279.

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 610 - 612 และ 619.

ชำนาญการ (notaire) มากกว่า 1 คน เป็นผู้ดำเนินการขายผู้เชียวชาญอาจเป็นผู้เชียวชาญเรื่องที่ดินที่ อาจทำให้ขายได้ราคาสูงกว่าศาล*

ขั้นตอนและวิธีการบังคับคดีต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ต่อบุคคลภายนอก ที่เรียกว่า “Saisie-Arret”

การบังคับคดีด้วยวิธี Saisie-Arret นี้เป็นวิธีที่ทำให้เจ้าหนี้สามารถที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้ของเขาต่อบุคคลภายนอกได้ โดยไม่ว่าสิทธิเรียกร้องนั้น จะเป็นหนี้เงินที่มีกำหนดหรือไม่ หรือถึงกำหนดแล้วหรือไม่ก็ตาม และโดยวิธีนี้เจ้าหนี้ก็สามารถที่จะจัดการกับสิ่งของ (chattels) ของลูกหนี้ที่อยู่ในภายหลังไม่ได้อยู่ในความครอบครองของลูกหนี้ได้ด้วยเช่นกัน¹⁰⁵ อย่างไรก็ดี บางคดีแม้ทรัพย์สินจะอยู่ในมือของบุคคลภายนอก แต่ก็อาจใช้วิธีการบังคับแบบนี้ไม่ได้ เช่น กรณีที่เข้าสู่นิรภัยของธนาคาร ธนาคารข้อมเป็นเพียงผู้รับฝากเท่านั้น และทรัพย์สินนั้นก็ถือว่ายังอยู่ในความครอบครองของผู้ฝากอยู่ แต่ถ้าเป็นสัญญาธรรมคาของธนาคารจึงจะใช้วิธีนี้บังคับต่อได้

วิธีการ Saisie-Arret นี้ เป็นวิธีแห่งการเชี่ยวชาญตามบทบัญญัติที่คล้ายกับวิธีแห่งการบังคับคดีวิธีหนึ่ง และเหมือนกับวิธีการบังคับคดีวิธีอื่น ๆ ที่อาจใช้เพื่อการบังคับตามบทบัญญัติของเรื่องตามสารที่เจ้าพนักงานรับรอง (notarial instrument) เท่า ๆ กับการบังคับตามคำพิพากษา และนอกจากนี้ การเชี่ยวชาญตามบทบัญญัติวิธีนี้ก็ยังสามารถใช้เพื่อเป็นการประกันการจ่ายหนี้ใด ๆ ได้ด้วย ไม่ว่าจะหนี้ที่มีหลักฐานสัญญาเป็นหนังสือหรือไม่ก็ตาม

บุคคลภายนอกที่จะถูกอายัดตามวิธี Saisie-Arret

บุคคลภายนอกที่อาจจะถูกอายัดทรัพย์สินตามวิธีนี้ได้ จะต้องไปเป็นบุคคลที่เป็นเพียงผู้รับเงิน (cashier) ของลูกหนี้เท่านั้น แต่ตัวแทน (agent) ของลูกหนี้อาจเป็นบุคคลภายนอกได้

ขั้นตอนและวิธีการของการบังคับตามวิธี Saisie-arret

วิธี Saisie-arret นี้ประกอบด้วยวิธีการ 2 ระยะด้วยกัน คือ

(1) ระยะแรก การทำตามคำสั่ง

เมื่อเงินกองทุน (the funds) นั้นได้ตกอยู่ในมือของบุคคลภายนอก ศาลก็จะมีคำสั่งโดยตรงไปยังบุคคลภายนอกให้จ่ายเงินกองทุนนั้นให้แก่เจ้าหนี้ และสำหรับการที่จะยึดเงินกองทุนนั้น เจ้าหนี้ก็ต้องส่งหนังสือทวงถามให้แก่บุคคลภายนอกนั้นระบุถึงคำพิพากษาหรือหลักฐานอย่างอื่นที่เป็นที่มาของข้อเรียกร้องแห่งหนี้ของเจ้าหนี้ และจำนวนเงินของหนี้ของเขา และก็ต้อง

* ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 744 - 745 และ 745 a - 745 c.

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 557.

เลือกกระบวนวิธีสำเนาที่เป็นที่อยู่อาศัยของบุคคลภายนอกนั้นลงไว้ด้วย จากนั้น ในส่วนของบุคคลภายนอกก็จะต้องแจ้งเป็นหนังสือส่งไปยัง huissier ว่า ทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อยู่ในมือของเขามีอะไรบ้าง และได้มีการอายัดโคเกิดขึ้นแล้วหรือไม่¹⁰⁶ แต่อย่างไรก็ตาม บุคคลภายนอกนี้ก็อาจจะไม่ส่งเงินกองนั้นให้แก่บุคคลใดก็ตามที่เป็นหนี้เขาอยู่ก็ได้

ในระยะต่อมา (ที่เรียกว่า Zction en validite) เจ้าหนี้จะต้องแจ้งถึงการดำเนินกระบวนการนี้ไปยังลูกหนี้ภายในเวลา 8 วัน ของการส่งหนังสือทวงถามให้แก่บุคคลภายนอก และภายในระยะเวลาจำกัดเดียวกันนั้น เจ้าหนี้ก็ต้องเริ่มดำเนินคดี (an action) ที่ศาลฎีกาสำเนาของลูกหนี้ เพื่อที่จะให้มีการประกาศทางศาลว่า การอายัดนั้นมีผลแล้ว และบุคคลภายนอกนั้นจะต้องจ่ายเงินกองทุนที่เขายึดถืออยู่นั้นให้แก่เจ้าหนี้ (การดำเนินคดีเช่นนี้ เรียกว่า action en validite) อย่างไรก็ตาม ถ้าหนังสือแจ้งลูกหนี้และ action en validite นี้ไม่ได้กระทำขึ้นภายในระยะเวลา 8 วันดังกล่าวนี้ การบังคับคดีแบบ Saisie-arret ที่ได้กระทำไปแล้วก็จะตกเป็นโมฆะ (void) และในกรณีที่ลูกหนี้นั้นไม่ได้อาศัยอยู่ในสถานที่ที่ศาลที่กำลังรับฟังคดี action en validite นั้นตั้งอยู่ ระยะเวลาจำกัดนั้นก็จะได้รับอนุญาตให้ขยายเพิ่มขึ้นไปอีกได้

ในการพิจารณาของศาลในคดี action en validite นี้ลูกหนี้อาจจะหลีกเลี่ยงผลของการบังคับแบบ Saisie arret ได้โดยการขออนุญาตศาลที่นั่งพิจารณา (en refere) วางทรัพย์สิน (depositing) ตามจำนวนที่เจ้าหนี้นั้นเรียกร้องตามวิธีการที่เรียกว่า Caisse des depots et consignations หรือที่รู้จักกันว่า cantonnement ซึ่งลูกหนี้ชอบที่จะทำเช่นนี้ได้ถ้าจำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้เรียกร้องนั้นน้อยกว่าจำนวนที่ลูกหนี้เป็นหนี้บุคคลภายนอกอยู่มาก¹⁰⁷

นอกจากนั้น ก็ต้องมีการส่งหนังสือแจ้งเรื่องการดำเนินคดี action en validite นี้ให้แก่บุคคลภายนอกด้วย ภายในเวลา 8 วัน เว้นแต่จะมีการขยายระยะเวลาเป็นพิเศษ¹⁰⁸ และภายในระยะเวลาเดียวกันนี้ บุคคลภายนอกนั้นก็จะต้องถูกเรียกร้องให้ทำการประกาศ ตามแบบในศาลแสดงรายละเอียดของจำนวนเงินที่เขาเป็นหนี้ลูกหนี้ และการจ่ายตามสัญญา และการอายัดโค ๆ ที่มีซึ่งการประกาศนี้ก็ต้องกระทำที่สำนักงานของจำศาลที่ที่คดีนั้นกำลังดำเนินอยู่ ถ้าบุคคลภายนอกนั้นอยู่ที่นั่นด้วย ถ้าไม่ทำเช่นนั้น บุคคลภายนอกก็อาจจะทำการประกาศเสียก่อนที่ศาลจะออกนั่งพิจารณาที่ฎีกาสำเนาของเขาได้ อย่างไรก็ตาม ในประกาศนั้นบุคคลภายนอกก็ต้องแนบเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไปพร้อมกับประกาศของเขาด้วย และถ้าบุคคลภายนอกไม่ทำการประกาศ

¹⁰⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 559 - 560.

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 563 - 567.

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1033 - 2.

หรือล้มเหลวในการประกาศเขาก็จะถูกถือว่าเขาเป็นหนี้ต้องรับผิดชอบตามจำนวนหนี้ที่เจ้าหนี้เรียกร้องนั้นทั้งหมด แต่ถ้าประกาศของบุคคลภายนอกไม่ถูกต้องได้แย้ง กรณีที่จะต้องเป็นไปตามข้อความแห่งประกาศนั้น¹⁰⁹

สำหรับการพิจารณาของศาลในชั้นแรก ศาลก็จะตรวจสอบข้อเรียกร้องของเจ้าหนี้ที่มีต่อลูกหนี้เสียก่อน แม้ว่าจะเป็นการบังคับ Saisie-arret ตามหลักฐานแห่งคำพิพากษาก็ตามและนอกจากนั้น ศาลก็ต้องตรวจสอบผลของการดำเนินกระบวนการที่ได้กระทำมาก่อนแล้วอีกด้วย ถ้าไม่ปรากฏว่ามีความไม่ถูกต้องตามกฎหมายอย่างใด ๆ แล้ว ศาลก็จะทำคำพิพากษาประกาศว่าการบังคับ Saisie-arret นั้น มีผลชอบด้วยกฎหมายแล้ว และก็จะสั่งให้บุคคลภายนอกจ่ายเงินกองทุนนั้นให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษานั้นต่อไป

อนึ่ง ในคดีเช่นนี้ลูกหนี้อาจจะร้องขอให้ยกเลิกเพิกถอนการบังคับคดีแบบ Saisie - arret นี้ได้ โดยการแยกเป็นคดีหรือโดยการฟ้องแย้งเข้าไปในคดี action en validite ซึ่งข้อเรียกร้องของลูกหนี้ก็ต้องถูกส่งไปยังผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีด้วยเช่นกัน และบุคคลภายนอกก็อาจได้แย้งเกี่ยวกับจำนวนหนี้ของลูกหนี้ที่เป็นผลเนื่องมาจากการประกาศในภายหลังและอาจจะเรียกร้องให้มีการแก้ไขโดยศาลที่เป็นศาลฎีกามีอำนาจของเขาก็ได้

อย่างไรก็ตาม ถ้าปรากฏว่ามีการบังคับ Saisie-arret เพิ่มขึ้นต่อกองทรัพย์สินเดียวกัน ก่อนที่ศาลจะตัดสินในคดี action en validite กองทรัพย์สินกองนั้นก็จะต้องถูกแบ่งตามสัดส่วน (protata) ในระหว่างคู่ความทั้งหลายนั้นด้วย¹¹⁰ ตามหลักของการแบ่งเฉลี่ยทรัพย์ในการบังคับคดีได้ดังกล่าวแล้ว

¹⁰⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 568, 570-71, 574, 577

¹¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส มาตรา 1033-2.

3.3.10 การบังคับคดีทางแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกา

ระบบการบังคับคดีทางแพ่งในประเทศสหรัฐอเมริการมีการพัฒนากระบวนการมากขึ้นทั้งการบังคับใช้กฎหมายของรัฐ วิธีการบังคับคดีเพื่อให้การบังคับคดีของโจทก์นั้นมีความเป็นผลสำเร็จมากที่สุด แต่เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ(The Federal System) ซึ่งแต่ละรัฐสามารถออกกฎหมายใช้บังคับภายในรัฐได้เองภายใต้รัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาและเป็นประเทศที่มีระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ ซึ่งได้มีการผสมผสานรูปแบบของระบบกฎหมายแบบประมวลกฎหมายเข้าไว้ด้วย จึงทำให้มีทั้งการตัดสินบังคับตามหลักความยุติธรรม (equitable) และการตัดสินบังคับตามกฎหมาย (judicial desisions)¹¹¹

ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปกฎหมายของสหพันธรัฐ¹¹² ได้บัญญัติให้ศาลของสหพันธรัฐ (federal courts) เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาเองและกฎหมายของรัฐ (state) ก็ได้บัญญัติให้ศาลประจำมลรัฐนั้น ๆ (state courts) เป็นผู้ดำเนินการบังคับคดีตามคำพิพากษาเองและรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐ (The Full Faith and Credit Clause) ได้กำหนดหลักการไว้ในมาตรา 4 เรื่อง

---

¹¹¹ Hans Smit, "Enforcement of Judgments in the United States of America," *The American Journal of Comparative Law* (New York : The American Association for the Comparative Study of Law, Inc., 1986), pp. 225 - 228

¹¹² ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งแห่งสหรัฐอเมริกา (Fed. R.Civ.p.) กฎที่ 69 ที่เป็นกรณีหลังจากที่คำพิพากษาจะถูกบังคับโดยหมายบังคับคดีได้กำหนดว่า "The procedure on execution...Shall be in accordance with the practice and procedure of the state in which the district court is held" ยกเว้นกฎหมายของสหพันธรัฐจะได้กำหนดเป็นอย่างอื่นและกฎที่ 70 ที่บทบัญญัติพิเศษให้อำนาจศาลที่จะกระทำการใดเป็นพิเศษ โดยบุคคลที่ศาลแต่งตั้งโดยค่าใช้จ่ายของคู่ความผู้ที่ถูกบังคับให้กระทำการนั้น

การบันทึกทางทะเบียน (records) และการพิจารณาคดีในศาลของมลรัฐอื่น ๆ ทุก ๆ มลรัฐ* นอกจากนี้รัฐอื่น ๆ ก็ยังอาจจะนำเอากฎหมายใหม่ที่เกิดจากคำพิพากษาของรัฐอื่นมาใช้ในกฎหมายเรื่องการบังคับคดีตามคำพิพากษาของต่างประเทศร่วมกัน The Uniform Enforcement of Foreign Judgements Act, (ปรับปรุงแก้ไขในปี 1964) , 13 173 (1980)” ที่บัญญัติกฎเกณฑ์ไว้ว่าในการจดทะเบียนในรัฐหนึ่งซึ่งคำพิพากษาที่ได้กระทำขึ้นในอีกรัฐหนึ่ง เมื่อได้จดทะเบียนแล้วคำพิพากษานั้นก็จะมีผลเป็นเช่นเดียวกันกับคำพิพากษาในรัฐที่จดทะเบียนราวกับว่าคำพิพากษานั้นได้เกิดขึ้นในรัฐนั่นเอง ซึ่งมีรัฐต่าง ๆ หลายสิบรัฐที่ยอมรับเอาตัวบทกฎหมายนี้ไปใช้ อย่างไรก็ตามในการกระทำความผิดของรัฐที่ต้องนำไปใช้ต้องยอมรับคำพิพากษาของรัฐอื่นนั้นว่ามีผลอย่างเดียวกันกับคำพิพากษาของรัฐตนเองและผลของการบังคับคดีตามคำพิพากษาของรัฐอื่นดังกล่าวนี้ เมื่อได้ปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายนั้นแล้วการบังคับคดีก็จะมีผลโดยชอบในรัฐที่ทำการบังคับคดีนั้น

ศาลของสหรัฐอเมริกาที่ยังคงใช้หลักกฎหมาย (Law) เพื่อทำคำพิพากษาตามกฎหมาย (Judgement at Law) หรือใช้หลักความยุติธรรม (equity) เพื่อทำคำบังคับตามหลักยุติธรรม (decess in equity) ตามความเหมาะสมแก่คดีและในบางกรณีตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวกับการบังคับคดีก็ทำให้กระบวนการบังคับคดีตามหลักความยุติธรรมถูกนำมาใช้เพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาตามกฎหมายได้อีกด้วย ส่วนการบังคับตามคำพิพากษาที่ตัดสินตามกฎหมายจะถูกบังคับโดยการสั่งให้เจ้าพนักงานของศาลเป็นผู้ไปจัดการทำให้คำพิพากษานั้นมีผลบังคับ

---

* ดังบัญญัติในมาตรา 4 ความว่า “Full Faith and Credit shall be given in each State to the public Acts; Records and judicial Proceedings of every other State. And the Congress may be general laws prescribe the Manner in which such Acts, Records and Proceedings shall be proved, and the Effect there of.”

3.3.10.1 บุคลากรที่ดำเนินการบังคับคดีทางแพ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา

ตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา (American Law) ผู้ทำการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล คือ Sheriff ซึ่ง Black' s Law Dictionary¹¹³ ให้ความหมายหรือคำนิยาม คำว่า Sheriff ไว้ว่า “หัวหน้าเจ้าพนักงานบังคับคดีและเจ้าพนักงานปกครองท้องถิ่นซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยการเลือกตั้ง หน้าที่หลักคือ ช่วยเหลือผู้พิพากษาในศาลอาญาและศาลแพ่ง เช่น ส่งหมายการดำเนินงาน หมายลูกขุน บังคับตามคำพิพากษา ทำการขายตามกฎหมายและที่คล้ายกัน และเป็นผู้รักษาความสงบภายในรัฐด้วยเช่นกัน คำนี้เมื่อนำมาใช้ในทางกฎหมายก็อาจหมายรวมถึงตัวแทนของ Sheriff ด้วย” Sheriff ในฐานะเป็นเจ้าพนักงานบังคับคดีกฎหมาย¹¹⁴

โดยทั่วไปเป็นเจ้าพนักงานที่ทำการบังคับคดีตามหมายทั้งหมด เว้นแต่มีคำสั่งพิเศษให้บุคคลอื่นกระทำการแทน Sheriff ไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจในการบังคับคดี เว้นแต่เจ้าพนักงานบังคับคดีมีความสงสัยเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินที่จะถูกบังคับคดีก็สามารถเรียกร้องค่าเสียหาย (claim indemnity) ก่อนดำเนินการได้และเมื่อทำการยึดทรัพย์สินตามกระบวนการพิจารณานั้น ๆ แล้วก็ต้องถูกนำไปอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของ sheriff หรือเจ้าพนักงานอื่นซึ่งมีหน้าที่รักษาทรัพย์สินไว้อย่างปลอดภัยเพื่อจะนำไปชำระหนี้แก่เจ้าหนี้ต่อไป

3.3.10.2 ขั้นตอนและวิธีการบังคับคดีทางแพ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา

สำหรับขั้นตอนและวิธีการในประเทศสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับการบังคับคดีทางแพ่งตามแนวคิดทางแพ่งเกี่ยวกับคำพิพากษากฎหมายกับคำบังคับตามหลักยุติธรรมที่กล่าวมาแล้วอาจแยกได้ 3 กรณี คือ

(1.) การบังคับคดีตามคำพิพากษากฎหมาย (Enforcement of Judgement at Law) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ประการ ดังนี้

¹¹³ House of Representatives Committee on the Judiciary, Black' s Law Dictionary, P. 1543

¹¹⁴ The Lawyers co-operative Publishing co., American Jurisprudence (New York : Banerft Whitney 1987), pp.260-279

1.1 การบังคับคดีต่อทรัพย์สินของลูกหนี้ที่ให้ชำระหนี้เป็นเงิน¹¹⁵

การบังคับคดีตามคำพิพากษาพิจารณาตามตัวบทกฎหมายมากที่สุด คือ ให้ชำระเงินหากไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาศาลก็ออกหมายบังคับคดีไปยัง เจ้าพนักงานบังคับคดีทำการยึดทรัพย์ของลูกหนี้อย่างเพียงพอและขายเพื่อนำเงินให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา เว้นแต่ทรัพย์สินบางรายการที่ไม่ถูกบังคับคดี อาทิ เคหสถาน เป็นต้น

1.2 การบังคับเรื่องจับไล่หรือให้ส่งมอบตัวทรัพย์สิน¹¹⁶

การบังคับตามคำพิพากษาจับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์หรือให้ส่งมอบการครอบครองทรัพย์สินของเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา ศาลก็จะหมายบังคับคดีไปยังเจ้าพนักงานบังคับคดี ทำการยึดทรัพย์พร้อมกับจับไล่ ถ้าเห็นว่ากำลังใช้ที่หรือครอบครองทรัพย์สินและนำทรัพย์สินนั้นกลับคืนให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

1.3 การบังคับคดีต่อตัวบุคคล¹¹⁷

การบังคับคดีตามคำพิพากษาวิธีนี้เป็นการจับกุมตัวลูกหนี้ไว้เพื่อบังคับให้ชำระหนี้ตามข้อเรียกร้องของเจ้าหนี้ ที่ได้รับการยอมรับโดยกฎหมายของหลายรัฐ แต่รัฐธรรมนูญของรัฐจำนวนมากซึ่งมีวิญญาณแห่งกฎหมาย (spirit of law)ต่อต้านวิธีการคุมขังลูกหนี้และคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคล

1.4 การบังคับคดีโดยการช่วยเหลือตนเอง

การบังคับคดีตามคำพิพากษาวิธีนี้ ในสหรัฐอเมริกาจะนำมาใช้เฉพาะในคดี เรื่องการเรียกคืนการครอบครอง ซึ่งเป็นคดีที่ผู้ขายได้ส่งวงสิทธิ์ตามข้อตกลงในการขายที่มีเงื่อนไขไว้นั้นได้เรียกร้องให้คืนมาซึ่งสินค้าที่ถูกขายแล้ว

¹¹⁵ Hans Smit, *The American of Comparative Law*, p. 228.

¹¹⁶ *Ibid.*, pp. 228 - 229.

¹¹⁷ The Lawyers co-operative Publishing company, *American Jurisprudence*, pp. 927-936. and Hans Smit, *The American Journal of Comparative Law*, p. 229.

1.5 การแก้ไขปัญหที่เกิดจากการบังคับคดีตามหลักกฎหมาย¹¹⁸

การแก้ไขปัญหที่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาประสบตามวิธีการตามตัวบทกฎหมาย เพราะเจ้าหนี้ไม่อาจขอให้ศาลลงโทษเหมือนความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล เจ้าหนี้จึงมีปัญหในการค้นหารทรัพย์สินของลูกหนี้ที่อาจบังคับได้ ผู้บัญญัติจึงพยายามแก้ไขได้ 5 วิธี*

1.5.1 วิธีดำเนินกระบวนการเสริม (Supplementary proceedings)

วิธีนี้ เนื่องจากเจ้าหนี้ประสบปัญหาในการค้นหารทรัพย์สินของลูกหนี้ ที่อาจบังคับคดีได้ จึงเสริมให้ด้วยการเรียกร้องให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาให้การในคำให้การว่า ทรัพย์สินของลูกหนี้อยู่ที่ไหน และหากฝ่าฝืนอาจทำให้ลูกหนี้ต้องโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

1.5.2 การประกาศควบคุม (Restraining notice)

วิธีนี้ ศาลจะออกประกาศควบคุม บังคับไม่ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา หรือเจ้าหนี้ตามคำพิพากษายกย้ายถ่ายเททรัพย์สินใด ๆ ของลูกหนี้ที่ลูกหนี้มีประโยชน์ หากไม่เชื่อฟัง ต้องถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

1.5.3 การบังคับคดีแก่รายได้ (Income execution)

วิธีนี้ เพื่อให้การปฏิบัติตามคำพิพากษา เกี่ยวกับเรื่องเงินเป็นไปคดยศสะดวก รัฐจำนวนมากจึงให้อำนาจศาล ที่จะทำคำสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาจ่ายเงินรายได้ของเขาเพื่อผ่อนชำระตามคำพิพากษาเป็นงวด ๆ หากไม่ปฏิบัติตามจะต้องถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ศาลต้องคำนึงถึงความสามารถในการจ่ายเงินของลูกหนี้

1.5.4 การอายัดทรัพย์ (Garnishment)

วิธีนี้ศาลจะสั่งให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือบุคคลภายนอกที่ลูกหนี้ได้โอนเงินหรือทรัพย์สินไปให้และเป็นผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประโยชน์ที่เป็นรองจากเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาให้จ่ายเงินให้แก่เจ้าหนี้หรือให้นำทรัพย์สินไปมอบให้กับเจ้าพนักงานบังคับคดี

¹¹⁸ Hans Smit, *The American Journal of Comparative Law*, p. 230 - 232.

* วิธีการช่วยเสริมตามกฎหมายและตามหลักยุติธรรม ได้ถูกกล่าวไว้ในเรื่องวิธีอายัดทรัพย์สินของบุคคลภายนอกและวิธีเสริมอื่น ๆ ข้อ 3.

1.5.5 การแก้ไขความเสียหายของลูกหนี้

วิธีนี้ กฎหมายหลายรัฐไม่ยอมปล่อยให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษา จากการชำระหนี้ตามหลักกฎหมายล้มละลาย ด้วยเหตุของการล้มละลายของลูกหนี้เอง แต่รัฐอาจปลดปล่อยจากความกดดันทางปัญหาการเงินของลูกหนี้ โดยอนุญาตในความยินยอมของเจ้าหนี้ทุกคน ให้ลูกหนี้ชำระหนี้เป็นงวด ๆ ซึ่งวิธีนี้มักนำมาใช้กับบุคคลที่มีรายได้น้อยและการชำระเป็นงวด ๆ นั้นต้องชำระทั้งหมดไม่เกิน 2 ปี

(2.) การบังคับคดีตามคำบังคับตามหลักความยุติธรรม (Enforcement of Decree in Equity)¹¹⁹

การบังคับคดีตามหลักความยุติธรรมโดยทั่วไปจะถูกบังคับใช้ในกระบวนการเรื่องละเมิด (contempt proceedings)¹²⁰ วิธีนี้จะใช้เมื่อลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามคำบังคับการบังคับคดีคือการปรับหรือจำคุก

การบังคับตามวิธีนี้ ศาลอิควิตี้ (courts of equity) จะให้อำนาจบุคคลหนึ่งซึ่งศาลแต่งตั้งเป็นพิเศษโดยเฉพาะ เพื่อวัตถุประสงค์ในการที่จะบังคับให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำบังคับ ในการนี้ศาลอาจจะให้ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ลูกหนี้มีภาระรับผิดชอบหรือผูกพันที่จะต้องปฏิบัติ แทนลูกหนี้ด้วยค่าใช้จ่ายของลูกหนี้ ตัวอย่างเช่น เมื่อลูกหนี้ถูกสั่งให้โอนสังหาริมทรัพย์ แต่ไม่ปฏิบัติตามศาลจะสั่งให้บุคคลที่แต่งตั้งดังกล่าวให้ดำเนินการบังคับต่อ โฉนดและโอนสังหาริมทรัพย์ แทนลูกหนี้เป็นต้น

แบบคำสั่งปกติในการที่ศาลบังคับให้ตามคำร้องของ โจทก์ตามหลักความยุติธรรม (Common forms of equitable relief) คือ คำสั่งให้กระทำการและห้ามกระทำการ (mandatory and prohibitory injunction) คำสั่งเหล่านี้ล้วนมีแต่ความต้องการที่จะให้มีการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงก็สามารถทำได้ในหลักความยุติธรรม อย่างไรก็ตาม การชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงอาจกระทำได้ในคดีที่ดำเนินการตามหลักกฎหมาย เช่น ฟ้องขับไล่ (ejectment) หรือการฟ้องเรียกทรัพย์คืน (replevin) ความแตกต่าง คือกระบวนการในกฎหมายเกี่ยวกับคำสั่งศาล การที่ศาลมีคำสั่งให้ปฏิบัติชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงนั้น คำสั่งจะถูกส่งไปยังเจ้าพนักงานบังคับ ส่วนกระบวนการตามหลักความยุติธรรม คำสั่งจะถูกส่งไปยังที่อยู่ของจำเลยหรือลูกหนี้นั่นเอง

¹¹⁹ Hans Smit, *The American Journal of Comparative Law* Volume 34, p. 232 - 236.

¹²⁰ สำหรับเรื่องละเมิดตามกฎหมายแพ่งประเทศสหรัฐอเมริกาอาจจะถูกกลงโทษได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา โดยทางอาญาเป็นการไม่เชื่อฟัง ฝ่ายผิดกฎหมายโดยเจตนาเท่านั้น สำหรับทางแพ่ง คำปรับนั้นจะถูกจ่ายให้แก่เจ้าหนี้ตามคำพิพากษามาตาม 21 N.Y. jur, 2d : 102-103.

กฎเกณฑ์ตามกฎหมายและตามหลักความยุติธรรม มีความสัมพันธ์กันในลักษณะเมื่อการดำเนินการตามกฎหมาย (legal relief) ยังไม่เพียงพอต่อการดำเนินการ จึงนำการบังคับแบบเยียวยา (equitable relief) นำมาใช้ในฐานะเป็นบทบังคับรอง (subordinate basis) ซึ่งทำให้การบังคับตามคำร้องของโจทก์ได้ผลมากเสมอ อย่างไรก็ตาม การบังคับคดีเพื่อเยียวยาตามหลักยุติธรรม มีลักษณะความก้าวหน้าอย่างมาก คือ เป็นวิธีที่สามารถทำให้เกิดความพอดีต่อสถานการณ์แต่ละคดีซึ่งสามารถที่จะสั่งให้ลูกหนี้กระทำการใด ๆ ที่ศาลเห็นว่าสมควรสำหรับการกระทำที่ผิดนั้น ศาลอเมริกา (American courts) ก็ใช้อำนาจนี้เพื่อความเป็นผลสำเร็จในการชดใช้เยียวยา แม้ต้องตรวจตราอย่างต่อเนื่องในการบังคับตามที่โจทก์ร้องขอก็ตาม

(3.) การบังคับคดี ในการอายัดทรัพย์สินของบุคคลภายนอก และวิธีการอื่น ๆ
(Garnishment and other supplementary remedies)¹²¹

ในการบังคับคดีตามคำพิพากษาโดยการยึดทรัพย์เพื่อมาเก็บไว้แล้วขายตามแบบธรรมดา ยังไม่เพียงพอต่อหนี้ตามคำพิพากษา ในระบบกฎหมายสหรัฐอเมริกาให้โจทก์ใช้วิธีเสริมได้ซึ่งได้แก่

1. การอายัดทรัพย์สินหลังคำพิพากษา (Garnishment after judgment) และการอายัดทรัพย์สินของบุคคลภายนอกที่เป็นลูกหนี้จำเลยหรือครอบครัวทรัพย์สินของจำเลยและลูกศาลมีคำสั่งให้อายัดทรัพย์สินนั้น

2. การบังคับคดีต่อรายได้ (Garnishee execution)

3. การพิจารณาสอบสวนเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้ดังกล่าวเหล่านี้

การบังคับคดีด้วยวิธีเหล่านี้มักจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่บุคคลภายนอก ผู้ซึ่งไม่มีผลประโยชน์ด้วยเลย วิธีการเหล่านี้จะใช้เฉพาะในเวลาและภายในเงื่อนไขที่บังคับไว้ตามบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น ซึ่งกระบวนการพิจารณาเสริมนี้เป็นวิธีการเหมือนการบังคับตามหมายธรรมดามีลักษณะเหมือนการเยียวยาช่วยให้เจ้าหนี้ได้รับผลตามคำพิพากษามากที่สุด

121

The Lawyers co-operative publishing company, American Jurisprudence, pp.877-

กระบวนการบังคับคดีด้วยวิธีเช่นนี้บังคับได้ทั้งตามคำพิพากษาที่ให้ชำระเงินตามจำนวนที่แน่นอนและตามคำพิพากษาที่พิจารณาตามหลักยุติธรรม (decree in equity) ซึ่งคำพิพากษาต้องมีผลบังคับตามกฎหมายและไม่ห้ามบังคับตามกระบวนการนี้หากคดีมีการอุทธรณ์คำพิพากษาทรัพย์สินที่สามารถบังคับคดีโดยวิธีอายัด (garnishment) หรือกระบวนการเสริมอื่น ๆ คือทรัพย์สินที่มีรูปร่าง (tangible) และทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (intangible) และสิทธิต่าง ๆ (rights) ที่เป็นของลูกหนี้ตามคำพิพากษา เท่าที่ไม่ถูกยกเว้นโดยตัวบทกฎหมาย แม้ทรัพย์สินเช่นว่านั้น จะไม่เป็นสิ่งที่สามารถบังคับตามวิธีแบบธรรมดาได้ก็ตาม และการบังคับคดีวิธีการอายัดสามารถบังคับต่อการกระทำ หรือหนี้ของลูกหนี้ตามคำพิพากษาทั้งที่ถึงกำหนดชำระในปัจจุบัน (present) หรือในอนาคต (future)